

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

VESTNIK

9
2021

TEMA MESECA

Triglavski narodni park

Z NAMI NA POT

Osrednje Obsotelje

**Red za
zasluge
Planinskemu
vestniku**

3,90 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

PLANINSKI ZABAVNIK

Delovni zvezek o gorah z nalogami za zabavo, ustvarjanje, učenje in vzgojo. *Planinski zabavnik* je točno to, kar pove njegovo ime – je zabaven in govori o planinstvu. Namenjen je otrokom od 4. do 9. leta, ki jih z igro, ustvarjalnostjo in miselnimi izzivi prijazno uvaja v planinski svet. *Planinski zabavnik* lahko otroci uporabljajo skupaj s *Cici dnevnikom* in *Dnevnikom Mladi planinec, mlada planinka*, rešujejo pa ga lahko tudi brez tega – doma, v vrtcu, v šoli, v avtomobilu, v planinski koči, na taboru ali celo na izletu.

Format: 210 x 297 mm, 52 strani, šivano 2 x z žico

CENA: V času od 15. 9. 2021 do 15. 10. 2021 lahko Planinski zabavnik kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 4,95 €* (redna cena: 9,90 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

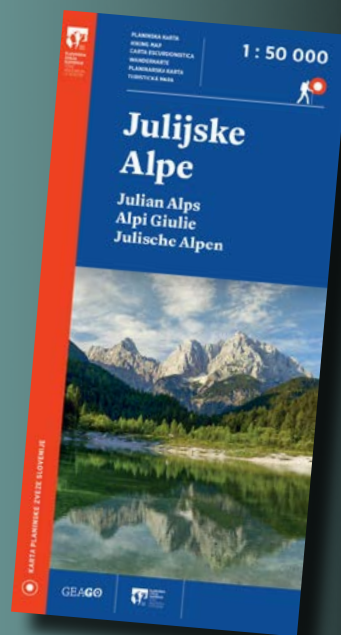
NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

JULIJSKE ALPE 1 : 50 000

Zemljevid obsega:

- celotno območje Triglavskega narodnega parka,
- Montaževo skupino,
- zgornjo Soško dolino s Kaninsko skupino,
- vzhodni del Rezije,
- dolino Nadiže in Breginjski kot z večjim delom grebena Muzcev,
- Matajur, gore severno od Baške grape, severni del Porezna,
- zahodni del Jelovice in
- Karavanke med Jesenicami in Ratečami.

Cena: 8,10 €

INFORMACIJE · NAKUP · NAROČILA

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
121. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI:

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4500 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS:

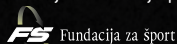
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Mangart v jesenskih barvah

Foto Dan Briski

Uredništvo *Planinskega vestnika* skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Od trnja do zvezd in nazaj

"Kličem iz urada predsednika države," je povedal glas iz telefona, ko sva se konec julija z Ireno vozila po italijanskih avtocestah dopustu naproti. Čez nekaj trenutkov se je oglasila vodja kabineta in povedala, da ima veselo novico. Predsednik Borut Pahor mi bo čez en mesec v predsedniški palači izročil red za zasluge, ki ga prejme *Planinski vestnik*. Tako se je začela pravljica, ki ni izmišljena, pač pa še kako resnična in je trajala kar cel mesec avgust. Ves ta čas so namreč potekale priprave na slavnostni dogodek. Treba se je bilo dogovoriti sto stvari, od tega, kdo vse bo prisoten, pa vse do tega, kaj bomo oblekli ...

Po vseh pripravah je le prišel dan D, ko smo se člani uredniškega odbora, predsednik Planinske zveze in generalni sekretar zbrali na platoju med predsedniško palačo in Cankarjevim domom. Mene so hitro potegnili v dvorane, kjer smo pred dogodkom dobre četrte ure v sproščnem vzdušju trije slavljenci klepetali s predsednikom in njegovimi sodelavci. Vodja kabineta me je povabila, naj jim razložim, kako je možno, da je *Planinski vestnik* uspel preživeti toliko let, celih 126.

V tem trenutku sem se zazrl v preteklost in se poskušal vživeti v vseh sedem urednikov pred mano. Kako si predstavljati, koliko naporov so vložili v svoje delo urednika, koliko odrekanih je bilo potrebno, s koliko težavami so se spopadali. Skoraj nepredstavljivo. Težko si namreč predstavljam, kako so recimo med drugo svetovno vojno uspeli zbrati vsa besedila in stiskali glasilo. Pa kako so reševali mnoge zaplete s pomanjkanjem sredstev? Mnogo, mnogo tega bo ostalo skrivnost, zagotovo pa je jasno, da so vsi uredniki delali s srcem in žarom, ki ga v sebi nosimo tisti, ki zahajamo v gorski svet in ga poskušamo približati množicam. Obenem sem spoznal tudi daljnovidnost prvega vodstva planinske organizacije, ki se je zavedala pomembnosti medija, ki informira, razsvetljuje in povezuje.

V teh dneh smo prejeli vrsto čestitk, za katere se na tem mestu vsem zahvaljujem. Naj delček tega delim tudi z vami. Kolega urednik Žarko Rovšček iz Tolmina je takole napisal: "Jaz vidim podelitev kot (obvezen) podaljšek 125-letnega jubileja *Planinskega vestnika* ali nujno oddolžitev države generacijam, ki so ga ustvarjale. Ne morem pozabiti "vaših nebes" v Mojstrani, res prijeten in hudomušen (za nepoznavalce tudi poučen) način obeležitve jubileja.¹ Sedaj pa že povezujem domačo sceno (Ireno v halji) in tebe s kravato, saj gre za simboliko. Halja (seveda z Ireno) je prepričljivo pričarala vajino domače okolje, jaz sem jo razumel kot večini skrito ozadje nastajanja revije. Tistega, ki je globoko vpleten v tako ustvarjanje, gotovo

¹ Mišljena je veseloigra v Slovenskem planinskem muzeju, kjer smo igrali vsi člani uredništva z vsemi lektoriciami, predsednikom PZS in referentko za *Planinski vestnik*.

preganjajo misli in skrbi o konceptu, poslanstvu, nazadnje roku izdaje, celo med sproščenimi trenutki doma. Gotovo gre za stalen miselni proces, ki ga je težko izklopiti; če drugega ne, je prisoten nekje v miselnem ozadju. V tem je tudi vsa teža bremena odgovornosti urednika. Lahko mi kadarkoli zatrdiš, da je to delo užitek. Seveda je, a je na trenutke, ko pritisne ura, tudi tlaka. Sočustvujem, obenem pa čestitam!

Na drugi strani tega loka je tvoj portret s kravato (tak je te dni krožil po medmrežju), ki simbolizira slavnost jubileja, obračuna rezultatov dolgoletnega dela. Ob 125-letnici (ob vsem spoštovanju uredniškega odbora) pripada kravata glavnemu "priganjaču", ki vedno pooseblja *Vestnik*, ob 50-, 90-letnici je spet nekomu drugemu. Tak je torej ta lok, od trnja do zvezd. Naj ti zdravje in kompas dobro delujeta tudi na poti k naslednjim zvezdam!"

Sam lepše ne bi znal povedati. In še kako prav ima kolega Žarko. Po slovesnosti v predsedniški palači smo se preselili v prostore Planinske zveze in proslavili. Vsi skupaj, kot se spodobi, saj je to praznik vseh, ne le uredništva. Potem ko smo se poveselili, sva z Ireno tri ure delala na novi knjigi naše založbe. Res je, od trnja do zvezd – in spet nazaj. Hvala, Žarko, za te lepe besede in hvala vsem, ki nam omogočate, da še pišemo in izhajamo. S to močno spodbudo bomo to s še večjim žarom počeli še naprej.

Vladimir Habjan

UVODNIK

1 Od trnja do zvezd in nazaj

Vladimir Habjan

OB VISOKEM DRŽAVNEM ODLIKOVANJU

4 Kulturno srce slovenskega planinstva

Matjaž Kmecl

SLOVESNOST

7 Država je prepoznala vlogo našega medija

Mire Steinbuch

TRIGLAUSKI NARODNI PARK

10 Triglavski narodni park praznuje

Marjeta Albinini

14 Kako naprej z novimi izzivi

Janez Bizjak

16 40. obletnici Zakona o TNP na rob

Mladen Berginc

18 Peš po parku se sprehajam

LETO OBLETNIC

24 Praznujejo tudi drugi naravni parki v Sloveniji

24. 2. JE POŽAR POPOLNOMA UNIČIL MOZIRSKO KOČO NA GOLTEH. KAKO LAHKO POMAGAMO?

NAKAZILO NA TRR:

KODA: CHAR

NAMEN: DONACIJA ZA MOZIRSKO KOČO

IBAN: SI56 0242 6001 3741 942

SWIFT: LJBAS12X

SKLIC: SI00 24022021

NASLOV: PLANINSKO DRUŠTVO MOZIRJE, V SAVINJSKI GAJ 4, 3330 MOZIRJE

POŠLJITE SMS S KLJUČNO BESEDO MOZIRSKA5 NA ŠTEVILKO 1919.

Z ENIM SMS-OM PRISPEVATE 5 EVROV V SKLAD ZA OBNOVO MOZIRSKE KOČE.

INTERJUJ

26 **Marjeta Keršič Svetel**

Helena Škrl

KOLUMNA

32 **Kako najti dobrega oskrbnika**

Klemen Belhar

Z NAMI NA POT

34 **Prezrto neokrnjeno območje**

Franci Horvat

PLANINČKOV KOTIČEK

43 **Vila Krivopetka dopustuje**

Kristina Menih

SLAPOVI IN DOLINE

46 **Več kot navaden potep**

Olga Kolenc

ZGODOVINA

50 **Nespremenjena že sto deset let**

Dušan Škodič

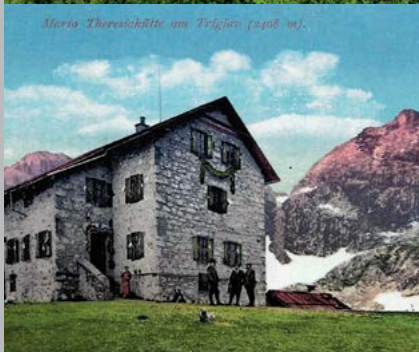
PLANINSKA ZGODOVINA

54 **Hacquetova vloga pri merjenju višine Triglava**

Peter Pehani

Maria Theresienhütte am Triglav (juni 1891).

INTERJUJ

57 **Prvi program v hribih**

Marta Krejan Čokl

DRAMA V HINDUKUŠU

58 **Prvi slovenski sedemtisočak**

Franci Ekar

ZADNJE PISMO

62 **Paša Ružič Kostanjevic**

Meta Štrukelj

PRVA POMOČ

66 **Use je (lahko) strup**

Diana Podgoršek

INTERJUJ

68 **Tri discipline v nekaj urah je preveč**

Mire Steinbuch

70 **NOVICE IZ VERTIKALE**

73 **PISMA BRALCEU**

74 **LITERATURA**

76 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

78 **NOVICE**

80 **U SPOMIN**

**PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ
KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA
NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV
NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.**

**SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUF OV DOM
LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN**

NOVA KBM

0400 1004 7070 066.

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VEŠNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

Kulturno srce slovenskega planinstva

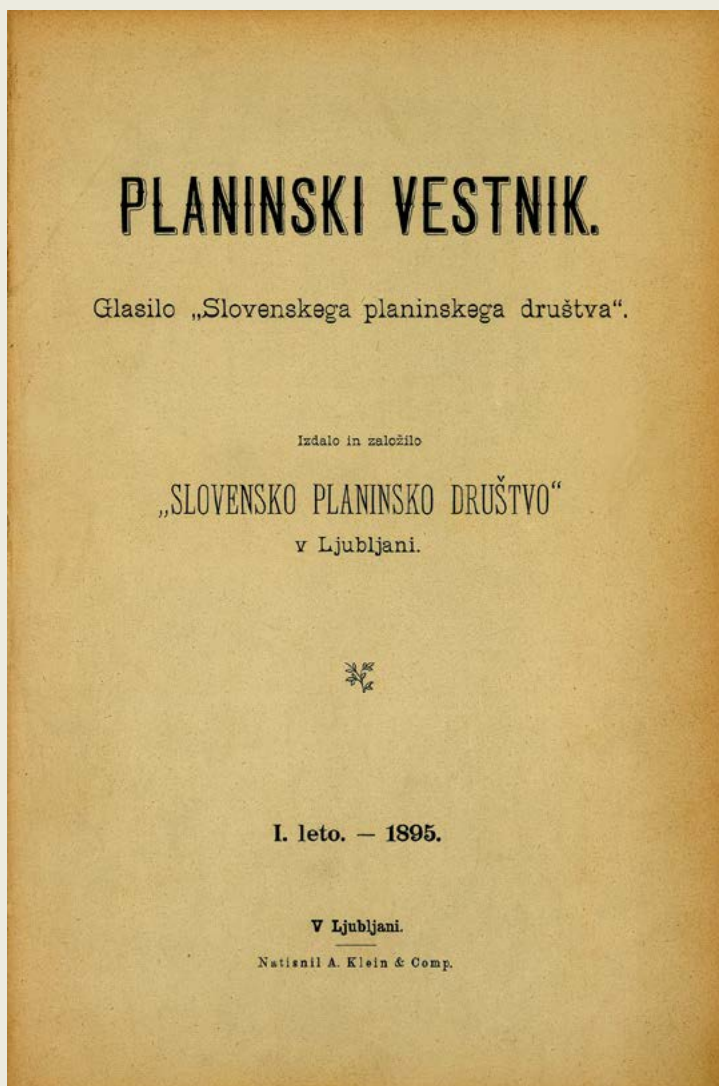
Rad bi zapisal nekaj nujnih in seveda prazničnih besed ob tej priložnosti.

Včasih smo rekli družini, kakršna je zbrana okrog *Planinskega vestnika*, interesna skupnost. In smo res, v najboljšem pomenu besede. Vendar smo še mnogo več: naš časopisni glasnik izhaja že 125 let – nekaj odmora se mu je nabralo samo med prvo in drugo svetovno vojno, sicer pa je vanj brez predaha vojska piscev pisala o gorah svojega maloštevilnega, toda ljubelega naroda (lahko tudi ljudstva, če se zdi to komu bliže). Začela je ta vojska iz ponosa, trme in tudi strahu, da nam jih bodo ukradli, te gore, na lastnem dvorišču; neslovenska ali kar protislovenska

"alpska" organizacija je v naših hribih zadnja leta 19. stoletja zgradila že blizu dvajset tujih planinskih "postojank". – Skoraj v nekakšno obrambo so potem naši predniki leta 1893 ustanovili *Slovensko planinsko društvo*, pozneje so ga preimenovali v *Planinsko zvezo*, začeli so postavljati koče in zavetišča – najprej ob nekaterih drugih, dvojje v plemeniti tekmi med Ljubljančani (Orožnova koča pod Liscem v Bohinju) in Štajerci (Kocbekova koča na Molički planini). Potem je Aljaž na vrhu Triglava postavil znameniti zavetiščni stolp; nato pa v dolgi vrsti do današnjih dni najrazličnejše "strehe nad glavo". Ob otvoritvah teh domovanj, za domovanja je namreč v resnici šlo, se je zmeraj spet zbrala navdušena množica – bili so ognjemeti, govori, zastave, na Moličko planino so ob taki priložnosti pripeljali Aškerca. Zmeraj globlja ja bila z vsakim takim dogodkom tudi narodna zavest – planinstvo je postajalo vse bolj pomemben prostor slovenskega osamosvajanja. Ne gre pozabiti: že dolgo pred osamosvojitvijo!

Med zadnjo vojno, ko nam je šlo v resnici za biti ali ne biti, ne bi bilo nič brez hribov naše domovine, njihovih prebivalcev in privrženecv skoraj nič. Ni šlo samo za gozdna in druga zavetja; takrat smo med drugim dokončno potrdili – sicer že prastari – simbol Triglav in ga umestili v grb. Pesnik Župančič je najbolj slovensko goro hodil ob jasnih dneh iz okupirane Ljubljane čez mejo otožno gledat na Rožnik – z mislijo na svobodo in svojega priženjenega sorodnika Joža Čopa. Uporni borci so si omissili kapo triglavko in najbrž ni bolj patetičnega dogodka v tistem času, kot je bil pohod partizanske skupine na vrh Triglava, kjer so razvili slovensko zastavo, vrgli nekdanji jugoslovansko-italijanski mejnik v prepad in kot smer svoje poti v vpisno knjigo (kolikor je je pač še ostalo) zapisali: V svobodo! Ali tako nekako. – Nikoli ne bo nihče do konca preštel, koliko življenj je od takrat ostalo vgrajenih v ta naš svet.

Toda pred njihovimi žrtvami so bila že cela stoletja zvestobe slovenskih ljudi svojim goram: niso bili samo štirje pogumni Bohinjci, ki naj bi prvi stopili na vrh Triglava, in za njimi vsi tisti, ki so šli tja gor, ter z Malega na Veliki Triglav lezli po vseh štirih, med njimi tudi kaplan Janez Dežman, ki je avgusta 1809 prvi pustil izrecno sled, prvi "vpis" – v steklenici listek z zapisom: "Sem bil tok korajžen ..., narveči moje veselje je na gorah!" – vpis, ki bi ga za njim lahko v

nedogled ponavljali stotisoči in milijoni obiskovalcev do današnjih dni. In ki govori, kot so na mnoge načine govorili tudi drugi; recimo Hacquet: "Prebivalci Kranjske so neizmerno navezani na svoje gore. Pripravljene so dolgo trpeti vse mogoče zlo, celo lakoto, preden bi jih zapustili."

Pa ne samo Kranjci – Slovenci, tudi mnogi drugi, te gore so pač take, da človeku sedejo k srcu in jih mora imeti rad. V moji generaciji in še prej je bila med njimi znamenita Fanny Copeland, angleško-irska lektorica na ljubljanski univerzi, zdaj že dolgo rajnka – dočakala je blizu sto let in je skoraj do zadnjega hodila po naših hribih, počasi, vztrajno in privrženo, zraven pa z nekakšnim pesniškim, zaljubljenim zanosom. Preizkušala je svojo ljubezen. – Klement Jug ali mnogo pozneje Tomaž Humar sta preizkušala v stelah meje življenja – oba sta se spremenila v gorski legendi.

Potem pa bi se lahko vsaj za hip spomnili Kugyjeve trentske skabioze in vseh botanikov, ki jih je očarala osupljivo lepa in enkratna cvetana (zanalašč ne pišem *flora*) – od triglavske neboglasnice in kranjskega jegliča do bohorske jarice, rovtskih in kraških narcis in nanoških potonik – kakšnih sedemdeset vrst raste v naravi samo v naših hribih. Ali pa si v misel priključimo bajaranja o Zlatorogu in Kekcu. Ob bok bi jim postavili Tumova raziskovanja gorskih imen in Kugyjeve ljubezenske (kakšne pa?) izpovedi goram. Nič manj pa brez števila drugih ustvarjalnih alpinistov in šodrovcev: od Avčina, Kopača ali Potočnika do Kunaverjev in skoraj nešteto drugih, enako uglednih. Spomnimo se vse te bogate kulture, ki je vezana na našo "interesno" hribovsko skupnost – vse do osmerice urednikov danes praznujočega *Planinskega vestnika*: od prvega, že skoraj pozabljenega, pa enako tehtnega Antona Mikuša, prek legendarnega Tominška, Brileja, že skoraj znamenitega Tineta Orla, Krišlja, Cilenška in Raztresna do današnjega Vlada Habjana in njegovih. Vsi so bili sijajni, vsi zaslužni; bili so in so svojevrstna matica naše planinske/gorske/hribovske kulture. Današnje uredništvo je pod vodstvom in z vztrajnostjo Vlada Habjana naš *Vestnik* povzdignilo na moderno raven, tehnično in vsebinsko. Samo oni tudi vedo, koliko naporov, odrekanja in privrženosti, trme in zanosa to delo neprestano zahteva.

Zdaj je vse, pretekle in sedanje, država odlikovala z visokim odlikovanjem, vendar bi bilo treba k čestitkam dodati, da ga ni dovolj visokega priznanja za vse, kar je *Planinski vestnik* v teh 125 letih postoril za nas. – Kakor je tudi res, da je največje priznanje takšno, kot ga je predavnimi leti v obliki (samoza)vesti, sreče in izpovedi na listek napisal in ga v steklenico shranil na vrhu Triglava sicer danes že davno pozabljeni kaplan Dežman: *Sem bil tok korajžen!* – Prosim: ne kak današnji dežman, ampak Triglavan za vse čase; človek *Planinskega vestnika* in njegovega duha, neverjetno vztrajne, trmaste in ustvarjalne kulture.

Vsemu temu je bilo zdaj podeljeno odlikovanje. ●

Na podlagi sedme alineje prvega odstavka 107. člena Ustave Republike Slovenije ter 4. točke 7. člena in 10. člena Zakona o odlikovanjih je predsednik republike Borut Pahor izdal ukaz o podelitvi odlikovanja Republike Slovenije.

Kot najstarejša slovenska revija ob stopetindvajsetletnici izhajanja za pomembno kulturno in strokovno vrednost

prejme

PLANINSKI VESTNIK

RED ZA ZASLUGE.

Planinski vestnik je najstarejša slovenska revija, ki nepretrgoma izhaja še danes. Celo ime ima še vedno isto – prvo številko Planinskega vestnika je februarja leta 1895 izdalo Slovensko planinsko društvo, predhodnik Planinske zveze Slovenije, ki je nastalo le nekaj let prej, v viharnem času močnih narodnih čustev in velikih pričakovanj. Na naslovnico so napisali, zakaj potrebujejo svoj časopis – ker je »to vseslovensko društvo vodila srčna želja, da bi Slovenci bolje spoznali prirodno lepoto širne svoje domovine in jo potem toliko iskreneje ljubili«.

Od takrat je minilo 125 let, v tem času je revija nekajkrat stala na robu propada, preživela pa je tri vojne, zamenjala več formatov in samo osem glavnih urednikov ter v celoti ostala zvesta svojemu izročilu. Oblikovala jo je plejada izjemnih piscev, ki so slovenski kulturni prostor zaznamovali tudi z ohranjanjem slovenskega jezika in bogate gorniške dediščine. Zato bi bil Jakob Aljaž, so prepričani snovalci revije, na Planinski vestnik tudi danes ponosen.

Planinski vestnik je bil v vseh obdobjih in ob vseh premenah zanesljivo zrcalo delovanja planinske organizacije, pa tudi slovenske gorniške kulture. Je odmev vsakokratnega stanja in kažipot do vrhov narodovega doživljanja gora. Namenjen je planincem, alpinistom, smučarjem, kolesarjem, jamarjem in vsem, ki jih svet zanima in bi ga radi poznali. Zapisuje informacije o dogajanjih v planinstvu, od organizacijskih, društvenih in družbenih do športnih in na odpravah; objavlja znanstvene in strokovne članke iz zgodovine planinstva, orografije, vremenoslovja, glaciologije, speleologije, toponimije in drugih ved, pa tudi planinsko-alpinistične potopise, članke o naravi in varstvu narave, leposlovne prispevke, pesmi in slovstvene ocene.

Po vzoru tistih, ki so pri nas začeli razvijati planinstvo, tudi sedanji rodovi planincev cenijo domovino, se zavzemajo za varovanje narave in so nesebični ljudje, požrtvovalni do sotovarišev in spoštljivi do vsega, kar je napredno in humano. S svojim častnim kodeksom ohranjajo in spodbujajo človeške in planinske vrednote ter jih kalijo v sodobnih razmerah.

V 125 letih neprekinjenega izhajanja je izšlo skoraj 1300 številk revije na več kot 55.000 straneh in pri njihovem ustvarjanju je sodelovalo skoraj 11.000 avtorjev. To so mogočne številke, trdne kot gora. Na njih stoji izjemen arhiv in odgovornost do skupnosti se kaže tudi v odnosu do te dediščine: pred desetimi leti so snovalci Planinskega vestnika poskrbeli za popolno digitalizacijo vseh izdaj, številke od leta 1985 naprej pa so prosto dostopne na spletu in opremljene z elektronskim kazalom, zato lahko rečemo, da je Planinski vestnik zanesljiva kronika dogajanj, ki pomagajo razumeti čas.

Od leta 2010 Planinski vestnik izhaja v večjem formatu in se lahko primerja z najuglednejšimi gorniškimi revijami v svetu. Je sodoben in ugleden medij, ki se zna prilagajati spremembam, zato ostaja skala, ob kateri se še naprej zbira narodova samozavest in na kateri se spočije drznost, ko sili vedno višje.

Republika Slovenija se ustvarjalcem revije Planinski vestnik z državnim odlikovanjem iskreno zahvaljuje za njihovo vztrajnost in tovarištvo, za skrb za okolje, naravo in človeka.

Država je prepoznala vlogo našega medija

Planinskemu vestniku red za zasluge za 125 let izhajanja¹

Stisk roke, trden kot skala v zgornjem delu Čopovega stebra
Foto Irena Mušič Habjan

Ko je zatrobil *mail*, sem bil tako presenečen, da sem v prvem hipu pomislil, da se Vlado *heca*, v drugem sem o tem podvomil, v tretjem pa sklenil, da glavni urednik misli resno. Nejevero so zamenjali veselje, zadovoljstvo in ponos. Pomislil sem, da je nekdo na najvišji instanci, sam predsednik Republike Slovenije Borut Pahor, pritrnil predlogu Olimpijskega komiteja Slovenije, da si *Planinski vestnik* zasluži državno priznanje, in izdal ukaz (to je uradna dikcija) o podelitvi reda za zasluge.

Vlado je takoj angažiral našega urednika za zgodovino Dušana Škodiča, ki je izbrskal, da je *Planinski vestnik* do zdaj dobil štiri odlikovanja, in to v dveh državah, eno v Kraljevini SHS in tri v SFR Jugoslaviji. In naposled tudi v Republiki Sloveniji. S tem pa presenečenj še ni bilo konec. Naslednjega sem doživel v predsedniški palači med podelitvijo priznanj (podelili so jih še dvema prejemnikoma z zaslugami). Namreč, vzdušje je bilo tako sproščeno, kot da ne bi bili v enem izmed hramov slovenske politike. Nič *poštirkano* in togo. Ker sem bil v tem okolju prvič, ne vem, ali je bilo tako zaradi nošenja zaščitnih mask ali zaradi odsotnosti kakršne koli asociacije na politiko. Takoj je treba poudariti, da za to priznanje ni zaslužna samo aktualna uredniška ekipa. Tako kot dostikrat

poudarjamo, da se alpinizem ni rodil s pojavom tega ali onega vrhunškega alpinista, se zavedamo, da brez entuziastičnih, kreativnih in vztrajnih predhodnih ustvarjalcev naše edine gorniške revije tudi današnje ne bi bilo. Če je nekoč *Planinski vestnik* veljal za glasilo Planinske zveze Slovenije, je danes sodobna revija PZS – zdaj bom pa malce domišljav – po kateri se lahko zgledujejo tudi tuji sorodni tiski. Od kod mi taka predrznost? Prelital in prebral sem dovolj tujih revij, da sem opazil "drobno" razliko med njimi in *Planinskim vestnikom*. Tuje so večinoma strokovne, s potopisi, itinerarji in članki o delovanju organizacije, naša pa vsebuje tudi literarno noto. Gojimo, ali to vsaj poskušamo, leposlovje, satiro, potopise, kolumne, spodbujamo pisanje različnih mnenj in zgodbe

¹ 125-letnica je bila 8. februarja 2020. Letos izhajamo 126. leto.

Andrej Brvar, nekdanji predsednik PZS: Resnično sem vesel tega visokega priznanja reviji, ki predstavlja enega od temeljev slovenske planinske organizacije. Čeprav največkrat ob omembi *Planinski vestnik* v isti sapi dodamo, da je to najstarejša slovenska revija, je zame bistveno bolj pomembno, da so se v *Planinskem vestniku* razvojne poti planinstva vseskozi preverjale, brusile, komentirale in potrjevale ali pa zavračale. In ob tej razvojni dimenziji *Planinski vestnik* kvalitetno izpolnjuje svoje osnovno poslanstvo – afirmacijo planinske kulture. Ne gre prezreti, da je to dvoje *Planinskemu vestniku* uspevalo zavoljo srečne roke, ki jo ima planinska organizacija v vseh teh 126 letih. Na čelu revije so bili vedno pokončni možje, ki so večše krmarili med različnimi interesi, ki so branili in ubranili neodvisnost medija, bili tako širokih pogledov, da so znali in zmogli odstirati skrivnosti jutrišnjega planinstva. Sedanje uredništvo krasi vse zgoraj napisano. Država je ravnala še kako prav, da vas je odlikovala! In ne nazadnje – tole državno odlikovanje predstavlja tudi izraz hvaležnosti vaših zvestih bralcev, med katere se uvrščam tudi sam.

Slavljenici skupaj
s predsednikom
Borutom Pahorjem
Foto Irena
Mušič Habjan

o raznovrstnih doživetjih, ki popestrijo vsebino in nadgrajujejo strokovne, poučno-vzgojne članke ter pokušajo vsaj nekoliko obarvati *Vestnik* z umetniško nianso. Nepogrešljiv delež pri tem prispevajo tudi naše lektorice.

Toda brez zunanjih sodelavcev, stalnih, občasnih ali enkratnih piscev, fotografov, risarja zemljevidov, strokovnjakov z različnih področij in fleksibilne kakovostne tiskarne, bi bila revija bistveno skromnejša. Vsak od njih je kot zidak, ki (je) prispeva(l) svoj delež k veliki piramidi, da je rastla skozi desetletja ter prešla v stoletje in četrt. Dobro se zavedamo, da brez njih v generacijah pred nami in v sedanosti danes morda sploh ne bi bilo *Planinskega vestnika* oziroma bi verjetno obstajal na nivoju glasila.

Občasno nam kdo očita, zakaj na primer o gorskem kolesarjenju ali jamarstvu ničesar ne objavimo. Preprosto zato, ker ne najdemo nikogar, ki bi bil pripravljen o tem kaj napisati. Sam sem dvakrat poskusil prepričati potencialne kandidate; jih nagovarjal, spodbujal in odnehal.

Glavni urednik Vladimir Habjan je v nagovoru poudaril, da je "revija lahko preživela in živi tako dolgo časa predvsem zato, ker nikoli ni bila komercialna". Sam pa pristavljam, da je tudi apolitična, saj politikantstvo nima vstopa na strani naše revije. Politiko nasploh bi morali puščati v dolinah in je ne vlačiti s seboj v hribe ter z njo zastrupljati zraka in medsebojnih odnosov.

Rekel je tudi, da so "naši zvesti naročniki temelj obstoja te revije". Kristalno jasno nam je, da brez naročnikov in vseh ostalih bralcev *Planinskega vestnika* sploh ne bi bilo. Zato je red za zasluge, državno odlikovanje reviji, tudi priznanje njihovi zvestobi, ki kot kri v žilah ohranja *Planinski vestnik* pri življenju. ◉

Bojan Pollak, alpinist, gorski vodnik IFMGA, avtor in soavtor več priročnikov z goriško tematiko: Skrajni čas je, da so ugotovili, da si je *Planinski vestnik* dejansko zaslužil priznanje za preteklo, sedanje in prepričan sem, da tudi za bodoče delo.

Damjan Omerzu, generalni sekretar PZS: Ob priložnosti, ko dobimo tako visoko priznanje, se lahko zamislimo, kaj vse je v ozadju revije; sto šestindvajset let tradicije dela in izjemnega kulturnega doprinosa. To je v okviru Planinske zveze Slovenije res zelo velika dodana vrednost in kulturna komponenta, ki dela planinstvo drugačno od ostalega športa.

Jože Rovani, predsednik Planinske zveze Slovenije: Že z imenom nas *Planinski vestnik* opozarja, da je že dolgo med nami. Nastal je skoraj hkrati s Slovenskim planinskim društvom in ostaja zvest kronist dogajanja v planinski organizaciji vse do danes. Njegova vsebina pa je mnogo širša, v sliki in izbrani besedi predstavlja dogajanje v gorskem svetu, včasih poetično, drugič kritično, vselej spoštljivo do preteklosti in zadržano v prihodnost. Vabi nas naproti novim ciljem, nas uči in opozarja. In nam da misliti, ko se sprehodimo med zapisi o nekoč še kako aktualnem slovenskem licu gora, o organizaciji planinstva, o alpinizmu, o novih športih v gorah, o varovanju občutljive gorske narave, vse od začetkov pa do danes. Mnogi pogledi planincev so se od tedaj spremenili,

prečistili, tudi vestnik je na pogled drugačen, lepši in s širšo vsebino o dogajanju v gorah. Zahvala velja tako njegovim urednikom kot številnim piscem, fotografom, zvestim bralcem, vsem, ki so prispevali, da je še vedno med nami. Lepo ga je odpreti in lahko smo nanj ponosni.

Marjan Rztresen: Prenekateremu turistu, planincu, gorniku, šodrarju, skalašu, plezalcu, alpinistu, in kar je še teh slovenskih hribovskih plemen, gre zahvala, da je bil *Planinski vestnik* po dolgih desetletjih izhajanja zdaj odlikovan z visokim državnim priznanjem. Od 8. februarja 1895 (kako značilno!), ko je izšla prva številka revije s tem imenom, je bila blagemu planinstvu posvečenemu mesečniku postavljena na pot vrsta nevarnih sten, ki so jih tudi z nekaj junaške sreče zmogli marsičesa vajeni gorjani.

Prvič je že med prvo svetovno vojno *Vestnik* spričo težavnih razmer za šest let prenehal izhajati. Leta 1920 ga je trmasto vodstvo Slovenskega planinskega društva obudilo v življenje in do začetka druge svetovne vojne je dosegel celo enega od svojih vrhuncev. Med drugo svetovno vojno je izhajal v okrnjenem obsegu, s tem prekršil zapovedan kulturni molk in je prav malo manjkalo, da bi ga po koncu vojne ukinili. Tri leta so mu spreminjali ime in ga leta 1948 vnovič prekrstili v *Planinski vestnik*, kar se seveda ni zgodilo samo od sebe. Za vsakim od teh vstajenj iz pepela so bili hribovci, ki jim ni bilo vseeno.

Uredniški odbor s predsednikom PZS Jožetom Rovanom in generalnim sekretarjem PZS Damjanom Omerzujem
Arhiv Planinskega vestnika

TRIGLAUSKI
NARODNI PARK

Marjeta Albinini¹

Za naravo, za ljudi

Triglavski narodni park praznuje

¹ Javni zavod TNP.

*Naš edini narodni park
nosi ime očaka Triglava.*

*Foto Jože Andrej
Mihelič, arhiv JZTNP*

V letošnjem letu obeležujemo dva pomembna mejnika našega edinega narodnega parka: šestdeset let razglasitve Doline Triglavskih jezer za narodni park in ob tem prve uporabe imena 'Triglavski narodni park' (TNP) ter štirideset let prvega Zakona o Triglavskem narodnem parku.

Planinstvo je malodane eden od krstnih botrov TNP. Leta 1924, ki ga štejemo za rojstvo TNP, je bila namreč sklenjena zakupna pogodba med Gozdno direkcijo, Muzejskim društvom (Odsekom za varstvo prirode) ter Slovenskim planinskim društvom. Pogodba je bila podlaga za ustanovitev in ohranitev 1400 ha velikega Alpskega parka ob Triglavskih jezerih.

Dolina Triglavskih jezer je ena najslikovitějšíh v TNP.
Foto Aleš Zdešar,
arhiv JZTNP

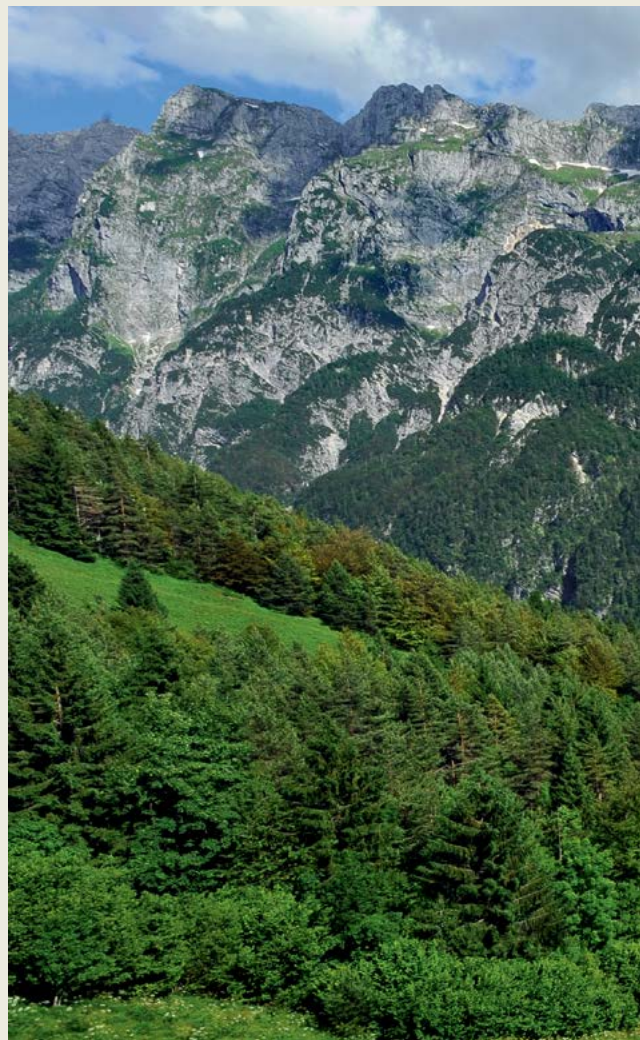
V nadaljevanju želimo bralcem *Planinskega vestnika* predstaviti park skozi čas, kakor o njem zanimivo razmišljata dva cenjena gospoda, oba nekdanja sodelavca javnega zavoda Triglavski narodni park, oba planinca, gornika. Janez Bizjak in Mladen Berginc govorita o parku včeraj, danes, jutri.

Park se razteza na skoraj 84.000 ha, kar so štiri odstotki ozemlja Slovenije. Veliko za zavarovano območje s statusom narodnega parka. Neprecenljiv del čudovite dežele na sončni strani Alp. Ustvarjen, preoblikovan, zbrusen – skozi čas. Od narave. Od ljudi. Za naravo. Za ljudi.

Prosti čas je v naših dneh neprecenljiv, njegovo preživljanje v ohranjeni naravi pa vedno bolj iskano. Sobivanje narave in ljudi postaja vse pomembnejše in vedno večji izziv.

Planinstvo in pohodništvo sta med najbolj razširjenimi načini obiskovanja in doživljanja narave in tudi TNP. Ob tradicionalnih planinskih poteh je urejenih tudi vedno več tematskih poti v dolinah, neda leč od parkirnih mest in končnih postaj javnega prevoza. Klasični planinski transverzali in Via Alpini so se v zadnjih letih pridružile še nekatere zanimive daljinske poti. Praktično vsakdo lahko najde ustrezno zase – po tematiki, po dolžini, po zahtevnosti, po letnem času, po geografski legi.

Predstavljamo nabor poti, ki smo ga poimenovali Čudovite poti Julijskih Alp in je pripravljen v sodelovanju z lokalnimi organizacijami po vsem parku

Javni zavod Triglavski narodni park je v spomin na obletnici v letošnjem letu pripravil pester program dogodkov, ki jih lahko spremljate na spletni strani www.tnp.si ter družabnih omrežjih Facebook in Instagram. Izvedba dogodkov bo prilagojena aktualnim zdravstvenim razmeram.

in celo čez mejo – z našim prijateljskim Naravnim parkom Julijsko predgorje iz Rezije. Poti so predstavljene v zloženki, ki je na voljo v parkovnih centrih in informacijskih točkah na območju Julijskih Alp.

Narodni park pa ni naše edino zavarovano območje, ki letos praznuje. Vsak s svojim vzrokom se svojih obletnic v letu 2021 spominjajo tudi Kozjanski regijski park, Park Škocjanske jame, Krajinski park Sečoveljske soline in Krajinski park Radensko polje, ob katerih se v prispevku tudi na kratko ustavimo.

Varovanje narave in njenih bogastev, kot so voda in gozdovi, so stvari, ki bi se jih lahko zavedal vsakdo izmed nas, vsak dan. Dokler imamo in dokler preprosto je, je samoumevno. A ni. Včasih se niti ne zavedamo, da vplivamo, da škodimo. Uživamo in pozabimo, da nismo sami. Da so tu domačini – vsak dan, da sta tu živalstvo in rastlinstvo, ki danes sta, jutri pa morda ne več.

S preteklimi izkušnjami danes mislimo na jutri. Za naravo in ljudi. Za nas vse. ●

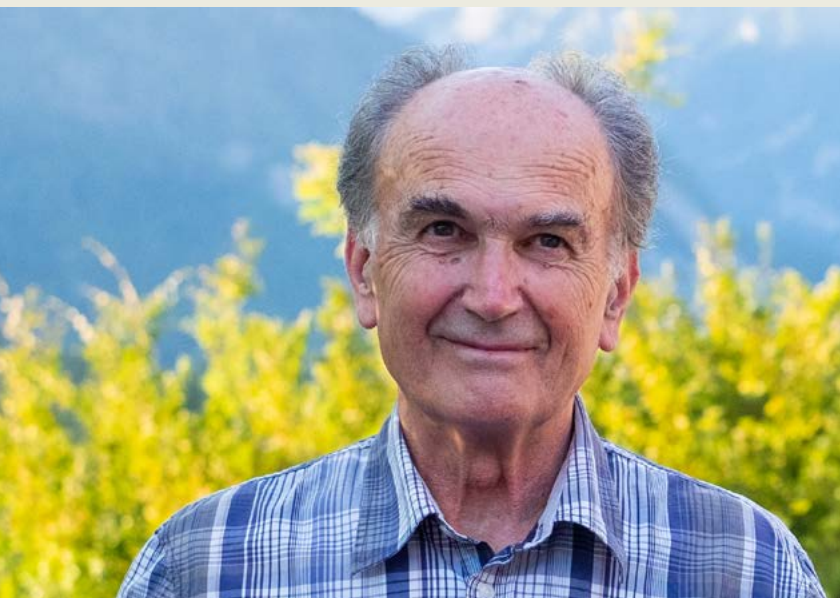
Mogočni zid Loške stene se dviga nad dolino Koritnice.

Foto Franci Horvat

Kako naprej z novimi izzivi

V knjižici *Triglavski narodni park – 20 let pozneje*, izdani leta 2001 ob obletnici prvega Zakona o Triglavskem narodnem parku iz leta 1981, je dr. Boštjan Anko premišljeval, kako bo s parkom čez dvajset let, torej leta 2021. Večji del ugotovitev še vedno drži. Stari problemi so ostali, pridružili so se jim novi, nepričakovani in v nebo vpijoči. Česar ni težko napovedati, je, da bo naslednjih dvajset let minilo enako hitro in razburljivo, kot je minilo dvajset let od omenjene knjižice.

Janez Bizjak je bil v letih od 1983 do 2005 zaposlen v Javnem zavodu Triglavski narodni park, najprej kot strokovni sodelavec na področju posegov v prostor ter varstvo kulturne in naravne dediščine, od 1992 do 2005 pa kot direktor parka. Je zavzet naravovarstvenik in dolgoletni raziskovalec visokogorske arheologije. Z Javnim zavodom TNP še vedno občasno sodeluje kot strokovnjak za Alpe in varstvo narave. Foto Aleš Zdešar, arhiv JZTNP

Leta 2010 smo dobili nov Zakon o TNP z 81 (!) člani in številnimi visokoletečimi zavezami. Za primerjavo: ko je Kongres Združenih držav Amerike leta 1872 razglasil Yellowstone, ki je desetkrat večji od TNP, za prvi narodni park na svetu, so vizionarski razglas napisali v nekaj stavkih na en sam list papirja, pa še danes drži in je bil po vsem svetu zgled za ustanavljanje poznejših narodnih parkov.

Spoznali smo, da je trideset let od ustanovitve samostojne države Slovenije prekratko obdobje, da bi se, tako kot v drugih alpskih državah, slovenski narod, domačini, obiskovalci parka, župani parkovnih občin, državna politika in gospodarstvo, ki uporablja naravne vire v parku, poistovetili s svojim edinim narodnim parkom, ga resno vzeli za svojega in ga znali vrednotiti kot nacionalni dragulj, ki nima cene, ampak neskončno vrednost. Narodni park je za številne utopija,

norost, nepotrebnost; zavarovano naravo, ki nima svojega vplivnega lobija, pa razumejo kot zaviranje razvoja (kakšnega in na čigav račun?). Neusklajenost upravljavcev različnih področij v parku in izsiljevanje z raznovrstnimi koristoljubnimi interesi sta posledica tega, da so naravovarstveni argumenti, ki naj bi bili vsaj v osrednjem delu parka prednostni in odločujoči, samo nepotreben lepotni obliz.

Upravljevalec narodnega parka, Javni zavod Triglavski narodni park, je naravovarstvena ustanova, pooblaščenca in plačana, da na območju parka zasleduje, varuje in brani naravovarstvene interese. Zato ozaveščena slovenska javnost pričakuje od nje strokovno doslednost in neoporečnost pri pripravi strokovnih mnenj, tudi takrat, ko ta niso enaka naravovarstvenim soglasjem, ki jih pišeta za to pooblaščenca instituciji: Agencija republike Slovenije za okolje in Zavod Republike Slovenije za varstvo narave. Ker javnost ne razlikuje med mnenji in soglasji, je na koncu za vse napačne odločitve "kriv" upravljavec, četudi je izdal negativno mnenje. Očitki o zaviranju razvoja ipd. niso in tudi v prihodnje ne bodo nič novega. Najslabši bi bil samo očitek, da Javni zavod Triglavski narodni park ni ravnal v skladu s svojim poslanstvom in v skladu s tem, za kar je pristojen in plačan, to je za doslednost pri varovanju naravnih vrednot in okolja edinega slovenskega narodnega parka. V tej luči izzivov ne bo manjkalo.

Razvoj TNP preveva pionirski duh prvih naravovarstvenih "čudakov", ki so povsod po svetu vsem nepričakovanim nasprotovanjem svojega okolja navkljub verjeli in bili prepričani o pravilnosti svoje vizije. Ali kot je zapisal slavni matematik Arhimed: Če človek v sebi čuti, da ima prav, je tisto prav.

Napovedovati prihodnost se ne obnese. Kakšne so nove priložnosti, gledano z neobremenjene razdalje? Poglejmo optimistično plat medalje in nekatere dozdajšnje pozitivne zglede. V Posočju je v sklopu razvojnega programa *Man and Biosphere* za Biosferno območje Julijske Alpe zaživelo čezmejno sodelovanje s sosednjim rezijskim parkom Julijsko predgorje / Prealpi Giulie; razvoj doline Trenta zaradi informacijskega središča TNP in vas Čadrg sta znani zgodbi

o uspehu tudi po opogumljajoči demografski plati; v Bohinju je parku z njegovim Informacijskim centrom TNP Bohinj uspelo povezati domačine in ustvariti sinergijo z bohinjskim turizmom itn.

Za vizijo prihodnosti je večkrat potreben pogled z visoke gore. Od tam se odpira večna lepota v neskončnosti daljnega obzorja, kjer postajajo vsakodnevni konflikti in težave v dolinah spodaj pod oblaki nepomembni in nevredni našega vznemirjanja, kvečjemu sočutnega nasmeha.

Delati za narodni park je velik privilegij, ki ga številni zavidajo. Ni samo služba, je poslanstvo z neštetimi izzivi, preizkušnjami in priložnostmi. Ne zavidam jim, saj vem, s kakšnimi banalnimi vsakdanjostmi se morajo otepati v Javnem zavodu. Zaupam njihovi strokovnosti, srčnosti in mladostni predanosti poslanstvu ter jim želim, da bi v turbulentnih časih zdržali s pokončno glavo in z obrazom, ki mu zaradi v javnosti neprijubljenih in nerazumljenih, a načelnih strokovnih odločitev ni treba zardeti. ●

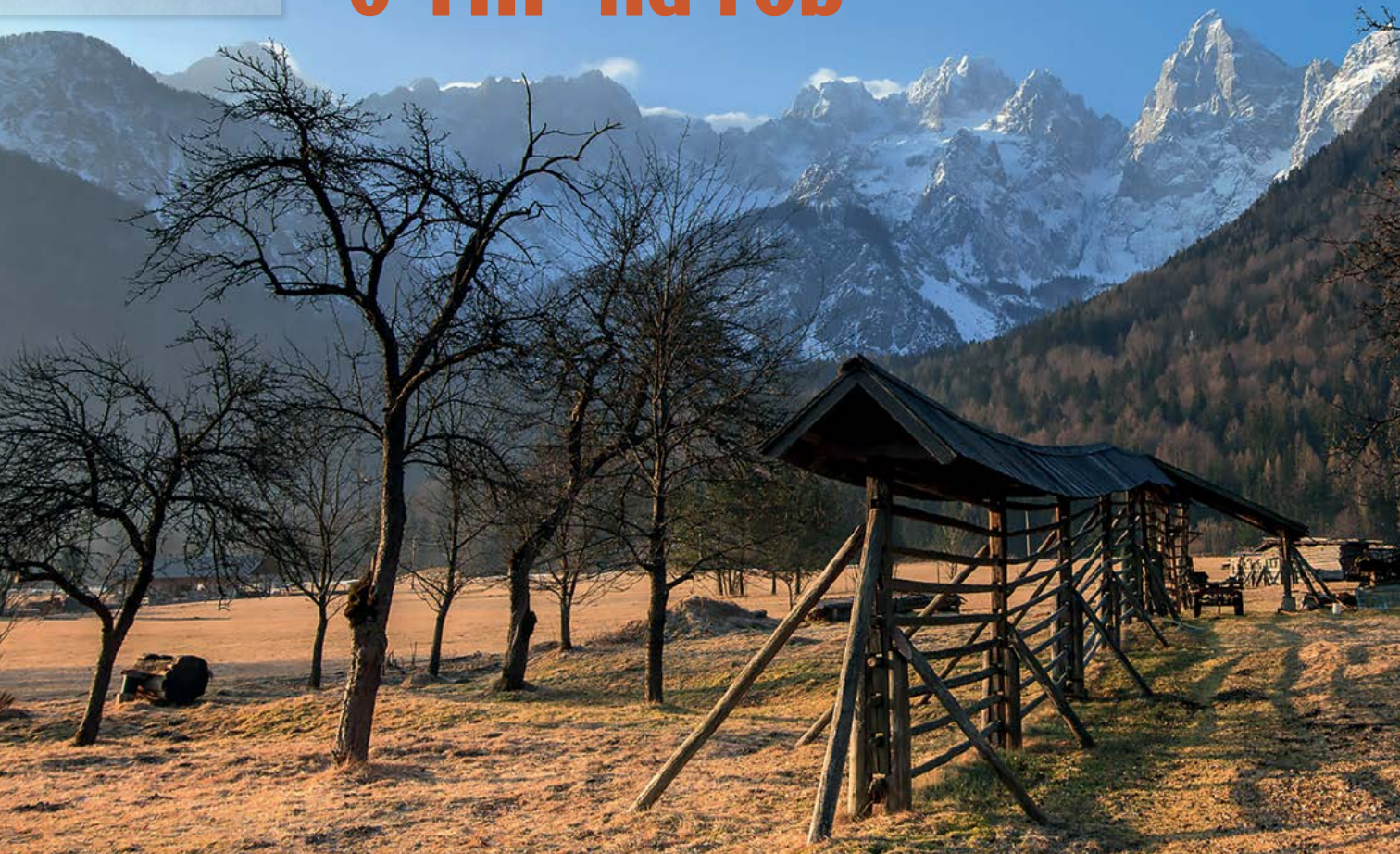
Za vizijo prihodnosti je večkrat potreben pogled z visoke gore. Od tam se odpira večna lepota v neskončnosti daljnega obzorja. Venec vrhov nad Tamarjem in Planico.

Foto Franci Horvat

TNP ne predstavlja samo naravne, temveč tudi kulturno dediščino. Pastirski stanovi na Pokljuki. Foto Aleš Zdešar, arhiv JZTNP

40. obletnici Zakona o TNP na rob

*TNP je dragulj,
ki nima cene,
ampak neskončno
vrednost.
Foto Aleš Zdešar,
arhiv JZTNP*

Po mojem prepričanju je bilo sprejetje zakona o TNP svojevrstno presežno dejanje, ki je končalo dolgoletne politične in javne razprave na lokalni in nacionalni ravni o uresničitvi nekaterih megalomanskih posegov v območju Julijskih Alp. Tu velja omeniti projekte za gradnjo hidroelektrarn na Soči, Savi Bohinjki in Radovni ter gradnjo triglavskega visokogorskega smučarskega središča. Uresničitev katerega koli od teh načrtov bi za vedno temeljito spremenila ne le podobo tega gorskega prostora, temveč bi tudi zelo grobo posegla v ekosistemske in druge razmere v naravi ter v življenje lokalnih ljudi. Z razglasitvijo tako velikega zavarovanega območja, ki je bilo celo največji narodni park v Jugoslaviji, je bil narejen izjemno velik korak naprej pri uresničevanju desetletja dolgih prizadevanj naravoslovcev za ustrezno varovanje našega najobsežnejšega visokogorja, kar je zapisano v *Spomenici* iz leta 1920.

Izvršni svet Republike Slovenije je za izvajanje upravljaljskih nalog in skrb za celostno izvajanje zakona pooblastil Zavod za gojitev divjadi Triglav s sedežem na Bledu. To je bila takrat verjetno ena od boljših realnih možnosti, saj je bil to že obstoječi pravni subjekt, ki je operativno že dolgo časa deloval na večini parkovnega območja. Njegova poglobljena dejavnost je bilo lovstvo kot gospodarska dejavnost, zato je imel organizirano mrežo gorskih koč, najboljše poznavalce razmer v prostoru in naravi ter utečeno ekipo lokalnih poklicnih lovskih čuvajev. Seveda je bilo upravljanje narodnega parka nekaj povsem drugega kot

dotedanja dejavnost. S pooblastilom o upravljanju narodnega parka je bila tej organizaciji naložena zahtevna naloga, ki je terjala drugačno poslovanje, nove programske cilje ter seveda drugačne prednostne naloge. Parkovna zakonodaja je bila sprejeta brez širše javne razprave, zato je bilo treba najprej navezati ustrezen stik z javnostjo, predvsem lokalno in seveda tudi širšo. Ljudem smo morali pojasniti, kaj sploh je narodni park in zakaj ga imamo.

Seveda smo se ozirali tudi po drugih narodnih parkih v Jugoslaviji in drugod. Kako so organizirani, kako delujejo, kako rešujejo probleme in vprašanja, identična

Zavedanje o pomenu narave in nujnosti njenega ohranjanja je danes neprimerno bolj utrjeno in razširjeno kot v času razglasitve TNP.
Foto Aleš Zdešar, arhiv JZTNP

našim. Precej hitro smo navezali prve mednarodne povezave in z leti uspešno sodelovali tudi s številnimi narodnimi parki v tujini. Že zgodaj smo se včlanili v Evropsko zvezo narodnih in naravnih parkov (EUROPARC). Današnji časi so zelo drugačni od takratnih. Neprimerljivo drugačni. V teh letih se je spremenilo zelo veliko stvari – ne samo naše življenje, ampak tudi narava. Ustanovili smo samostojno državo, uspelo nam je postaviti nov sistem in zakonodajo na področju varstva narave, ustanovljena so bila nova zavarovana območja. Ta zajemajo še enkrat več površja Slovenije, kakor ga je bilo do leta 1991. Zavedanje o pomenu narave in nujnosti njenega ohranjanja je danes neprimerno bolj utrjeno in razširjeno. Vendar se na politično-institucionalni ravni odnos do varstva narave in zavarovanih območij kot enem njenih najpomembnejših instrumentov ni izboljšal.

Javni zavod Triglavski narodni park je v tem obdobju zelo napredoval glede razvoja ekipe, prepoznavnosti doma in v tujini ter upravljanja. Problemi pa so ostali, nekateri zelo stari. Pojavili so se tudi novi, povezani z današnjim načinom življenja. V času, ko se borimo za preživetje na tem planetu – ko osvajamo Mars (da bi zbežali tja?), namesto da bi se resno lotili reševanja

Mladen Berginc je bil med prvimi zaposlenimi v Javnem zavodu Triglavski narodni park, kjer je sodeloval pri vzpostavitvi pravnih zadev tedaj ustanovljenega zavoda, pozneje pa se je ukvarjal z operativno-sistemskimi nalogami delovanja narodnega parka. Po enajstih letih dela v upravi TNP se je zaposlil v sektorju za zavarovana območja oziroma za varstvo narave na ministrstvu, pristojnem za okolje in prostor. Zasebno je velik ljubitelj parka in narave nasploh. Ko smo ob letošnjem jubileju posameznike zaprosili, naj zapišejo nekaj misli o TNP, je pripravil obsežen zapis. Del objavljamo v tokratni številki, celoten zapis in prispevke drugih avtorjev pa lahko preberete na spletni strani TNP na povezavi <https://www.tnp.si/sl/spoznajte/40-let/>.

Foto Peter Skoberne

domačih planetarnih problemov – je pomembno vsako, še tako majhno dejanje za ohranjanje narave, kajti če kdaj, potem gotovo danes velja geslo: "Naša prihodnost bo zelena ali pa je ne bo!"

Zato je delovanje našega največjega, najstarejšega ter edinega narodnega parka pomembnejše kot kdaj koli prej. Predvsem z zelo odprtim delovanjem in ustvarjalnim povezovanjem z ljudmi, kajti samo skupaj lahko rešimo težave, s katerimi se srečujemo. Presežnemu razumevanju pomena in nujnosti ohranjanja narave ter volji množice mora končno slediti tudi politika s temu ustreznimi odločitvami, mar ne? ●

Tolminska korita so najnižja točka TNP.
Foto Oton Naglost

Peš po parku se sprehajam

Na čudovitih poteh Julijskih Alp¹

Veličastni vrhovi Triglavskega narodnega parka (TNP) in njegovega zaledja so paša za oči in izziv za ljubitelje gora. Povezujejo jih globoke doline in visoke planote, bogate z gozdovi in kristalno čisto vodo. Bogastvo voda na območju parka je izjemno. Številne izmed teh dolin so danes priljubljene izletniške točke. Opisane poti na različnih delih Biosfernega in čezmejnega območja Ekoregija Julijske Alpe so namenjene spoznavanju posebnosti tega čudovitega sveta. Raznovrstne poti, tako glede dolžine kot zahtevnosti, imajo skupno lastnost, da poleg veličastnih razgledov pozornemu obiskovalcu ponujajo drobna čudesa biotske raznovrstnosti.

Pot Triglavске Bistrice

Triglavska Bistrica pokuka na dan ob vznožju Triglava, nato ponikne in šumi pod gruščem ledeniške doline. Kot bi se sprva sramovala svoje majhnosti v senci tako mogočne gore, nekoliko nižje, napojena z vodami sosednjih vrhov, začena svojo površinsko pot.

Izhodišče: Slovenski planinski muzej, Mojstrana

Dolžina: 12 km

Višinska razlika: 375 m

Čas hoje: 3 h (v eno smer)

Težavnost: lahka, a dolga pot

Soška pot

V sivem apnencu turkizno modra barva zaznamuje reko Sočo, ki si je utrila izjemno pot od izvira do izliva. Njena energija nas navdihuje s prvinsko močjo narave.

Izhodišče: Koča pri izvira Soče

Dolžina: 25 km (od izvira do Bovca)

Višinska razlika: 433 m

Čas hoje: celotna pot 7 h (v eno smer), sicer odvisen od izbranega odseka

Težavnost: lahka, a dolga pot

Tolminska korita

V Tolminskih koritih smo na najnižji točki parka. Obdajajo nas visoke prepadne stene in šumenje dveh slikovitih rek, ki vabijo, da spoznamo veličastne mojstrovine narave. Občutki so resnično mogočni, saj se v najožjem delu korit Tolminke znajdemo globoko pod Hudičevim mostom, na drugi strani pa nas pot popelje ob robu korit Zadlaščice do naravnega mostu, ki spominja na medvedjo glavo.

Izhodišče: Vstopna točka Tolminska korita

Dolžina: 3 km

Višinska razlika: manj kot 100 m

Čas hoje: 1,30 h (pot je krožna)

Težavnost: lahka pot

Planica, Tamar

Planica, dolga značilna ledeniška dolina v severnem delu slovenskih Julijskih Alp, se blizu Rateč odcepi od Doline. Na zahodu jo omejuje greben Ponc, na vzhodu se nad njo dvigata obe Mojstrovki in Ciprnik. Zgornji del Planice prehaja v Tamar, enega najlepših zatrepov v Julijskih Alpah, na koncu katerega se v svoji mogočni obliki vzpenja Jalovec.

Izhodišče: Nordijski center Planica

Dolžina: 4 km

Višinska razlika: 150 m

Čas hoje: 1 h (v eno smer)

Težavnost: lahka pot

Učna pot Goreljek

Kot bi se ne zavedala svoje pomembnosti, se šotna barja skrivajo v gozdovih mogočnih poključskih gozdov. Na krožni učni poti jih lahko dobro spoznamo.

Izhodišče: Penzion Jelka, Pokljuka

Dolžina: pribl. 1 km

Višinska razlika: zanemarljiva

Čas hoje: 45 min (pot je krožna)

Težavnost: lahka pot

Korita Mostnice

V svojem kratkem toku je reka Mostnica ustvarila toliko posebnosti, da nam zastaja dih. Z vsakim korakom pokaže drugačen obraz.

Izhodišče: Stara Fužina

Dolžina: 5 km

Višinska razlika: 250 m

Čas hoje: 2 h (v eno smer)

Težavnost: lahka, a dolga pot

Pogled v krošnje mogočnih poključskih smrek

Foto Aleš Zdešar, arhiv JZTNP

Uaš pozoren korak je pomemben. Ne zahteva veliko, pomeni ogromno.

Ostre podnebne razmere, mlada in plitva prst ter krušljiva apnenčasta skala vsako poletje pogojujejo rast alpske flore. Rastlinstvo ob planinskih in drugih poteh je prilagojeno negostoljubnim razmeram gorskega sveta. Hoja zunaj poti ni priporočljiva – naravovarstveni, upravljavski in estetski vidik obiskovanja občutljivega gorskega območja zahteva pozornega obiskovalca, ki spoštuje krhkost življenja v gorah.

Kamniti slonček v soteski Mostnice Foto Franci Horvat

Bohinjsko jezero po stari bohinjski šali premore za en škaf vode.

Foto Peter Strgar

Okrog Bohinjskega jezera

Bohinjsko jezero je največje naravno stalno jezero v Sloveniji. Jezerska skleda premore več kot sto milijonov kubičnih metrov vode, po stari bohinjski šali pa le "za en škaf", če je ta dovolj velik.

Izhodišče: Ribčev Laz

Dolžina: 11,5 km

Višinska razlika: zanemarljiva

Čas hoje: 2,30 h (pot je krožna)

Težavnost: lahka, a dolga pot

Opozorilo: po dolgotrajnem deževju pot ni prehodna

Planina Uskovnica

Kraška planota Pokljuka je prekrita s prostranimi smrekovimi gozdovi, ki jih prekinjajo posamezne planine, na katerih se v poletnem času pase živina. Sprehod od Rudnega polja do planine Uskovnica navduši z izjemnimi razgledi.

Izhodišče: Športni center Triglav Pokljuka, Rudno polje

Dolžina: 4 km

Višinska razlika: 180 m

Čas hoje: 1 h (v eno smer)

Težavnost: lahka pot

Planina Uskovnica nas navduši z razgledi.

Foto Peter Strgar

Pokljuška soteska

Deroče ledeniške reke, ki so odtekale z jezikov pokljuškega ledenika, so urezale največjo fosilno sotesko v Sloveniji. Danes je struga Ribšćice suha. Po njej se sprehodimo skozi Pokljuško luknjo s tremi naravnimi okni, pot pa sklenemo čez viseče galerije in skozi "vrtce", pokrite z odejo iz praproti.

Izhodišče: Jela (Krnica) ali Zatrnik

Dolžina: 4 km

Višinska razlika: 235 m

Čas hoje: 2 h (pot je krožna)

Težavnost: lahka pot

Opozorilo: v slabem vremenu obisk soteske odsvetujemo

Senarska pot

Kmetje se niso ozirali po razgledih, ko so nosili seno izpod Mangarta v dolino. Prav ti pa so tu izjemni, še zlasti na Loško steno, dolino Loške Koritnice in Mangart, ki nas spremljajo vse od Strmca do Gorenjega stana oz. Mangartskega sedla.

Izhodišče: Strmec

Dolžina: 7,5 km

Višinska razlika: 1.100 m

Čas hoje: 3,30 h (v eno smer)

Težavnost: zahtevna pot

Planina Razor

V zavetju tristoletnih bukev vas na eni najstarejših planin na Tolminskem pozdravi planinska kočica. Ob vzponu na greben Bohinjsko-Tolminskih gora se pohodniku odpre pogled, ki se razteza od morja do Triglava in od Sneznika do Dolomitov.

Izhodišče: planina Podkuk

Dolžina: 3,5 km

Višinska razlika: 165 m

Čas hoje: 1,15 h (v eno smer)

Težavnost: lahka pot

Planina Razor je ena najstarejših planin na Tolminskem.

Foto Franci Horvat

Pokljuška soteska je največja fosilna soteska v Sloveniji.

Foto Aleš Zdešar, arhiv JZTNP

*Ta lipa pot vodi po dolini Rezije.
Foto Peter Strgar*

Ta lipa pot

Triglavski narodni park in Naravni park Julijsko predgorje sta povezana v čezmejno območje Ekoregija Julijske Alpe, katere del je tudi celotno Biosferno območje Julijske Alpe. Narava ne pozna meja, zato različne izzive na območju celotnih Julijskih Alp rešujemo skupaj. Ta Lipa pot poteka v čezmejnem območju Ekoregija Julijske Alpe, v Naravnem parku Julijsko predgorje. Krožna pot vodi po dolini Rezije, skozi gozd, mimo slapov in potokov okoli majhne vasi Solbica (Stolvizza). Na poti lahko otroci in odrasli spoznajo čarobnost narave in kulturne dediščine doline Rezije.

Izhodišče: bar All'Arrivo v vasi Solbica (Stolvizza), Italija/Rezija

Dolžina: 8,3 km

Višinska razlika: 200 m

Čas hoje: 2,50 h (pot je krožna)

Težavnost: lahka pot

Daljsinske pohodniške poti

Pot Alpe Adria

Pohodniška pot poteka od vznožja najvišje avstrijske gore, Velikega Kleka (Grossglockner), čez narodni park Visoke Ture, mimo stičišča treh dežel Avstrije, Slovenije in Italije, skozi dolino Soče in Triglavski narodni park, naprej do jadranske obale in kraja Milje (Muggia). Pot Alpe Adria razkriva izjemno biološko raznovrstnost, kulinariko in gostoljubnost domačinov treh dežel. Pretežno poteka po nealpskem območju in z majhno višinsko razliko.

Izhodišče: začetek vsake od 43 etap, ki povezujejo tri regije (avstrijsko Koroško, Slovenijo in Furlanijo - Julijsko krajino)

Dolžina: 750 km

Čas hoje: odvisen od etape; povprečna dolžina etape je 20 km oz. 6–7 h

Težavnost: odvisna od etape

Info: www.alpe-adria-trail.com

*Del poti Alpe Adria vodi po dolini Soče.
Foto Franci Horvat*

Pot miru

Na poti od Alp do Jadrana vas bo najprej prevzel mir, ki za te kraje ni bil vedno samoumeven. Tok zgodovine in tok Soče, ene najlepših alpskih rek na svetu, sta burna in nepredvidljiva. Stoletje po vojni, ki je zajela svet, je njena zgodovinska dediščina vtkana v Pot miru. Vse od Julijskih Alp, čez vinorodna Brda in Kras do Jadranskega morja umirja ritem časa in vabi k odih ali razmisleku – sto let po soški fronti, enem največjih spopadov človeka v visokogorju.

Izhodišče: Log pod Mangartom oziroma začetek vsakega odseka. V zimskem času priporočamo prisojna pobočja oziroma pred odhodom na pot preverite razmere.

Dolžina: 519 km

Čas hoje: odvisen od etape. Za celotno pot pohodnik potrebuje približno 32 dni.

Težavnost: odvisna od etape

Info: www.thewalkofpeace.com

Pohodniška pot Juliana

Na pohodniški poti Juliana ne boste osvojili nobenega gorskega vrha. V spoštljivi razdalji in v vznožju očiakov vas bo pot vodila po robu Julijskih Alp in Triglavskega narodnega parka. Peljala vas bo tja, kjer boste začutili pravi utrip alpskega življenja ter spoznali bogato naravno in kulturno dediščino tega čudovito osupljivega gorskega sveta z neizmerno biodiverzitetjo.

Izhodišče: začetek vsake od 16 etap. V zimskem času priporočamo prisojna pobočja oziroma pred odhodom na pot preverite razmere.

Dolžina: 270 km

Čas hoje: odvisen od etape. Povprečna dolžina etape je 17,5 km oz. 4–5 h. Za celotno pot pohodnik potrebuje od 15 do 20 dni.

Težavnost: odvisna od etape

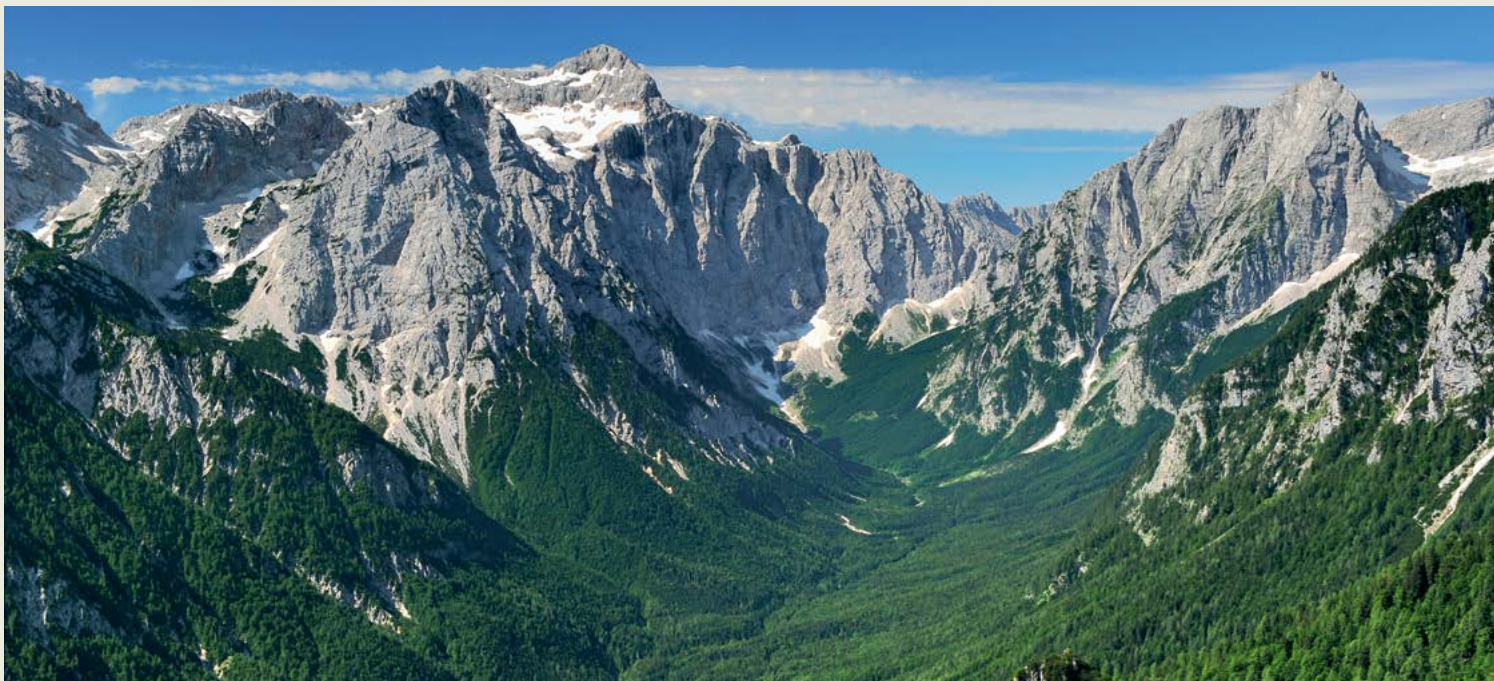
Info: www.julian-alps.com 📍

Pot miru se začne v Logu pod Mangartom v dolini Karitnice.

Foto Peter Strgar

Pohodniška pot Juliana obkroži Julijske Alpe.

Foto Franci Horvat

Krajski park Radensko polje obrobja gozdnat obod, ki objema izjemno kraško polje s številnim značilnimi kraškimi pojavi.
Foto Uroš Stepišnik

Praznujejo tudi drugi naravni parki v Sloveniji

Zavarovana območja predstavljajo najdragocenejše dele Slovenije z zornega kota narave in krajine. Edini narodni park, trije regijski parki, 46 krajskih parkov, en strogi naravni rezervat, 56 naravnih rezervatov in 1161 naravnih spomenikov skupaj zajemajo 13,3 odstotka ozemlja države. Poleg obeležja 40. in 60. obletnice v TNP praznujejo tudi v Kozjanskem regijskem parku, Regijskem parku Škocjanske jame, Krajskem parku Sečoveljske soline in v Krajskem parku Radensko polje.

Avtorji so sodelavci uprav parkov

Kozjanski regijski park je dom številnih redkih in ogroženih rastlinskih vrst. Arhiv Kozjanskega parka

Kozjanski regijski park

Kozjanski regijski park leži na stiku alpskega in pannonkega sveta na vzhodu Slovenije. Zavarovano območje je dom številnih redkih in ogroženih rastlinskih vrst ter prijetno in ustvarjalno okolje za bivanje

domačinov. Z zakonom je bil tako kot TNP ustanovljen leta 1981. Večji del parka je uvrščen med območja Natura 2000. Širše območje Kozjanskega in Obsoletja je bilo leta 2010 sprejeto v svetovno mrežo biosfernih območij pod UNESCO.

Vsi dogodki in prireditve so v duhu praznovanja jubilejnih štiridesetih let, ki ga želimo čim bolj preživeti s prebivalci zavarovanega območja – Kozjanski regijski park leži znotraj petih lokalnih skupnosti. V sklopu praznovanja 40. obletnice se bo Javni zavod Kozjanski park z različnimi dejavnostmi pridružil tradicionalnim lokalnim prireditvam. Izdali smo priložnostni časopis *Sožitje* in posodobili naravoslovno pot Travnik na Vetrniku ter do tja uredili dostopno pot z izhodiščem v trgu Kozje.

Vabljeni k udeležbi na dogodkih: www.kozjanski-park.si, www.facebook.com/Kozjanski.park/.

Park Škocjanske jame

V parku Škocjanske jame praznujemo letos več okroglih obletnic. Mineva 35 let od vpisa Škocjanskih jam

na seznam svetovne dediščine pri UNESCO. Ta pomembni vpis je bil razlog, da je Republika Slovenija desetletje pozneje ustanovila Regijski park Škocjanske jame. Javni zavod kot upravljevalec zavarovane območja skrbi za varstvo in ohranjanje naravne in kulturne dediščine na območju parka ter je pomembno gibalno trajnostnega turizma.

V parku se letos pridružujemo tudi praznovanju 50. obletnice ustanovitve UNESCOVEGA programa Človek in biosfera, katerega član smo od leta 2004, ter ustanovitve mreže mednarodno pomembnih mokrišč Ramsarske konvencije. Škocjanske jame so bile kot prvo podzemno mokrišče v Evropi vpisane na ta seznam leta 1999. Pridružujemo se tudi letošnji razglasitvi mednarodnega leta jam in krasa.

Obletnice bomo zaznamovali z izdajami serije razglednic in dopisnic ter izdajo priložnostnega poštnega žiga, jeseni pa bomo organizirali strokovni posvet o enem izmed okoljskih izzivov v vplivnem območju parka. Če bodo razmere dovoljevale, bomo obiskovalcem ponudili nove interpretacijske programe po parku in jami.

Obisk parka Škocjanske jame je zanimiv v vseh letnih časih. Več informacij na <https://www.park-skocjanske-jame.si>.

Krajinski park Sečoveljske soline

Sečoveljske soline so od leta 1989 zavarovane kot krajinski park, v njem so dovoljene le gospodarske dejavnosti, ki ne ogrožajo naravnega ravnotežja. Leta 2001 je Vlada Republike Slovenije sprejela Uredbo o Krajinskem parku Sečoveljske soline, da bi zavarovala območje naravnih vrednot in ohranila biotsko raznovrstnost značilnega solinskega ekosistema. Mednarodni blagoslov pa so Sečoveljskim solinam dali že leta 1993, ko so jih priznali kot ramsarsko lokaliteto, ki državo Slovenijo kot podpisnico zavezuje, da varuje močvirja kot prebivališča ptic.

Krajinski park Sečoveljske soline se razprostira na skrajnem jugozahodnem delu Slovenije. Za obiskovalce je najprivlačnejši opuščeni del solin v južnem delu parka, ki se imenuje Fontanigge, saj jih lahko tam pričakajo za slovenski prostor enkratni prizori – veliko ptic, obsežni travniki slanuš ter opuščene in porušene solinske hiše, štiri so prenovljene. Fontanigge ležijo med kanalom Grande in reko Dragonjo. Na Fontaniggah ob kanalu Giassi je Muzej solinarstva. V severnem delu parka, imenovanem Lera, pa še danes poteka pridelava soli po starem.

Več informacij na <https://www.kpss.si>.

Krajinski park Radensko polje

Krajinski park Radensko polje leži v občini Grosuplje. Ustanavljanje parka se je začelo že leta 2007, ko sta sporazum o sodelovanju podpisali občina in država. Letošnje leto Krajinski park Radensko polje praznuje 10. obletnico skupnega zavarovanja, saj je leta 2011 s sprejemom Uredbe o Krajinskem parku Radensko polje uresničila dogovor, ki ga je Občina Grosuplje

uresničila že leta 2009 s sprejemom istoimenskega Odloka o Krajinskem parku Radensko polje. Območje je s stališča zavarovanja unikum, ker je to edino skupno zavarovanje v Sloveniji. Septembra 2019 je začela delovati uprava parka v sklopu Organizacijske enote Krajinski park Radensko polje, Turizem Grosuplje. Deseto obletnico obstoja parka bomo počastili z odprtjem Centra ohranjanja narave, imenovanega Žabja hiša, kjer bo delovala tudi uprava parka. Krajinski park Radensko polje je velik 15 km², sestavlja ga gozdat obod, ki objema izjemno kraško polje (velikosti 4 km²) s številnimi značilnimi kraškimi pojavi. Skupaj s številnimi ponori, ponikvami, požiralniki, kraškimi izviri, estavelami in kraškimi jamami je pomembno geodiverzitetno območje. S prepletom suhih in vlažnih travnišč, poplavnega gozda, ostankov šotnega barja, vodnih kotanj in kanalov z vodnim in obvodnim rastlinjem ter gozdom pa je tudi pomembna vroča točka biotske raznovrstnosti.

Več informacij na <https://www.radenskopolje.si/>. ●

Škocjanske jame so že 35 let na seznamu svetovne dediščine UNESCO.

Foto Franci Horvat

V krajinskem parku Sečoveljske soline lahko občudujemo številne ptice, obsežne travnike slanuš, solinske hiše ter opazujemo solinarje pri delu.

Foto Franci Horvat

Jalovec

Foto Dan Briski

Kakor si boste postlali

Pogovor z Marjeto Keršič – Svetel

Njena mama je bila igralka in alpinistka Alenka Svetel, oče kipar in alpinist Marjan Keršič - Belač. "Ljudje, ki se ukvarjajo z alpinizmom, so pogosto tudi umetniki, kar je popolnoma razumljivo, saj gre pri obojem za neko svobodo duha. Če hočeš preživeti v naravi, ki je zelo kreativna gospa in nenehno ponuja nove težave, moraš biti ustvarjalen, iskati nove rešitve in biti svoboden v tem, da iščeš poti tam, kjer jih ni," mi je za uvod povedala sogovornica.

Je diplomirana zgodovinarica in etnologinja, biologija je njena dodatna ljubezen. Po diplomu se je vpisala na magistrski študij varstva naravne dediščine na Biotehniški fakulteti v Ljubljani in se brez zagovora magistrske diplome, ker so njenega mentorja čez noč upokojili, drugega pa ni hotela, vpisala na doktorski študij. Tema njene magistrske naloge naj bi bila Turišična doživetja – interpretacija naravne dediščine na zavarovanih območjih, tema doktorata pa Načrtovanje doživetij narave.

Zaradi veliko drugih obveznosti, tudi njene televizijske kariere, jedro katere so bile dokumentarno-feljtonske oddaje in filmi, doktorskega študija ni končala; vendar je njeno znanje izjemno, širina razmišljanja neznanska in ljubezen do gorske narave neizmerna. Leta 2015 je protestno izstopila iz Planinske zveze Slovenije, saj se z njeno vizijo in razvojno politiko ni več poistovetila. V pismu z izstopno izjavo, ki

ga je naslovila na Zvezo, je obljubila, da si bo "zasebno in javno prizadevala za spoštljiv odnos do gorske narave, za ohranjanje naših zavarovanih območij in ostankov divjine, za mirno doživljanje gorskega sveta – in za pravico, da po gorskih stezah v miru hodim tako, kot je vrsta Homo sapiens hodila tisoče let: peš."

V intervjuju, ki ga je z vami naredila Tina Leskošek za *Planinski vestnik*,¹ ste povedali, da je vaš hrib – vaš boter – Jalovec. Če Jalovec ne bi bil zelo prijazen do vaših staršev, vas nikoli ne bi bilo. Kaj se je pravzaprav dogajalo tam gori?

Sem neposredni rezultat navdušenja nad življenjem po takratni nesreči oz. hudi stiski, kot sta mi starša večkrat priznala. Zgodba z Jalovcem se je dogajala pozimi in je bila prelomnica v njunem skupnem

¹ *Planinski vestnik* 2013/1. (op. ur.)

življenju in v njunem alpinizmu. Starša sta se v odličnih razmerah lotila neke zimske ture, mislila sta, da bo trajala en dan, a v resnici je tri dni, šlo je za življenje in smrt. Na koncu sta se praktično po vseh štirih do konca izčrpana priplazila v Dom v Tamarju. Šlo je za to, s čim ti hrib lahko postreže – z vsem najhujšim ali pa se te usmili. To je predvsem moja in mamina zgodba, oče je bil bolj stvarno bitje brez metafizičnih prebliskov, medtem ko je bila mama neke vrste šamanka, imela je intuitiven odnos do sveta. Mama mi je to zgodbo o Jalovcu povedala zmeraj, kadar sva ga zagledali; rekla je, naj ne pozabim pozdraviti svojega botrčka in mu reči: "Hvala, ker sem na svetu." To sem vzela zelo resno – Jaloveček je moj boter in ga vedno pozdravim, najraje s Slemena, ker ga je od tam zelo lepo videti.

Tisti dan, ko ste se rodili, je oče tekkel na planinsko društvo in vas vpisal kot članico, drži?

Ko je oče dobil sporočilo, da je mama rodila otroka, je šel s kolesom v porodnišnico in se na poti ustavil na planinskem društvu, na Matici, in me nemudoma včlanil. Le da na izkaznici še ni pisalo, kako mi je ime. Tako da sem bila članica planinske organizacije od točke nič, očetu se je to zdelo življenjsko nujno potrebno.

Še ne tri leta stari ste od Aljaževega doma v Vratih odšli čez Luknjo proti Zadnjici, kjer vas je našel Stane Belak - Šrauf.

To je bil najhujši škandal v mojem življenju, ki ga še nisem prekosila. Bilo je z eno besedo – grozno. Mama je skoraj doživela živčni zlom, ali si predstavljate? Tisti dan smo šli dopoldan na sprehod do bivaka pod

Luknjo, kjer me je oče fotografiral. Potem smo šli v Aljažev dom na kosilo, nato me je dala mama spat na odevjico, misleč, da bo otrok dal mir, saj je utrujen, in je šla na balvan, ki je zraven Aljaževega doma, malce plezat. In seveda, kar naenkrat so ugotovili, da je odevjica prazna in da otroka ni nikjer. Nato so me iskali vsi alpinistični tečajniki, gorska reševalna služba, policaji z Jesenic ...

Našel pa vas je omenjeni alpinist.

Ja, celo življenje mi je očital: "Belačka, le glej, da ne boš spet kakšnega sranja naredila."

Večkrat ste povedali, da ste imeli čudovito otroštvo. Kako odrašča otrok ob tako uspešnih starših, je to po svoje tudi breme?

Sploh ne, ker sta bila moja starša izjemno v redu starša. Oba sta bila svobodoljubna, svobodomiselnina in neskončno trmasta človeka. Poročena sta bila dolgo let in nikoli nismo skupaj stanovali, imeli smo dve gospodinjstvi. Bili smo zelo netipična družina. Še sreča, da sta se starša tako zorganizirala, kajti bila sta resnično zelo močna karakterja in po moje bi se stepla ali razšla, če bi živela skupaj. To je vzbujalo precejšnje zgražanje takratne generacije. Ampak govorili so: nori umetniki; saj smo vedeli; itak sta oba prismo-knjena. Sama svojih staršev nisem nikoli doživljala kot znanih osebnosti, ker sta poskrbela, da se mi nista zdela taka. Je pa res, da sta imela zelo veliko opravkov in posledično sem imela zelo veliko pestrn.

Starši so me med drugim dali za pomočnico k pastirici na planini, ker so hoteli, da hribe spoznam tudi iz zornega kota domačinov, se pravi kot jih vidijo domačini, pastirji, lovci ...

*V očetovem naročju pod Severno triglavsko steno
Foto Alenka Svetel*

Marjeta v maminu vetrovki v Vratih
Foto Alenka Svetel

Še vedno ostaja prva asociacija, povezana z vašim imenom, oddaja Gore in ljudje, ki je bila na slovenski televiziji od januarja 1992 do decembra 2001. V njej ste se lotevali domačih in tujih hribov. Na Etni ste posneli film o vulkanu in njegovih ljudeh, v Nepalju o turistih, pohodnikih, alpinistih, domačinih, ki se tam srečujejo, na Kreti o začetkih naše civilizacije, v Argentini o Slovincih, ki so tam iskali in našli nadomestno domovino, ste nekoč povedali za Delo. Zdaj, ko naj bi bilo vse digitalno, na spletu posnetkov teh oddaj ni veliko. Na najbolj znanem spletnem predvajalniku posnetkov najdem le eno oddajo, in sicer snemanje vašega trekinga v Himalaji, ter vzpon pokojnih Frančka Kneza in Slavka Svetičiča v smeri, ki poteka čez obraz Ajdovske deklice. Fascinantni posnetki, vendar kaj se je zgodilo z vsem drugim materialom, ga je mogoče kje dobiti?

Med snemanjem dokumentarnega filma o ljudstvu Akha na severu Tajske
Foto Janez Hrovat

Bog ve, imam zelo slab občutek. Vem, da nekaj oddaj še obstaja. Vem, da obstaja film o Staniču in še nekatere druge stvari. Zgodba o Slavcu se je ilegalno znašla na YouTubeu, ampak meni je lepo, da je tam, ker je

Ajdovska deklica Foto Oton Naglost

bila narejena zanj – bil je fascinantna in zelo tragična persona.

Doma imam mogoče pet svojih filmov, nič drugega. Oddaje so bile zelo različne; ene mozaične, reportažne, druge deloma dokumentarne deloma reportažne, nekatere pa so bile v celoti filmi. Ko sem odkorakala iz hiše, sem šla samo z roko v žepu. Imam močen občutek, da je marsikaj uničeno, kar je velika, velika nesreča. Pa ne samo narejene oddaje, ki so dobile kar nekaj nagrad v tujini, gre tudi za dve omari arhivskih delovnih kadrov, surovin, ki so nastali v desetih letih.

V teh desetih letih ste bili med drugim raziskovalna novinarka in ste naredili intervjuje z zanimivimi ljudmi, na primer z Reinholdom Messnerjem, Cesarom Maestrijem ...

Nisem hotela delati oddaje o alpinizmu, ker bi se to izpelo, želela sem delati oddajo o gorah in o odnosih med človekom in gorami. Ljudi se je to dejansko dotaknilo. Recimo zgodbe o alpinizmu – kam smo šli in kako smo prišli nazaj, koga to dejansko zanima, razen tistih, ki so bili zraven. Da zgodba nastane, mora biti še kaj več in tudi pri alpinizmu sem se vedno trudila iskati človeško plat zadeve. Ko sva že pri Maestriju – bil je res neverjetno zanimiv sogovornik. On je bil v drugi svetovni vojni partizan in je skrbel za razstreljevanje objektov. Njegovo odraščanje je bilo povezano z dinamitom. Bil je možakar ekstremov, poleg tega pa še temperamenten Italijan. In če hrib ni hotel drugače popustiti, je bilo njemu čisto razumljivo, da se ga je treba lotiti z dinamitom in *bor masino*.

Po televizijskem obdobju ste leta 2005 kandidirali za direktorico Triglavskega narodnega parka (TNP), vaš namen je bil osnovati boljši zakon o TNP. Vendar je bil nato za direktorja izbran nekdo drug. Kaj se je zgodilo z vašimi zamislimi, so jih upoštevali?

Za sabo sem imela magistrski študij varstva naravne dediščine. Bil je zelo interdisciplinaren, zahodnoevropski, globalno gledano zelo napreden. Študij sem zaključila z izbirnimi predmeti, med drugimi turizem na zavarovanih območjih, ohranitvena biologija, krasoslovje, teološki pogled na varstvo narave.

Zakaj to razlagam? Seveda imam zelo intimen odnos do TNP – Jalovec je moj boter. Leta 2003 se je pojavila ideja o razsutju TNP. Hoteli so se ga preprosto znebiti. Parola je bila: zakon je neživljenjski in ga je treba spremeniti. Izbruhnili je panika in takrat, leta 2003, so slovenski akademiki ostro nastopili proti tej zamisli, ki je bila absolutno anti-naravovarstvena. Sama takrat nisem več delala na televiziji niti nisem imela redne službe. Moji profesorji s fakultete in nekaj drugih strokovnjakov za varstvo kulturne dediščine, pravzaprav celotna Slovenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU) se je uprla tej ideji, sklicali so celodnevni simpozij o TNP. Skratka, šli smo v boj za ohranitev nacionalnega parka. In bitka je trajala do leta 2010, ko

je bil sprejet nov zakon. Sedem let sem bila močno vpeta v to.

Seveda, sredi tega se je zgodil nov razpis za direktorja. Ljudje, ki sem jih zastopala v bitki za TNP, so rekli, da ne morem samo govoriti, in če hočem, da me kdo resno vzame, naj ugriznem v kislo jabolko in se prijavim za direktorico. Nikoli si nisem želela biti direktor iz želje po direktorstvu, bila pa sem zelo prepričana, da se da iz TNP narediti svetovno špico zavarovanega območja. Potencial je bil. Seveda se to ni zgodilo.

Nevladne organizacije – med njimi tudi celotna SAZU in tako rekoč vse strokovne organizacije na področju varstva narave, pa CIPRA Slovenija, društvo za varstvo Alp in nekaj planinskih društev smo se zelo trudili in pripravili celo alternativni predlog zakona o TNP z vsemi utemeljitvami. Od vsega tega res velikega strokovnega truda je v sedanjem zakonu ostalo le nekaj stavkov, pa še to predvsem ponesreči. Še najpomembnejši dosežek našega predloga je določba o tem, da imajo prebivalci na območju TNP ne glede na maloštevilnost pravico do nadstandardnih socialnih storitev – se pravi ambulante, šole, skrbi za starejše, osnovne oskrbe. Če ni šole, se ljudje pač odselijo. To smo želeli preprečiti in ta določba je ostala v zakonu. In v nekem stavku, da mora park varovati tudi duhovne vrednote – kar pa ni v nobenem členu posebej pojasnjeno. Vendar je zakon, kakršen je zdaj, velikansko razočaranje. To, kar se dogaja v TNP, pa še bolj.

Danes ste strokovnjakinja za interpretacijo kulturne dediščine.

Larifari! Jaz se še vedno učim. Je pa res, da že trideset let blodim po tej sceni, ampak si ne upam reči, da sem strokovnjakinja. Sem strokovnjak za to, da vem, kaj vse mi še manjka.

Interpretacija pomeni posredovanje znanja, vrednot, večšin in čustev; je stroka, ki je zelo dobro razvita v anglosaškem svetu, drži?

Zdaj to ne drži več, razvita je tudi v Italiji, Franciji, Nemčiji, Skandinaviji in drugod. Pri nas pa ne. Ta stroka je zelo napredovala in se znašla v vseh dokumentih Evropske komisije na področju regionalnega razvoja, kulture, narave – praktično se zdaj ne moreš prijaviti na razpis, ne da bi zajel tudi to področje, zato imajo to besedo vsi na jeziku in v dokumentih, a razmeroma malo ljudi ve, kaj to v resnici je. Pravzaprav gre za neko čisto jezikovno nesrečo, ki ni samo v slovenščini, ampak tudi v večini drugih jezikov, in sicer da je beseda interpretacija večpomenska. Na primer v angleščini lahko pomeni tudi tolmačenje. V slovenščini ima šest pomenov, kar pomeni, da je nenatančna beseda. Ampak kadar imate besedno zvezo interpretacija dediščine, je stvar zelo jasna in definirana ter dejansko ne bi smelo biti nobenih pomislekov več o njenem pomenu.

Leta 2019 ste s skupino strokovnjakov za naročnika CIPRA Slovenija, društvo za varstvo Alp, napisali priročnik za načrtovanje interpretacije dediščine ob gorenjskem delu ceste na Vršič z naslovom Doživljanje gorskih prelazov in dolin, ki v sklepnem delu pove, da je interpretacija še vedno slabo razumljena in malo upoštevana stroka. Ali gre razlog, da interpretacija dediščine ne zaživi, iskati pri neusklajenosti subjektov, ki bi jo morali načrtovati, ali gre za to, da zanjo ni posluha in želje?

Predvsem ni ne posluha ne želje. Velikokrat se zamislim, kako je neenakost grozna: človek nima nobene zasluge za to, v kakšni družini se rodi. Moja neskončna sreča je družina, ki je bila zelo obogatena

*Med snemanjem ene oddaj Gore in ljudje
Foto Toni Žerovnik*

Na ledeniku pod
vrhom Tronadorja v
Argentini
Foto Ivan Arnšek

z naravo in kulturo. V zibko mi je bilo vrženo doživljanje narave v vseh možnih oblikah, enako tudi kulture. Mama namreč ni bila samo igralka, bila je tudi umetnostna zgodovinarica in etnologinja. Pri nas doma so bile na isti polici moje pravlјice in njuna zgodovina človeštva in dramaturgija, metoda igranja Stanislavskega.

Zakaj to govorim? Ker je interpretacija dejansko stroka, ki premošča to neenakost. Nekdo, s katerim se ukvarjajo od najzgodnejšega otroštva in mu pokažejo ta vrata, je v čisto drugačnem položaju kot nekdo, ki doma nikoli ni imel teh možnosti. S to stvarjo je tako kot s hojo v hribe – več veš, lepše ti je. Če ne, so hribi samo kulisa. Če pa imaš svoje izkušnje in svoja znanja ter razumeš, kje hodiš, postane zadeva mnogo bogatejša.

Interpretacija dejansko na nekako podružblja določene vrednote.

V Sloveniji imamo posebne okoliščine – vsaka stroka svoje strokovno znanje zadržuje zase. Ne deli ga s splošno javnostjo. Pa naj gre za vrhunsko znanost ali kaj drugega. Torej, kar vem jaz, ni za vsakogar. Je moje premoženje, ki ga ne delim z nikomer. Mislim – kaj? Saj večina ljudi, ki se ukvarja z dediščino, dela v javnih službah in že iz tega razloga je dolžnost, da se to deli z ljudmi. A te želje ni. To je prva posebnost. Druga je vprašanje vrednot. Kaj je nam

pomembno? Tu je seveda zgodovina odigrala veliko vlogo. Če šestdeset let ljudem dopovedujete, da je planšarska kultura ena beda, da je treba to vse zažgati ter zgraditi hotele in smučišča – ker je to, baje, razvoj, potem ljudje počasi začnejo verjeti in v nekaj generacijah se vrednota dejansko izgubi. Pogledajte, kaj se dogaja z Veliko planino.

Državno himno smo si napisali s kovinskimi črkami na pločnik pred pošto v Ljubljani, da jo vsak pes lahko polula. To smo mi. In kaj naj zdaj tu dela interpretacija?

Naš turizem dejansko temelji na hedonističnih turističnih doživetjih – imejmo se fajn. Mi vemo že od leta 1999, ko se je začela ekonomija doživetja in sta Pine in Gilmore² lepo dokazala, da niso samo taka doživetja vredna denarja. Ljudje so različni. Eni cenijo izobraževalna doživetja ali pa estetska. Ne gre samo zato, da dobro jemo, pijemo in se imamo fajn, ampak se hočemo tudi kaj naučiti, razumeti, izvedeti, spoznavati svet iz kakšnega novega zornega kota. Seveda slovenski turizem ne čuti želje po tem, da bi prodajal interpretacijo dediščine. Med drugim tudi zato, ker je to stroka, ki ni tako

² Joseph B. Pine, James H. Gilmore: *Welcome to the Experience Economy*. Harvard Business Review, July 1, 1998.

enostavna, in ker slovenski turizem ne čuti kakšne strašne obveze, da bi sodeloval s strokovnjaki za naravno in kulturno dediščino. Dediščina je neke vrste kamnolom surovin. Če se da vnovčiti super, če ne, se o tem kaj dosti ne pogovarjamo. Tako da je razlogov, zakaj tovrstna interpretacija v Sloveniji ne more živeti, zelo veliko. Seveda, le zakaj bi h koritu pustili še kakšnega pujska, kajne?

Kako je s tem v tujini, ali so tam svetli vzori, ki bi jih lahko prenesli na naše gorsko območje?

V tujini so primeri zelo slabih praks, so katastrofični, a tudi primeri zelo dobrih praks. Načeloma je tako, da če nekaj razglasijo za pomembno in zavarovano, potem se tega tudi držijo. Če ugotovijo, da jim to ni več pomembno, potem "odvarujejo". Če imajo dovolj, rečejo: eno območje bomo zaščitili, tam bomo ravnali tako, kot je treba, ostalo bomo pohodili in zaslužili. Stvar razmisleka.

V Sloveniji smo zelo zeleni in tak je tudi turizem. A če natančno pogledate, kaj mi prodajamo v turizmu, boste videli, da gre resnično predvsem za hedonistična in športna doživetja. Seveda so še razne vrste drugih doživetij, ki so naravi zelo ljubezniva. Na primer ekoturizem – to ni larifari, to je resna zadeva. Gre za doživljanje narave kot take, ne da je poligon za neke športe, ampak je narava sama cilj. Poslušaj ptiče, ki pojejo; ključno doživetje je, da poslušaj murne, ker jih v Evropi marsikje ne moreš več. Ali cel dan opazuješ ptiče, ali rišeš rožice, ali pa daš mir in ne škoduješ naravnemu okolju. To so lahko zelo dragocena in nepozabna doživetja. Tukaj ima lahko interpretacija veliko vlogo. Vse je odvisno od tega, kakšne vrednote imamo in kaj družba od turizma pričakuje. Naša od turizma pričakuje denar. Ni pa povsod tako. Meni je lepo med dopustom hoditi v kakšna zavarovana območja, kjer so vrednote domačinov zelo usklajene z vrednotami obiskovalcev, in ti povejo, kaj se spodobi in kaj se ne, ker je zanje to pomembno.

Obiskovalci pridejo taki, kakršne vabimo. Če jim ponujaš vožnjo s štirikolesniki čez drn in strn, potem bodo to hoteli početi, jasno. Lahko pa kot izredno vrednoto ponujaš zavarovano območje in poveš, da je tu strogi naravni rezervat in vanj ne smemo, lahko samo do njegovega roba. Imamo pa kamere in bodo preko njih videli, kako se bo sovica prikljuvala iz jajca, ker smo za to poskrbeli.

Vse se da, vprašanje je, kaj je pomembno, kaj je tisto, kar zasleduješ, in jaz še nisem zasledila, da bi v Sloveniji kdo o turizmu govoril kot o vzvodu za varstvo narave ali kulturne dediščine. Turizem to dediščino samo izkorišča.

Kako vi doživljate gorski svet? Se je to doživljanje s časom in med poklicnim ukvarjanjem z njim spremenilo oziroma je danes drugačno, mogoče bolj prvinsko, ko v gore odhajate brez vsakršnih obveznosti?

Spremenilo se je to, da imam zdaj zelo težko zadnjo

plat in sem postala izjemno počasna. Drugače pa se ni nič spremenilo. Še vedno hodim v hribe tako, kot sem jo takrat ucvrta z odejice izpred Aljaževega doma. In to je strašen dar, velika sreča. Še vedno namreč hodim kot otrok in odkrivam nove stvari in vse mi je fascinantno. Še vedno sem zelo radovedna, ampak seveda več ko veš, bolj si radoveden in hočeš še več razumeti.

Rada se pogovarjam z ljudmi, ki mi odprejo nov zorni kot, lahko so domačini, obiskovalci, tudi turisti. Zanimivo je, gre za nek fenomen v 21. stoletju, pa ne samo pri nas, povsod, da so določena območja, ki jih obiskovalci bolje razumejo kot domačini. Lahko se zgodi, da domačini izgubijo stik s svojim okoljem. Hodijo v službo, nekam v neko mesto, se vrnejo domov pozno popoldne, mogoče še psa peljejo na sprehod, ampak nimajo več pravega stika s svojim celotnim *geštaltom*, ko so še pasli in obdelovali zemljo. Lahko se zgodi, da obiskovalec, ki od drugod redno prihaja v neko okolje, na koncu ve več povedati o tem okolju, kar je izjemno žalostno in ni v redu. Ampak to se zgodi zaradi načina življenja, ki ga imamo.

V času, v katerem živimo, so gore vedno bolj oblegane, ljudje iščejo samoto, lepoto divje gorske narave, pa tudi športne potrditve in samopotrjevanja, povezanega z objavami na družabnih omrežjih. Kaj se vam zdi, kakšno bo naše gorsko okolje čez, reciva, petdeset let?

Mislím, da bo marsikaj zelo urbanizirano. Če govoriva o Triglavskem narodnem parku – vanj vse bolj prodira komercialni način izkoriščanja prostora. Zdaj se pogovarjajo o elektrifikaciji Kredarice, pa Sedmerih jezer, pa naredimo žičnico – to je gorski turizem. To pomeni gore prilagajati neizkušenim ljudem, da zmanjšate nevarnost in povečate tržno vrednost.

Nič hudega, saj gredo tudi kje drugje po isti poti. Ampak naš prostor je zelo majhen. Ko sem se začela ukvarjati s TNP, smo imeli še vse možnosti, da bi lahko ponudili izjemen nacionalni park z doživljanjem elementarne narave; ne množicam, ampak tistim, ki so se s tem pripravljene soočiti in tudi dobro plačati za te izkušnje, kajti izkušnja, doživetje je tisto, kar se prodaja.

Dejansko je to, da se hribe urbanizira, neke vrste prevara. Če pridete z žičnico na Vogel, ni isto, kot če peš prisopihate na Kredarico. Zgodba je drugačna. Doživetje je drugačno. Razgled ni isti. Mislím, da bomo pač vse, kar se bo dalo tržnega narediti, naredili, ker ni nobenih zavor. Veliko več bo raznih poligonov, ferat, kolesarskih *downhillov*, vsega mogočega, kar si bo kdo izmislil, ker to je edino, kar kogar koli zanima.

Kakšno pa si želite, da bi bilo?

Kar se Slovenije tiče, si nič več ne želim. Tako kot si boste mladi postlali, tako boste imeli. Nimam več iluzij, da bi komu pamet solila, kaj naj naredi. ●

Kako najti dobrega oskrbnika

Kdor obiskuje planinske kočice in domove, zagotovo opazi pogosto menjavanje njihovih oskrbnikov. Enako tisti, ki spremlja spletne strani Planinske zveze Slovenije, njene objave na družbenih omrežjih ali strani kakšnega planinskega društva, ne more zgrešiti številnih razpisov za oskrbnike planinskih koč. Da je menjavanje oskrbnikov in osebja planinskih koč zelo pogosto, vsekakor opazijo člani planinskih društev, še posebej njihova vodstva, ki morajo izpeljati razpise in poskrbeti za nemoteno delovanje planinskih postojank.

Zasavska Koča na
Prehodavcih
Foto Dan Briški

Marsikdo iz vodstev planinskih društev vam bo povedal troje. Prvič, menjavanje oskrbnikov je res pogosto. Drugič, to povzroča številne preglavice in zaplete. Tretjič, težko, skoraj nemogoče je najti dobro oskrbniško ekipo, ki bo dolgoročno preživela.

Za oskrbnike se pogosto javijo napačni ljudje različnih kategorij. Javijo se ljudje, ki imajo romantično predstavo o življenju v gorski idili, kjer občasno postrežejo in oskrbijo planince, ki najdejo pot do njih. Njih sreča resničnost v obliki dela 24 ur na dan. V obliki gneče, ki ni prav nič idilična in občasno zahteva izjemen napor. Časa za klepet ni, je le trdo delo. Javijo se ljudje, ki vedo, da gre za trdo delo in morda ga celo obvladajo. Gneča jih ne moti, celo veselijo se je. Imajo pa drugačno romantično predstavo. Predstavo o velikem in hitrem zaslužku. Gneča konec tedna lahko prinese izjemen promet in iluzijo o prelitju denarja v svoj žep. Iluzijo? Ob takem prometu? Da. Promet še ni dobiček in stroški upravljanja koč so veliki. Za vsako gnečo pride slabo vreme s komaj kaj obiska. Marsikdo obupa, ker iz prometa visoke sezone in izgube v turobnih dneh izposluje povprečno plačo.

Tretji tip napačnih oskrbnikov je kar malo žalosten, a resničen. Javijo se ljudje, ki jim ustreza samotarsko življenje, v katerem imajo čas za spopadanje z lastnimi demoni. Prepogosto je največji demon alkohol. Nekatere teh zgodb so se končale celo usodno in tragično.

Seveda vam bodo (nekdanji) oskrbniki pokazali drugo plat. Skoraj nemogoče je najti kočico in planinsko društvo, kjer bi se dalo dolgoročno zdržati. Poklic je izjemno težak in naporen. Enako težka in naporna so vodstva. Dela je veliko, zaslužek je kar dober, a nikakor izjemen. Bolj malo je planinskega življenja, so zgolj obiskovalci, ki jih je treba postreči. Človek nima časa zase, še manj za romantiko.

V tej zgodbi obstaja še tretji deležnik, uporabnik planinskih domov. Uporabniki smo bistveni in imamo na vse skupaj svoje poglede, vsak glede na svoje potrebe, ki so lahko zelo različne. Nekaterim, zlasti tujcem, planinska kočica pomeni prenočišče in oskrbo s hrano. Marsikomu pomeni zgolj cilj ali vmesni cilj na planinskem izletu. Spet drugi se tja podajo, ker so slišali, da se tam dobro je. Četrty lokalno postojanko dojemajo kot dober *plac* za žur. Ko se vsi ti obiskovalci hkrati znajdejo v isti koči, imamo konflikt. Turisti bi spali, žurerji bi žurali, gurmani bi jedli. Oskrbnik bi služil zase, planinsko društvo pa zase. Rezultat so zmeda, slaba volja, napetosti in nedorečenosti.

Nemogoče je zadostiti vsem interesom na istem mestu in hkrati. Mnoge postojanke se zato nekako specializirajo. Nekatere gradijo na hrani, druge na žuru, tretje na spanju. Večje na vsem, ničemer in pogosto na neke vrste za silo znosnem kaosu. Zaradi vsega opisanega so slovenske planinske postojanke še kar

dostojne, a daleč od kakovosti, ki bi jo lahko imele, in ne dovolj blizu kakovosti, kakršno bi v 21. stoletju morale imeti.

Da bi dosegli večjo urejenost in dobro kakovost, bi morali najti sozvočje uporabnikov, oskrbnikov in upravljalcev. Najti takšno sozvočje je težko prav zaradi kopice interesov, ki niso združljivi. Kaj torej storiti? Najprej si moramo priznati, da imamo težavo. Planinske postojanke niso to, kar si želimo, ne to, kar bi morale biti. Krivca za tako stanje nam ni treba iskati, saj k stanju, kakršno je, prispevamo vsi, ki se znajdemo za isto mizo ali ob istem šanku. Težava, ki jo imamo, je kulturna. Nam, Slovencem, ni jasno, kaj bi s kočami. Ne vemo, za kaj jih uporabiti, kako se v njih vesti, kaj z njimi početi.

Če se odpravim na Mont Blanc ali bližnji Grossglockner, bom moral prespati v eni od koč. Pri tem ne bom sam. Celo toliko nas bo, da bom moral spanje rezervirati, morda celo za več let vnaprej. V tem primeru je namen koč jasen – spanje obiskovalcev bližnje gore. Že na Kredarici je drugače, saj se tam znajdejo tisti, ki prespijo, in kopica dnevnih obiskovalcev. Vendar, kaj je namen planinske kočice na Dobrči ali planinskega doma na Gorah? Posel? Gostinstvo? Je to planinstvo? Naj bo bralec pomirjen, ne želim reči, da bi morali planinske postojanke zapirati. Le marsikaj bo treba spremeniti in doreči. Začel bi z glavnim ciljem, ki ga posamezna kočica izpolnjuje. Glavni cilj bi obiskovalcem povedal, kaj lahko pričakujejo, oskrbnik bi se prilagodil tem obiskovalcem in verjetno bi bilo lažje tudi za društvo, ki kočico upravlja.

Pri tem ne morem mimo akcije "Naj planinska kočica". V rezultatih te akcije je namreč toliko nedoslednosti, zanimivosti in zmede, da bralec vsaj tu lahko začne malo pritrjevati avtorju kolumne. Naj kočica je postala kočica, ki ni imela toaletnih prostorov (stranišča). Naj kočica je postala kočica, katere oskrbnika so kmalu zatem odpustili. Naj kočica je postala kočica, kjer je oskrbnik kmalu dal odpoved. Naj kočica je postala kočica, do katere vodi polurna promenada, *ajde*, za ravnice enourna promenada in jim predstavlja dober kraj za popivanje in razkazovanje. Zakaj so naj kočice tiste, ki v sebi očitno skrivajo neki pomemben problem? Hja, določita jih ljudski (žurerski) glas in motivirani glasovalci. Brez merila in brez smisla.

Morda bi PZS za protiutež uvedla svojo, z merili podprto akcijo za naj kočico. Akcijo, v kateri bi kompetentni ljudje ocenili marsikaj: koncept kočice, kakovost spanja, toaleta, kulinariko, osebje, urejenost poslovanja, ekološko urejenost. S tem bi vsaj poskušali odgovoriti na vprašanje, kaj je dobra kočica. Hkrati bi prišli do pregleda nad stanjem v slovenskih planinskih postojankah. Sam bi bil najbolj vesel, če bi se obiskovalci, lastniki in oskrbniki sčasoma zavedli, da planinska kočica ni gostilna, ni hotel in ni *kafič* na vrhu hriba. Ko se odpravimo preko gora in preko dolin do nekih drugih gora, vidimo, da gre tudi drugače.

Oskrbnik se ne muči s celodnevno zalogo jote in pasulja ali stalno peko zrezkov. Obiskovalcem pove ali

napiše, kdaj je zajtrk, kdaj kosilo in kdaj večerja. Vse to se pripravi v miru in za dokaj predvidljivo število ljudi. Ponekod je možno kaj dobiti tudi vmes, a za ceno, ki je temu primerno visoka. V miru pripravljena hrana nista jota in pasulj. Ponekod gre za celosten, kakovosten, celo v vseh pogledih odličen obrok. Popolnoma vreden svoje cene.

Vem, to ni skladno z našim kulturnim vzorcem. Pri nas morajo tudi gostilne in restavracije ves čas ponujati vse. Kar ni nujno dobro in koristno. Naši zahodni sosedje svoje prehranske obrate odpirajo za kosilo in za večerjo. Ali celo zgolj za večerjo. Vmes se ne spleča. Kosi se ob 13. uri in večerja se začne ob 19. uri. Tako kot sonce vzhaja zjutraj in zahaja zvečer.

Dobra kočica naj ima urejene toalete in kopalnico s toplo vodo. Slednje je ponekod treba doplačati z žetoni zaradi stroškov in varčnosti. Zakaj pa ne? Dobra kočica naj ne bo kraj za celonočno popivanje, razen če gre za kočico, kjer nihče nikdar ne spi. Tu je treba najti ravnotežje.

Dobra kočica naj bo urejena. Ima naj ekološko čistilno napravo. Trajnosten energetski vir. Upravljana naj bo smiselno in dolgoročno. V njej naj delajo kompetentni ljudje.

Spanje naj bo higienično, v lepih prostorih, na relativno novih žimnicah. Upam, da je minil čas (pre)velikih

Dobra kočica naj bo urejena. Ima naj ekološko čistilno napravo. Trajnosten energetski vir. Upravljana naj bo smiselno in dolgoročno. V njej naj delajo kompetentni ljudje.

skupnih ležišč. V manjših sobah, tudi takih za dva, bi zagotovo prespalo več ljudi. Ki bi prej pojedli dostojno večerjo in zraven morda celo popili steklenico dobrega vina.

Zdaj lahko razmišljamo od konca proti začetku. Kdo pusti več denarja? Tisti, ki popije sedem *pirov* in dva *takratka*, ali tisti, ki poje večerjo in zajtrk ter popije pol buteljke in digestiv ter nato prespi? S kom je v resnici več težav in dela? Kaj je lažje in znosnejše za oskrbnika? Kdo zahteva več osebja? Kako imeti več od enega gosta? Kaj je učinkovitejše in kako z manj zaslužiti več?

Kako najti dobrega oskrbnika? Ponudite mu delo v urejenem okolju, z jasnimi cilji, z jasnimi poslovnimi razmerji, s predvidljivim delom in nalogami. Fluktuacija delovne sile je znamenje neurejenih razmer. V zameno zahtevajte profesionalnost, ki mora nadomestiti amaterizem, romantiko, priložnost za občasni zaslužek ali izganjanje osebnih demonov. Uspeh prinesejo dobri sodelavci in dobra ekipa. Tako nas učijo vsi poslovni priročniki.

Je kaj takega uresničljivo? Da, srednjeročno zagotovo. Za začetek si moramo to začeti želeti in si začrtati cilj. Mar nismo ravno mi dobri v doseganju vrhov? ●

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Franci Horvat

*Pogled na
Kozjansko iz
Brediča, v ozadju
Uršlja gora
Foto Franci
Horvat*

Prezrto neokrnjeno območje

Osrednje Obsotelje

Kot osnovnošolec sem se z Obsoteljem in Kozjanskim, ki sta med sabo tesno povezana, redko srečeval. Kolikor se spomnim, sem se enkrat ali dvakrat peljal z vlakom v Atomske Toplice, kot so se nekoč imenovalе današnje Terme Olimia. Vzrokov za takšno mojo nezainteresiranost je več. To območje nima visokih vrhov, ki bi me pritegnili. Ko sem se začel resneje ukvarjati s fotografijo, pa sem hitro spoznal, da mi to neokrnjeno območje nudi obilo motivov za fotografiranje. Najprej so me pritegnili gradovi Podčetrtek, Olimje in Podsreda, nato sakralni objekti v Pilštanju, Kozjem in pri Slakah pri Podčetrtku, nadalje naravni biseri slap Gruska ter soteska Bistrice. Čez čas sem v raznih turističnih vodnikih in brošurah opazil, da je na tem območju kar nekaj zanimivih pohodnih poti, ki te pripeljejo na lepa razgledišča. Popolni preobrat pa se je zgodil, ko sem začel spoznavati vezno Planinsko pot XIV. divizije, ki pelje mimo teh krajev. Ivan Šalamon iz Podčetrтка mi je izjemno dobro približal to območje. Opravičeno lahko rečem, da je bil ta predel Slovenije vrsto let prezrt. V zadnjem času je lokalna iniciativa vse močnejša, kar se že pozna na prepoznavnosti. Poleg Term Olimia je tu zelo aktiven še Kozjanski park.

Predstavitev Osrednjega Obsotelja

Med največje kraje območja spadajo Podčetrtek, Kozje, Podsreda in Bistrica ob Sotli. Ker smo planinsko orientirani, spoznajmo še nekaj njihovih vrhov: Mala Rudnica, 571 m, Silavec, 622 m, Plešivec, 686 m, Tinska gora, 407 m, Vetrnik, 709 m. Sestavljeni so predvsem iz dolomita in v manjši meri iz apnenca, laporovca in glinavca. Soteljsko spada v panonski svet, od severa proti jugu si sledita dve mezoregiji: Zgornje in Srednje Sotelsko gričevje. Zahodno se z Rudnico v panonski svet zajeda mezoregija Posavskega hribovja kot del alpskega sveta. Severni del površja predstavlja gričevje, osrednji del je hribovit, južni pa je prav tako gričevnat.

Pri geološki zgradbi vidimo, da območje sestavljajo karbonske, triasne, kredne, terciarne in kvartarne kamnine. Pretežno gričevnat svet je zgrajen iz terciarnih kamnin. Med kvartarne sedimente štejemo preperino, pobočni grušč ter aluvialne nanose rek in potokov. Preperina nastane skoraj povsod, predvsem tam, kjer so v podlagi slabše oprijete kamnine. Zanj

je značilno, da se na pobočjih neprestano počasi premika v dolino predvsem zaradi padavin (zemeljski plazovi). Obsotelje pripada dvema večjima tektonskima enotama: Dinaridom in Panonskemu masivu. V obdobju triasa se je tu odvijalo vulkansko delovanje. Ko so se tla umirila, toda ne povsem, so se pojavili številni termalni izviri. Nekatere razpoke so zelo globoke, v njih se ujame voda, ki se v globinah segreje in potem priteka na površje v termalnih vreclih. To so s pridom izkoristili v Podčetrtku, kjer je danes sodoben termalni kompleks Terme Olimia. Pobudnik za izgradnjo term je bil takratni župan v Podčetrtku – Friderik Strnad. Leta 1966 je bil zgrajen prvi bazen, že prej pa so se kopali v mlakužah ob izviroh. Kasneje so zgradili še številne druge objekte.

Omeniti velja še hidrografske značilnosti, ki so tesno povezane z reko Sotlo s številnimi pritoki, ki so vezani na prelomno cono. Sotla pri Rogaški Slatini zavije na jug in teče proti prečno ležečemu rogaškemu prelomu med Tržiščem in Nimnovim, kjer se skozi Vornarje prebije do hidrografskega vozlišča pri Pristavi in

Podčetrtek
Foto Franci Horvat

južno od nje. V to pomembno vozlišče se stekajo Sotla, Mestinjščica, Šmarski potok, potok Zibika in Tinjski potok ter pritoki Olimski potok, Golobinski potok in potok Buča. Zaradi majhnega strmca so na tem območju pogoste poplave.

Na višino vodostajev vplivajo podnebne razmere. Prevladujejo celinske podnebne značilnosti z določenimi panonskimi ali geografskimi vplivi. Padavine so prav tako celinsko razporejene in so razmeroma skromne glede na ostalo Slovenijo.

Okoli 43 % tega območja je poraščeno z gozdom, kjer prevladujejo listnati gozdovi (bukev, pravi kostanj, hrast), nekaj pa je tudi mešanih gozdov. Iglavci se nahajajo večinoma v višjih osojnih legah, ob Sotli pa prevladuje jelševje in jesenovje. Gozd se pojavlja na nadmorskih višinah nad 250 m.

Gospodarski razvoj je tu že od nekdaj temeljil na kmetijstvu; morda zato, ker je industrializacija to območje zaobšla. Nekoč so bile tudi cestne povezave z večjimi središči slabe. Pred leti favorizirano poljedelstvo danes prav tako izgublja pomembno vlogo v gospodarstvu. Številne kmetije so osnovni kmetijski

Biosferna območja po svetu so uvrščena pod zaščito UNESCO,¹ organizacije, katere osnovni namen je vzpostaviti intelektualno in moralno solidarnost človeštva. V Sloveniji imamo štiri biosferne območja: Julijske Alpe (razglašeno leta 2003, ki ga upravlja Triglavski narodni park), Kras (razglašeno leta 2004, upravljalec je Park Škocjanske jame), Kozjansko in Obsotelje, veliko 947 km² (razglašeno leta 2010, upravljalec je Kozjanski park) in Mura (razglašeno leta 2018, upravljalec je občina Polana).

Območje se razteza preko enajst občin med Savo, Savinjo in Sotlo: Bistrica ob Sotli, Dobje in Kozje, Podčetrtek, Laško, Šentjur, Brežice, Sevnica, Krško, Šmarje pri Jelšah in Radeče. Najnižja točka so mokrotni travniki ob Sotli Jovsi pri Brežicah, najvišji pa je Javornik na Bohorju, 1023 m. Več kot 50 % je gozdnih površin z različnimi združbami bukovih gozdov. Na tem območju so hribovski negnojeni travniki za tradicionalno rabo. Ne manjka travniških sadovnjakov tradicionalnih sort jablan in hrušk, kjer rade gnezdiijo številne ptice. Sotla s pritoki gosti več ribjih vrst; v zadnjem času sta prisotna tudi vidra in bober.

¹ Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo.

Kozjanski park

Park je bil ustanovljen leta 1981 s posebnim zakonom kot Spominski park Trebče, v spomin in čast maršala Tita, ki se je rodil v bližnjem Kumrovcu. Leta 1996 so park preimenovali v Kozjanski park in je zaradi sorazmerno velike površine, 19.600 hektarjev, postal regijski park, ki je v pristojnosti države. Uprava parka že od ustanovitve dalje poudarja pomen kulturnega izročila in naravovarstvenih vrednot tamkajšnje značilne kulturne krajine. Njegove meje na severu omejuje Rudnica, na vzhodu Sotla, južno čez Vetrnik in Orlice prehaja v Senovsko in Bizeljsko gričevje. Za Kozjanski park lahko rečemo, da je eno od najstarejših in največjih zavarovanih območij v Sloveniji. Eden od prepoznavnih znakov parka so jabolka starih sort, ki ne potrebujejo gnojil ali pesticidov, da dobro obrodijo. V Podčetrtku se že od leta 2000 v oktobru odvija znameniti praznik Kozjanskega jabolka, ena največjih in najbolj obiskanih okoljskih prireditev v Sloveniji.

dejavnosti kot dopolnilno dejavnost dodale še ponudbo nastanitve, prehrane, ogledov kmetije. Območje je preprejeno s številnimi označenimi pohodnimi poti, ne manjka gorskokolesarskih poti, priljubljeni so tudi golf, tenis, plezanje, jahanje ...

Zgodovinski pregled območja

Najstarejše poselitve segajo daleč v preteklost, še posebej se je naseljenost zgoščila v zadnjem stoletju pred našim štetjem (Iliri in Kelti). Nasledili so jih Rimljani z delom province Norik. Prav tako ne manjka poznoantičnih naselbin: Sveta gora nad Bistrico nad Sotlo, Velik vrh nad Osredkom pri Podčetrtku, Rudna pri Rudnici ... V Svetem rimskem cesarstvu nemške narodnosti je bilo območje del mejne grofije Savinjske marke, od 12. stoletja pa je del zgodovinske pokrajine Štajerske. Ime Obsotelje je razmeroma novo, prav tako Kozjansko. Reka Sotla je dolga 83 km in v 96 odstotkih meji med Slovenijo in Hrvaško, nekoč pa je razmejevala Avstrijsko Štajersko in Ogrsko Hrvaško. Tod so zaradi obrambe pred turškimi vpadi in rodovitne okolice zrasli gradovi in tržna naselja. Med pomembne zgodovinske mejnike spada kmečka vstaja leta 1573. V času druge svetovne vojne je reka Sotla ločevala Neodvisno državo Hrvaško od ozemelj Reicha. Nemci so veliko domačinov izselili, v njihove domove pa so naselili Kočevarje.

Poglejmo si še nekaj krajev Obsotelja z bogato zgodovino.

Podčetrtek kot največji kraj tega območja je bil prvič omenjen v začetku 13. stoletja. S pridobitvijo trških pravic v 14. stoletju sta bila tržni in sodni dan na četrtek (od tu izvira tudi ime). Nad njim leži grad iz 12. stoletja, ki so ga v 16. stoletju dogradili grofje Tattenbach, zadnja obnova je pripadla grofom Attems v

18. in 19. stoletju. Malce stran je grad Olimje, ki ga je 1550 dal sezidati grof Tattenbach. Leta 1663 so grad spremenili v samostan za pavlince iz hrvaške Lepoglave. Samostan je deloval do leta 1782, ko ga je cesar Jožef II. razpusil. Malce kasneje je grad kupil grof Attems in v rodbinski lasti je ostal do druge svetovne vojne. Od leta 1990 so v njem patri minoriti. Poleg cerkve si lahko ogledamo lekarno in stalno razstavo o škofu Antonu Martinu Slomšku ter bližnjo partizansko bolnico Javoršica (Virštanj).

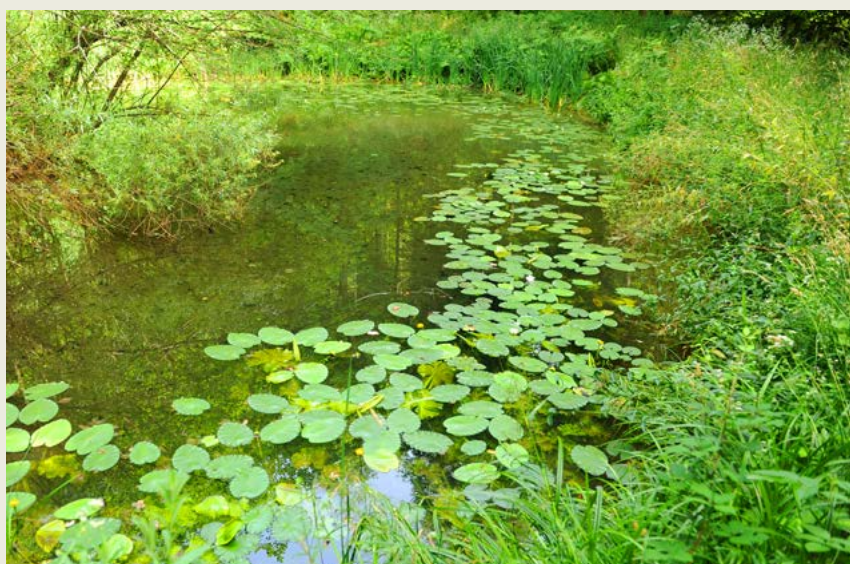
Kozje, eno tamkajšnjih najstarejših krajev, leži v samem osrčju območja. Prvič je bilo omenjeno leta 1016. Trške pravice je dobilo v 14. stoletju. Večkrat so ga napadli Turki, prizanesli mu niso tudi uporni kmetje leta 1573. V 19. stoletju je kraj postal pomembno sejmsko središče, po letu 1855 je bil sedež sodnega in davčnega okraja. Grad nad krajem je prvič omenjan leta 1266. Menjal je številne lastnike, leta 1638 je posloplje v celoti pogorelo.

Prvotno ime za grad je Drachenburg – Zmajski grad in je povezano z legendo, ki pravi takole: Na skalnem Brediču ja stal grad s hudobnimi gospodarji. Mnogo hujši je bil zmaj, ki je bival v jami v Bistriškem grabnu. Na plano je prišel le enkrat na leto, toda takrat so morali domačini žrtvovati najlepše dekle. Čez čas so ugotovili, da zmaj slabo vidi. Najprej so mu podtikali starke, potem pa kar kakšno žival. Ker jim je bilo to žrtvovanje odveč, so se odločili, da se ga bodo rešili za vedno. Ubili so kozo, jo odrli in njen meh napolnili z živim apnom. Ko je zmaj to pojedel, se ga je polotila žeja, ki jo je potešil v Bistriškem grabnu. Nato ga je zapeklo v želodcu, nakar je močno zamahnil z repom in za večno izginil v svoji jami. Tla so se tako močno stresla, da se je grad porušil.

Podsreda je bila v srednjem veku pomemben trg, znan predvsem po sejmih in sodnih dnevih, ki so bili v sredah. Zaradi hudega požara leta 1798 je ostalo zelo malo ohranjene srednjeveške podobe kraja. Sramotilni steber v kraju nosi letnico 1667. Grad Podsreda, ponosno stoji visoko na vzpetini s srednjeveško romansko zasnovo, je prvič omenjen leta 1213. Domnevno so ga postavili krški škofje, med lastniki so tudi Celjski grofje in družina Windischgrätz. Danes je

Zeliščni vrt pred samostanom Olimje Foto Franci Horvat

Zmajev jezero na Olimski gori
Foto Franci Horvat

Skalni osamelec
Žličar nad
Kozjem
Foto Franci
Horvat

Med Vetrnikom in Bredičem leži hrib Žličar, 674 m. Ime nosi po deset metrov visokem skalnem osamelcu, ki štrli iz ozkega grebena visoko nad Kozjem oziroma pod zaselkom Klakoče. Do njega vodi dokaj strma in zahtevna pot, zato je primerna samo za tiste, ki imajo primerno opremo. O osamelcu Žličarju kroži naslednja legenda: Nekoč je bil mlad fant, ki je živel v časih, ko so tu še prebivali Ajdi. Pasel je ovce in rezjal žlice. Nekega dne ga je sonce tako močno motilo pri delu, da ga je preklel. V hipu je skupaj z ovcami okamenel. Še vedno je na skalni polici in čaka čudežne odrešitve.¹

¹ Legenda je povzeta s spleta.

Vetrnik

Da se je na območju Vetrnika ohranila tako bogata in pestra narava, je "krivo" predvsem to, da v bližini ni velikih mest in umazane industrije. Raztresene domačije se ukvarjajo večinoma s kmetijstvom. Žal pa je zaskrbljujoča starostna sestava prebivalstva, saj mladi pogosto odhajajo v dolino. Vzroke lahko iščemo v tem, da je obdelovalne zemlje malo in da v njeni razdrobljenosti prevladujejo gozdovi. Pri slednjih prevladujejo bukev, pravi kostanj, črni gaber. Prava posebnost Vetrnika so visoki suhi travniki, nekateri so bili vključeni v projekt LIFE Narava, katerega cilj je bil ohranitev suhih travnikov na Vetrniku in Oslici. Pozabiti ne smemo tudi na Naturo 2000 (ekološko omrežje območij, potrebnih za ohranjanje evropsko pomembnih vrst in habitatnih tipov v Evropski uniji), ki zajema tudi to območje. Na Vetrniku gre za izjemno visoko biotsko pestrost suhih travšč. Tu lahko pozno pomladi in poleti občudujemo številne orhideje, metulje ... Lažje dostopna območja so v stalni nevarnosti, da jih bodo kmetje začeli intenzivneje in neustrezno izkoriščati.

grad lepo obnovljen, v njem se med drugim na ogled tudi razstava stekla. V nekdanjem zgornjem gospodarskem poslopu je urejen sodoben interpretacijski center Biosfernega območja Kozjansko in Obsotelje. Na notranjem grajskem dvorišču sta dve znameniti freski: prva prikazuje renesančnega vojščaka iz prve polovice 17. stoletja, druga pa stoletje starejšo fresko dveh angelov z glasbilom.

Bistrica ob Sotli (nekoč Leskovec in tudi Sv. Peter) je poznana po tem, da so se na njenem območju odvijali dve pomembni bitki. Najprej so leta 1475 Turki porazili plemiško vojsko Žige Pohlheima, v drugi bitki je leta 1573 vojska štajerskih deželnih stanov premagala

Informacije

Dostop: Avtocesto Ljubljana–Obrežje lahko zapustimo v Čatežu ob Savi in se zapeljemo skozi Brežice proti Bistrici ob Sotli. Od tam je odvisno, katero pot si bomo izbrali. Druga možnost je, da avtocesto Ljubljana–Maribor zapustimo v Celju in se peljemo skozi Šmarje pri Jelšah proti Podčetrtku oziroma Kozjemu.

Vodniki: Franci Zidar s sodelavci: *Vodnik po učni poti Vetrnik*. Kozjanski park, 2003.

Adrijana Perkon, Marjan Luževič, Magda Grobelšek, Ana Vovk Korže, Martina Košar, Matjaž Ravbar, Matija Zorn, Miha Staut, Gregor Kovačič: *Slovenija VII*. Vodnik Ljubljanskega geografskega društva. Založba ZRC, 2017.

Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.

Literatura: Barbara Ploštajner, Dušan Klenovšek, Mojca Kunst, Teo Hrvoje Oršanič: *Biosferno območje Kozjansko in Obsotelje*. JZ Kozjanski park, 2013.

Slavko Ciglancečki, Miha Kosi, Dejan Zadavec, Slavko Kremenšek: *Pod Bredičem in Kozjakom*. *Zgodovina Kozjega 1*. Občina Kozje 2016. Tone Kregar, Anita Čebular: *Promocijski katalog Obsotelja in Kozjanskega*. Razvojna agencija Sotla, 2013.

Zemljevidi: *Podčetrtek, Terme Olimia*, turistična karta, Občina Podčetrtek in Terme Olimia, 1 : 18 000.

Kozje, Kartografija, 1 : 35.000.

Obsotelje in Kozjansko, Kartografija, 1 : 50.000.

Kozjanski park, Kozjanski park (Geodetski zavod Slovenije), 1 : 25.000.

Posavsko hribovje, Kartografija, 1 : 75.000.

Poti so dobro in slikovito označene. Foto Franci Horvat

vojsko upornih slovenskih in hrvaških kmetov. Kuga je tod morila v letih 1645 in 1646. Nad vasjo Kunšperk so vidni sledovi nekdanjega gradu Kunšperk. Zgrajen je bil kot mejna utrdba v 10. stoletju. Čez čas (12. stoletje) so ga porušili in nato ponovno zgradili. V 14. stoletju so mu dozidali gotško kapelo, domnevno je bil opuščen v 18. stoletju.

V Srednjegotlaskem gričevju je eno najstarejših naselij – Pilštanj, ki je bil prvič kot vas omenjen v daljnem letu 1167, kot trg pa leta 1404. Kraj je bil najprej last grofov Breže-Selskih, leta 1072 pa jih je prevzela Krška škofija. Kot njihovi fevdniki so gospodje Pilštanjski prebivali na gradu domnevno do konca 13. stoletja. V Pilštanju se omenja še grad Hertenstein ali Drenski grad iz 14. stoletja, od katerega prav tako ni prida ostalo. Velika nevarnost za kraj so bili Turki v 15. in 16. stoletju (najhuje leta 1494) in kuga, ki je morila v 16. in 17. stoletju. Kot zanimivost velja omeniti šolo z bogato preteklostjo, katere začetek je datiran 12. marca 1466, kar dokazuje darilna pogodba. Sredi vasi stojita sramotilni steber – pranger, malce stran v pobočju pa dvanajst metrov visok skalni osamelec Ajdovska žena. ○

Geološka učna pot, ki poteka v okolici naselja Olimje in Virštanj (Kozjanski park) je dolga 10 km, ima 21 vsebinskih točk, ki so opremljene z informativnimi in usmerjevalnimi tablami, za kar potrebujemo od 4 do 6 ur. Geološko pot lahko razdelimo tudi na tri zakrožene dele, in sicer južno pobočje Rudnice (Slake–Na Polani–Olimje), (Olimje–Na Polani–Orešje–Mrzlek/Koča pri čarovnici–Olimje) in severno pobočje Virštanja–Plohov breg (Domačija Amon–Plohov breg–Slake–Haler). Na tej poti si lahko ogledamo ostanke rudarjenja iz 19. in 20. stoletja.

Plešivec nad Olimjem, 686 m

Posavsko
hribovje

Plešivec je najvišji vrh Velike Rudnice in občine Podčetrtek. Čez njegov vrh, kjer je tudi kontrolna točka, pelje Štajersko-Za-

gorska pot, v bližini pa tudi Geološka učna pot. Zanimiva je poved o nastanku Zmajevega jezera na Olimski gori. Legenda

govori, da naj bi tam živel strašen zmaj, ki je zahteval, da mu ljudje nosijo pitana teleta. Olimčane je zmajске nadloge rešil sv. Jurij, ki so mu v zahvalo zgradili lepo kapelico. Vse se je to kasneje pogreznilo in ostala je le malce večja močvirnata mlakuža z majhnim otočkom.

Lovska preža na Zaborovcu, v ozadju Plešivec Foto Franci Horvat

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 422 m

Izhodišče: Samostan Olimje, 264 m.

Štajersko avtocesto Ljubljana-Maribor zapustimo na izvozu za Celje, nato se peljemo proti Šentjurju pri Celju oziroma Šmarjem pri Jelšah ter se v Podčetrtku usmerimo proti Olimju. Avto parkiramo pri samostanu.

WGS84: N 46.14976°, E 15.56273°

Časi: Izhodišče-Plešivec 1.10 h

Sestop 1.30 h

Skupaj 2.40 h

Sezona: Vsi letni časi

Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.

Zemljevida: Podčetrtek, Terme Olimia, turistična karta, Občina Podčetrtek in

Bredič, 694 m

Posavsko
hribovje

Bredič je razmeroma malo obiskan vrh nad Kozjem. Zaradi dolgega in razgibanelega slemena so pot do vrha poimenovali Pot po zmajevem hrbtu. Na tej krožni poti bomo obiskali tudi ruševine gradu Kozje (Zmajski grad). Pot do ruševin gradu je dobro označena, kasneje pa je teh označb manj. A ker smo večinoma na grebenu, z orientacijo nimamo kakšnih večjih težav. S poti se odpirajo lepi razgledi na bližnje vrhove Rudnice, Boča in Donačke gore, v ozadju pa lahko vidimo Uršljo goro in Peco oziroma Kamniško-Savinjske Alpe. Bredič poleg bogatega rastlinstva nudi dom tudi številnim pticam, metuljem, hroščem, sesalcem, kuščarjem in plazilcem.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 418 m

Izhodišče: Kozje, 276 m. Avtocesto Ljubljana-Maribor zapustimo na izvozu za Celje oziroma Dramlje, nato se peljemo skozi Šentjur, Šmarje pri Jelšah do Podčetrтка oziroma Prelaska, kjer

Pri ruševinah gradu Kotje, v ozadju greben "zmajevega hrbta" Foto Franci Horvat

pridemo čez Buč v Kozje.

WGS84: N 46.07297°, E 15.55478°

Časi: Izhodišče-Bredič 2 h

Sestop 2 h

Skupaj 4 h

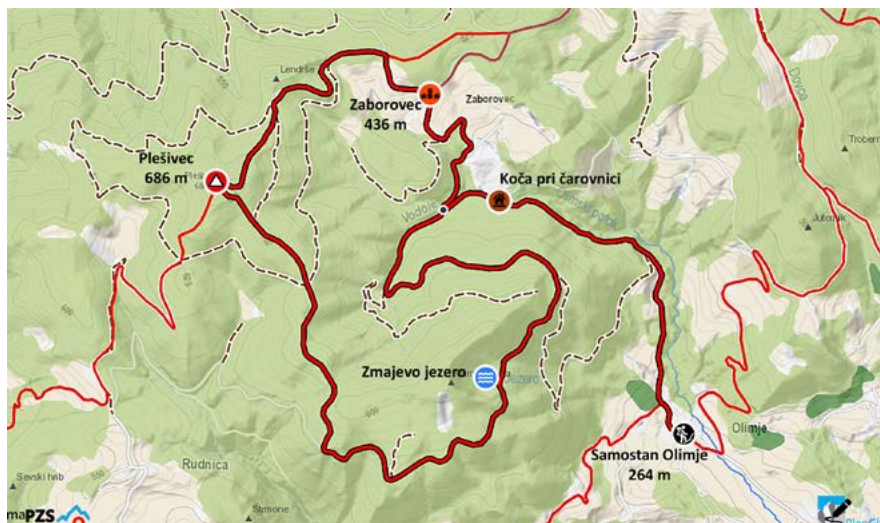
Sezona: Vsi letni časi

Zemljevida: *Posavsko hribovje*, Kartografija, 1 : 75.000; *Kozje*, Kartografija, 1 : 35.000.

Vzpon: Z osrednjega trga v Kozjem gremo po asfaltni cesti, ki pelje proti Vetrniku. Že po nekaj metrih zagledamo manjšo naravno votlino na desni, v kateri so nekoč shranjevali led. V bližini se na levi nahaja Kroflnov mlin. Kmalu zagledamo informacijsko tablo, ki nas opozori na apnenico in puščica nas usmeri desno na kolovoz proti ruševinam gradu Kozje. Nekoliko višje nas pozdravi še ena informativna tabla, ki omenja, da smo na zavarovanem območju narave Natura 2000. Kaj kmalu smo pri ostankih gradu Kozje, kjer prav tako ne manjka informativnih tabel. Če smo se utrudili, se lahko oddahnemo na bližnji klopč in se razgledamo proti severu. Naša pot tu zavije levo na greben, ki je mestoma kar strmo. Ob poti opazimo manjše skalne osamelce. Gremo mimo nekdanjega,

Plešivec nad Olimjem, 686 m

Posavsko
hribovje

desno proti Mali Rudnici.

Mi sledimo oznakam na gozdni cesti (pridružita se nam Štajersko-Zagorska planinska pot in Slomškova pot) in skupaj nadaljujemo po kolovozu do razpotja, kjer zavijemo levo. Začnemo se vzpenjati proti vrhu Plešivca z vmesnim pogledom na Silavec, 622 m. Kaj hitro smo pri Albinovem počivališču, 686 m, s skrinjico in vpisno knjigo ter žigom Plešivca.

Sestop: Sestopimo okoli 200 m po poti vzpona, nato se usmerimo desno, dokaj strmo navzdol. Oznake nas najprej pripeljejo do Lovskega bivaka (od tam do jezera in Koče pri čarovnici). Najprej se v okljukih spustimo do gozdne ceste, kjer zavijemo levo. Že po nekaj minutah hoje smo pri odcepu za Zmajovo jezero. Od jezera sestopamo po gozdni cesti in naprej do asfaltne ceste, kjer zavijemo desno navzdol. Najprej pridemo do Koče pri čarovnici; do izhodišča imamo še slabe pol ure.

Franci Horvat

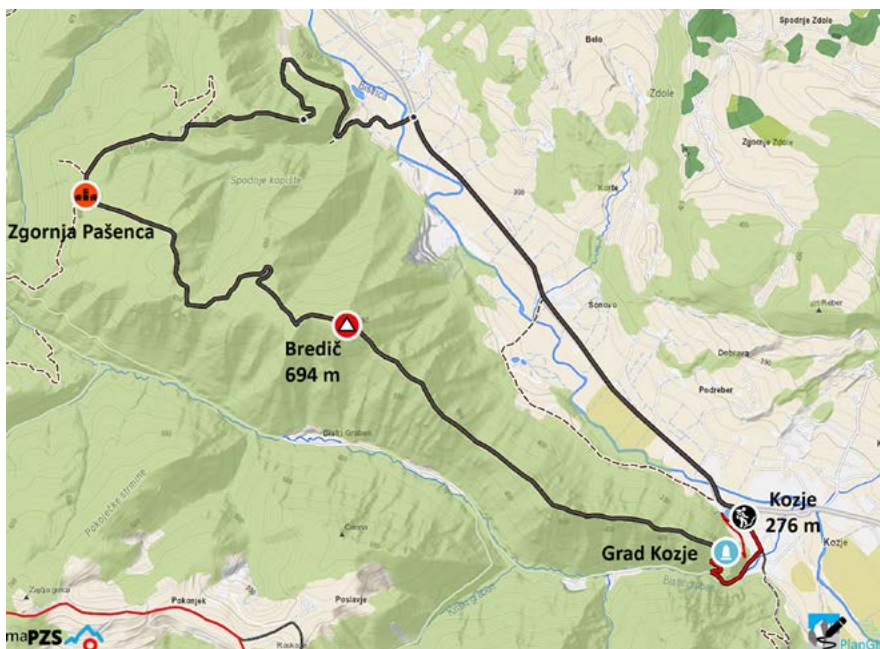
Terme Olimia, 1: 18 000; Posavsko hribovje, Kartografija, 1: 75.000.

Vzpon: S parkirišča gremo po asfaltni cesti proti Koči pri čarovnici, ki jo dosežemo v 30 minutah. Do naslednjega smerokaza imamo samo nekaj minut hoje. Če bi želeli obiskati Zmajovo jezero ali Lovski bivač oziroma Plešivec (s te strani), zavijemo levo po makadamu. Ker nimamo takih namenov,

nadaljujemo po asfaltu. Ta pot na Plešivec je nekoliko krajša in lažja. Sledimo nekoliko zaviti cesti do kraja Zaborovec, 436 m. Za zaselkom se nam levo odpre pogled na vrh Plešivca in na lepo lovsko prežo. Na slemenu se asfalt konča, mi zavijemo levo (desno Stolp zdravja in veselja in Zavetišče Šmarnica). Do sem hodimo tudi po Evropski pešpoti E7, ki se nadaljuje

Bredič, 694 m

Posavsko
hribovje

Sestop: Z vrha sestopimo po grebenu na drugo, zahodno stran do manjše izravnave. Na koncu jase se od vlake odcepi pot levo navzgor v smrekov gozd, ki ga hitro zapustimo. Sledi spust po grebenu do širše vlake, ki pa jo po nekaj metrih zapustimo in gremo levo po grebenu. Nato pridemo do Zgornje Pašence z razpotjem (naravnost Križana bukev, dolina potoka Bistri graben oziroma Kozje), mi pa zavijemo desno za Pilštanj. V rahlem spustu pridemo mimo žične ograje na vlako, po kateri sestopimo. Široki vlaki sledimo vse do Spodnje Pašence (jasa), kjer nas puščica umeri desno mimo lovske preže in polja ter napajališča. Kmalu sestopamo po strmejši poti do odcepa na levo (treba je paziti na oznako!), nato prečimo plazovino (v mokrem drsi). Čez nekaj časa pridemo do travnika, ki ga prečimo ter nadaljujemo s sestopom po vlaki vse do mostu oziroma cestne povezave Lesično-Kozje. Po asfaltni cesti se vrnemo na izhodišče.

Franci Horvat

s kamenjem obzidanega kurilnega mesta, nato se nekoliko spustimo in odpre se pogled proti Boču in Donački gori ter malo kasneje še na razgiban greben, ki je pred nami. Dvigujemo

se po "zmajevem hrbtu", malce pod vrhom Brediča, 694 m, pridemo do triglavega skalnega osamelca. Najvišja točka naše poti se nahaja v gozdu, ki je označena z rumeno barvo (na tleh).

Silavec nad Podčetrtkom, 622 m

Posavsko
hribovje

Kraj Podčetrtek je odlično izhodišče za obisk Rudnice, še posebej Male Rudnice oziroma Silavca. Nahaja se med Sodno vasjo in Loko pri Žusmu. Rudnica je dobila ime po številnih rudnikih, ki so se nahajali na tem območju. Tokrat se bomo zadovoljili z njegovim vzhodnim delom, kjer se pnete Silavec in Mala Rudnica. Med največje zanimi-

vosti sodi Stolp zdravja in veselja, ki se nahaja tik pod vrhom Silavca (622 m). Z njega je prekrasen razgled od Bohorja, Lisce, Triglava, Kamniško-Savinjskih Alp, Pece, Uršlje gore, Pohorja, Boča do Donačke gore. Od leta 2020 stoji ob njem manjši lesen premičen kiosk, ki ga upravlja Planinsko društvo Pristava. Na Mali Rudnici je tudi Zavetišče Šmar-

nica, zgrajeno leta 2019, vendar prenočitev ni možna.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 394 m

Izhodišče: Podčetrtek, 228 m. Avtocesto Ljubljana–Maribor zapustimo na izvozu za Celje. Zapeljemo se proti Šentjurju oziroma Šmarju pri Jelšah ter nadaljujemo proti Podčetrtku.

V kraju na krožišču zavijemo v center in mimo občine ter šole pridemo do cerkve sv. Lovrenca. Na manjšem parkirišču ob njej parkiramo.

WGS84: N 46.15813°, E 15.59439°

Koča: Zavetišče Šmarnica na Mali Rudnici, 577 m, telefon +386 (0)41 794 130 (odprto po dogovoru)

Časi: Izhodišče–Silavec 1 h

Silavec–Zavetišče Šmarnica–grad Podčetrtek–izhodišče 1.10 h
Skupaj 2.10 h

Sezona: Vsi letni časi

Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.

Zemljevida: Podčetrtek, Terme Olimia,

Pogled s Stolpa zdravja in ljubezni proti Boču in Pohorju Foto Franci Horvat

Vetrnik nad Kozjem, 709 m

Posavsko
hribovje

Vetrnik sodi med izjemno razgledne vrhove Kozjanskega parka in je pravi biser tega območja. Nekateri ga poznajo tudi pod imenom Županov breg. Vrh Vetrnik in istoimenska vas, ki se razteza v bližini, domnevno nosi ime po pogostih vetro-

vih, ki pihajo čez ta greben. Zadnji posegi na vršnem delu Vetrnika, ko so posekali nekaj grmovja in drevja, so omogočili še lepše poglede naokoli. Poleg naše Naravoslovne poti Travnik–Vetrnik pod njenim vrhom vodi tudi Zasavska planinska pot.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 433 m

Izhodišče: Kozje, 276 m. Avtocesto Ljubljana–Maribor zapustimo na izvozu za Celje oziroma Dramlje, nato se peljemo

Na vrhu Vetrnika Foto Franci Horvat

Silavec nad Podčetrtkom, 622 m

Posavsko
hribovje

turistična karta, Občina Podčetrtek in Terme Olimia, 1: 18 000; *Posavsko hribovje*, Kartografija, 1: 75.000.

Vzpon: Pri majhnem parkirišču najprej prečkamo mostiček, oznaka za Stolp zdravja in veselja nas usmeri desno po makadamski cesti. Kaj kmalu smo pri razpotju (desno grad Podčetrtek), mi pa nadaljujemo do naslednjega in nato v gozd. Po kratkem vzponu po poti

stopimo na gozdno cesto do oznake (Stolp, po E7 25 minut). Sledimo poti, v nadaljevanju pa po gozdni cesti pridemo do parkirišča. Na izbiro imamo lažjo in težjo pot. Če izberemo slednjo, gremo zahodno po gozdni cesti, nato pa na desni zagledamo odcep poti. Mimo zapornice v 10 minutah prispejemo po precejšnji strmini do stolpa.

Sestop: Sestopimo vzhodno proti

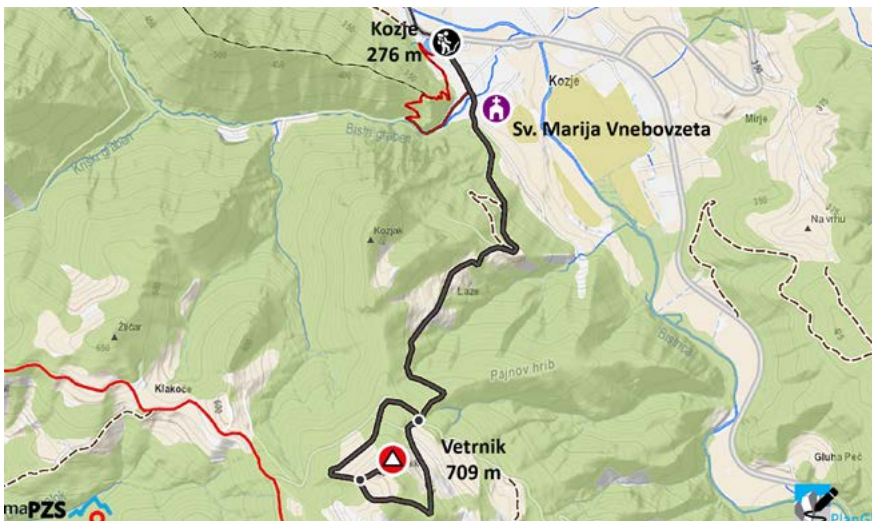
Zavetišču Šmarnica. Številne oznake nas vodijo v izbrano smer, sprva navzdol, nato prečimo levo. Nekoliko se dvignemo in spet spustimo do oznake in zavijemo levo. Do Zavetišča Šmarnica na Mali Rudnici, 577 m, imamo samo še 5 minut. Razgledi niso tako veličastni kot na Stolpu zdravja in veselja, lepi pogledi pa se nam odpirajo proti severu.

Pot nadaljujemo v smeri sv. Lovrenca in Term Olimia. Vlaka, po kateri se spuščamo, je dokaj široka in nas čez čas pripelje do lesenega mostička oziroma do asfaltne ceste. Tu zavijemo levo; pri makadamskem parkirišču ne zavijemo pri prvem odcepu desno, temveč pri drugem, ki vodi naravnost proti gradu Podčetrtek (grad je žal zaprt, domnevno je v fazi obnove). Pri gradu imamo dve možnosti: lahko gremo levo proti Termam Olimia, če pa se želimo vrniti na izhodišče, zavijemo desno. Vlaka nas pripelje do oznake in gozdne ceste, kjer zavijemo levo in se spustimo na izhodišče.

Franci Horvat

Vetrnik nad Kozjem, 709 m

Posavsko
hribovje

skozi Šentjur, Šmarje pri Jelšah do Podčetrtko oziroma Prelaska, kjer pridemo čez Buč v Kozje.

WGS84: N 46.07297°, E 15.55478°

Časi: Izhodišče–Vetrnik 50 min

Sestop 40 min

Skupaj 1.30 h

Sezona: Vsi letni časi

Vodnika: Franci Zidar s sodelavci: *Vodnik po učni poti Vetrnik*. Kozjanski park, 2003; Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.

Zemljevida: *Posavsko hribovje*, Kartografija, 1: 75.000; *Kozje*, Kartografija, 1: 35.000.

Vzpon: S parkirišča na trgu v Kozjem

gremo mimo cerkve sv. Marije Vnebovzete po asfaltni cesti, ki vodi v gozd (levo naravoslovna pot Travnik–Vetrnik). Asfaltna cesta se hitro spremeni v makadamsko, ki pelje mimo vodnega zajetja. Naša pot se zmerno vzpenja, nato stopimo spet na asfaltno cesto, ki jo samo prečimo in nadaljujemo levo po vlaki. Ta nas pripelje na večji travnik, na katerem je nekaj informativnih tabel o Naravoslovni učni poti. Zavijemo levo in po grebenu dosežemo vrh Vetrnika, 709 m, z daljnogledom, klopco ljubezni in skrinjico z vpisno knjigo.

Sestop: Z vrha se spustimo na sedlo z informativnimi tablami, od koder pot nadaljujemo z rahlim vzponom južno do količka s puščico, ki nas usmeri levo na pot sestopa. Neizrazita vlaka nas najprej pelje čez zaraščen predel vse do velikega travnika, ki ga prečimo. Kmalu smo na poti, po kateri smo šli gor, in sestopimo po poti vzpona.

Franci Horvat

Vila Krivopetka dopustuje

"Naveličana sem stalnega preganjanja dolgega časa, ki tu pod gorami teče tako zelooo počaaasi," je svojim sestram vilam Krivopetam nekega večera obelodanila najmlajša med njimi. Kar tako, med opazovanjem sončnega zahoda, ki je čisto na koncu v škrlat odel tudi Triglav, je najmlajša vila Krivopetka Zadnjiška po imenu dodala, da se v njihovem svetu že dolgo nič zanimivega ne dogaja. S privzdignjenim noskom je malo oholo navrgla še, da ima vsega dovolj in da se navsezgodaj jutraj odpravlja v širni svet na potep ...

"Ampak, saj nas ne moreš kar meni nič tebi nič zapustiti in oditi," so vse osuple v isti sapi vzkliknile sestre. "Ti si vendar ena izmed nas! Me, vile Krivopete, od vekomaj živimo pod Triglavom. Varujemo Zlatoroga, ki pase naše koze, opazujemo gore, pazimo na vreme in pomagamo ljudem, ko nas potrebujejo," jo je opomnila najstarejša sestra Katra.

Toda zaleglo ni nič, saj se je najmlajša že ozirala proti neznanemu svetu in v mislih zlagala reči, ki jih bo vzela s seboj. Namera je izpolnila že naslednje jutro, ko je drugo za drugo objela in poljubila vse začudene sestre in z nahrbtnikom na ramah vzela pot pod svoje naprej obrnjene pete. Vmes je malo raztreseno pomahala v pozdrav Pravljičariji in že so za njo izginile vse sledi.

Na poti

"O, to pa je navdihujoče! Končno sem sama! Po tolikih stoletjih skupnega življenja s sestrami tam sredi najvišjih slovenskih gora sem končno zbrala pogum in se odpravila malo po svoje," si je besedičila zgovorna Krivopetka, ki je preživela že sedem stoletij, pa je bila še vedno prav čila in mlada. Podtriglavske vile so se namreč ponašale z vsaj dva tisoč let dolgim življenjem.

"Juhuhu! Končno sem samo jaz! Sama s seboj, hoj hoj," je navdušeno vzklikala in se korak za korakom zlagoma oddaljevala iz planinskega sveta.

Čeprav so jo že od vsega začetka pri hoji spremljale precejšnje težave, ki so jih povzročale njene naprej obrnjene pete, se je junaško pomikala neznanim pustolovščinam naproti. Hoja naprej in glava obrnjena nazaj nikakor nista enostavni. To zlahka preizkusi, kdor mi ne verjame ...

Klena Krivopetka je strumno sestopala po gorskih brezpotjih in se končno znašla na položnejšem terenu, ki ga je dobro poznala iz svojih občasnih sprehodov v dolino. Ko pa je tudi zadnji znani kotiček pustila za seboj, se je zavedla, da končno vstopa v povsem neznani svet.

Njena stopala, navajena mehkih trav in z mahom poraščenih tal, so jo začenjala skeleti od gladkega asfalta, ko je previdno stopala ob robu cestišča in se čudila velikemu prometu.

"Glej glej, kako brzijo avtomobili, hrumijo tovornjaki in ropotajo motorji," jo je prešinilo. A je tu in tam vseeno prijazno pomahala mimo vozečim.

"Vas lahko kam odpeljem?" jo je vprašal mladenič iz rdečega avta, ki se je ustavil tik ob njej. "Kam pa greste?" jo je zanimalo.

"Na morje," se je glasil odgovor.

O morju je Krivopetka že slišala praviti svojo sestro Uršo, ki je zelo veliko vedela. Menda je nekoč – res zelo daleč nazaj – neko čudno pramorje segalo celo do Triglava, se je Krivopetka spomnila sestrine pripovedi in brž privolila, saj je postala radovedna, kakšno je morje v resnici. "Sem vila Krivopetka Zadnjiška," se je nameravala predstaviti. A se ni, ker jo je prešinilo, da človek za volanom morebiti ne bi razumel njene drugačnosti. Zato je raje obmolnila in čisto tiho obždela, udobno zleknjena na zadnjem sedežu. Zvedavo je opazovala, kako je pokrajina bežala pred avtomobilom. Modro je molčala in se naredila malo neumno, zato se niti mladi voznik ni zmenil zanjo.

Ob morju

"No, pa sva prispela. Vidiš, vsa ta modrina, ki se širi na obzorju pred teboj, je morje. Pred njim je moje rojstno mesto, ki se po italijansko

imenuje otok in mu pravimo Izola. Tu se bosta najini poti ločili."

Fant je potem zavil v tretjo ulico na desni in že sta šla vsak po svoje. Krivopetka se je čudila morski širjavi in razmišljala, na kateri strani morja so ostale planine, visokogorski pašniki in triglavske stene.

"Hja, kam pa naj zdaj grem? Saj nikogar ne poznam in ne vem, ne kod ne kam," jo je mičke-no zaskrbelo.

A ni minilo prav dolgo, da jo je prešinilo: "Čakaj, čakaj, saj je vendar naša planinska prijateljica Dixie tu nekje doma!"

Zadnjiška vila se je brž prepustila vodstvu svojega izredno občutljivega nosu, ki jo je pozno ponoči pripeljal točno pred Dixieina vrata in pred njo se je pojavila psička.

"Hov hov, a si se končno le odločila za dopust?" jo je ogovorila, prepričana, da si je Krivopetka omissila počitnice in si prišla sredi poletja na morje pogret svoje stare kosti.

Vili pa se je strašno fino zdelo, da je s potepa prešla na dopust, zato je brž prikimala in se hkrati spraševala, kako je videti ta dopust, saj sploh ni vedela, kaj to je.

"Ko ljudje dopustujejo, se po navadi vozijo iz kraja v kraj, hov hov, posedajo, jedo in pijejo po restavracijah, spijo v hotelu ali v šotoru, si ogledujejo znamenitosti in uživajo na obrežju rek. Spet drugi si privoščijo plavanje v morju in podobne reči, ki jih sicer nimajo časa početi, ker morajo hoditi v službo ali v šolo," jo je podučila izolska prijateljica, ko je prebrala viline misli.

"Zakaj pa Izoli pravite otok?" je zanimalo Krivopetko.

"Vau, menda zato, ker je tu nekoč stal otok. Proti gusarjem in drugim sovražnikom ga je branilo visoko obzidje. Ko pa je sčasoma začelo razpadati in se tudi gusarjem ni več ljubilo na nevarne roparske plovbe, so ga domačini porušili. S tistim kamenjem so zasuli morje in otok je postal polotok, kar je še danes," je Dixie učeno razlagala točno tako, kot je slišala praviti svojo gospodično.

Na dopustu

Naslednjega jutra sta se Krivopetka in Dixie odpravili na prvi dopustniški sprehod. Vila se je neprestano čudila številnim turistom in vsemu neznanemu, kar je videla v mestu.

Toda tudi neznanega je nekega dne zmanjkalo, njej pa je iz dneva v dan postajalo bolj vroče in slednjič ji je poletna pripeka začela presedati.

"Kaj, ko bi odšli na pasjo plažo in zaplavali v morju?" se je končno domislila Dixie.

Čeprav Krivopetka ni znala plavati, si je vseeno namočila noge v slano morje, kar se ji je zdelo zelo zanimivo. Zmrdovala pa se je nad raznovrstno plastiko, ki je plavala na morski površini, saj ji ni bila niti malo všeč, za povrh pa jo je po nartu s svojo lovko oplazila meduza, da je glasno zavpila od bolečine.

"Dovolj imam morja," se je pritožila.

Potem se je Dixie spomnila, da bi Krivopetki lahko predstavila svoje mestne prijateljice.

Odpravili sta se na sprehod ob morju in na obalni pešpoti najprej srečali labradorko Zaro. Kot črna noč se je bleščal njen kožuh, gladko razpet čez dokaj obilno telo. Zara je namreč oboževala hrano. Še posebno je čislala pasje priboljške, katerih ostanki so se ji zaradi premalo gibanja v obliki tolšče začeli nabirati okoli trebuha. Kužka se je zelo razveselila prijateljice Dixie, s katero sta se pogosto igrali na travniku in z zanimanjem motrila vilo z nazaj obrnjenimi petami, a vprašala ni nič.

V zraku sta psički zavohali svojo dobro prijateljico, filozofinjo Lilo. Pitbulkin svetlo siv kožuh je bil zaznamovan z nekaj snežno belimi lisami, na katere je bila Lila še posebno ponosna, saj je verjela, da se v beli skrivajo prav vse barve tega sveta. Ob srečanju je stala z vsemi štirimirimi tacami v morju in kot kip mirno že pol ure motrila vodo, saj je štela ribice, ki so se pojavile v njej. "Življenje je kot morje. Več kot je rib v njem, boljše nam je," je tuhtala psička, navajena dolgega razmišljanja in počasne hoje. Prav zaradi slednjega se je še posebno prikupila Krivopetki, ki je vse težje ubirala pot po pregretem betonu.

"Ustavimo se v restavraciji in si privoščimo skodelo hladne vode in kak priboljšek za povrh," so si zaželele vse tri žejne in vedno lačne psičke.

Skupaj z vilo so že kmalu sedele na terasi s pogledom na morje, ki so ga preplavili kopalci. Vsak kotiček obale je bil zaseden z brisačami, plastičnimi stoli in drugimi rečmi, ki jih Krivopetka v hribih še ni imela prilike videti.

"Uf, tu je zame že vsega preveč!" je slednjič priznala in se spogledala s prijateljicami. Niti Dixie, Lila in Zara, niti izolska osvežilna voda in domači pasji piškotki na terasi ob morju niso prepričali vile, da bi še naprej uživala na svojem prvem dopustu. Nostalgija po hribih, ki jih je vsak večer opazovala pri svetilniku, želje po srečanju s sestrami, pa po druženju z Zlatorogom in misel na pitje sladkega kozjega mleka so postajali vsak dan močnejši. Le še vprašanje časa je bilo, kdaj bo zaključila svoj prvi in najbrž zadnji dopust ter se vrnila v svoj planinski raj.

Vsak kotichek obale je bil zaseden z brisačami, plastičnimi stoli in drugimi rečmi, ki jih Krivopetka v hribih še ni imela prilike videti. «Uf, tu je zame že vsega preveč!» je priznala. Nostalgija po hribih je postajala vsak dan močnejša. Le še vprašanje časa je bilo, kdaj se bo vrnila v svoj planinski raj. Ilustracija: Jernej Myint

Odkritje

Nekega še posebno soparnega večera se je res zgodilo. Krivopetka se je poslovila od vseh, ki jih je spoznala na morju. Razširila je svoji vitki roki, mehko objela nove prijatelje in se obrnila proti domu. Tokrat je s petami naprej še zadnjič zakoračila naravnost proti svetilniku in s svojimi vilinjimi očmi opazovala mesto, ki je izginjalo v noči. Malo pred polnočjo se je ustavila tik ob obali. Domislila se je svojih nadnaravnih moči in močno zamižala. V mislih si je narisala pisana mavrična krila. Zlagoma jih je razprla in sprva kar na tleh nekajkrat zaplahutala z njimi. Zatem je, trdno prepričana v svojo čarovnijo, res prav nežno vzletela in visoko poletela naravnost med nočno obarvane oblake.

"Letim, letiiiiim, letiiiiim," je vriskala, navdušena nad svojo sposobnostjo letenja zgolj s pomočjo misli. Pod njo se je razprostiralo sinje in širno morje, tako zelo ogromno, da se ji je zdelo

kot nebo neskončno. Ko so morje zamenjali prvi griči, je mimo Nanosa, Trnovske planote in Krna zarana priletela naravnost nad planinski travnik sredi Pravljičarije in pristala na pašniku, kamor je Zlatorog že prignal velikansko čredo planinskih kozlov in koz.

Na plano so zaspano prilezle tudi njene sestre. Nastalo je tako velikansko veselje, da je tu in tam iz velikega vilinjega očesa kanila debela solza sreče. Srečne solzice so kapljale po tleh in se stekale v suh hudournik. Ta je napolnil korito in odbrzel v dolino, kjer so se Trentarji čudili, zakaj je potok oživel. Seveda niso imeli pojma o dogajanju v Zlatorogovem kraljestvu, kjer so ganjene vile točile solze sreče, ker se je njihova potepuška sestra vrnila in oznanila, da nikoli več ne odide nikamor.

"Povsod je bilo lepo, ampak doma je pa vseeno najlepše," je Krivopetka prišepnila sestram. Nežno jih je objela, poljubila in si, utrujena, kot je bila, privoščila dolg krepčilni sen. ◉

Več kot navaden potep

Od Lepene do Uršiča

Težki časi vedno prinašajo tudi dobre stvari. Ko se pred nami zapirajo ena vrata, se na drugi odpirajo druga. Morda so manjša in ožja, morda bo za vstop potreben priklon, a prostor za njimi nam bo razširil nova obzorja. Takšne in podobne tolažilne misli so se mi nizale skozi zavest, ko sem se vozila po skoraj prazni cesti proti Trenti. Med velikane ujeta gorska dolina se mi je zdela kot izumrla.

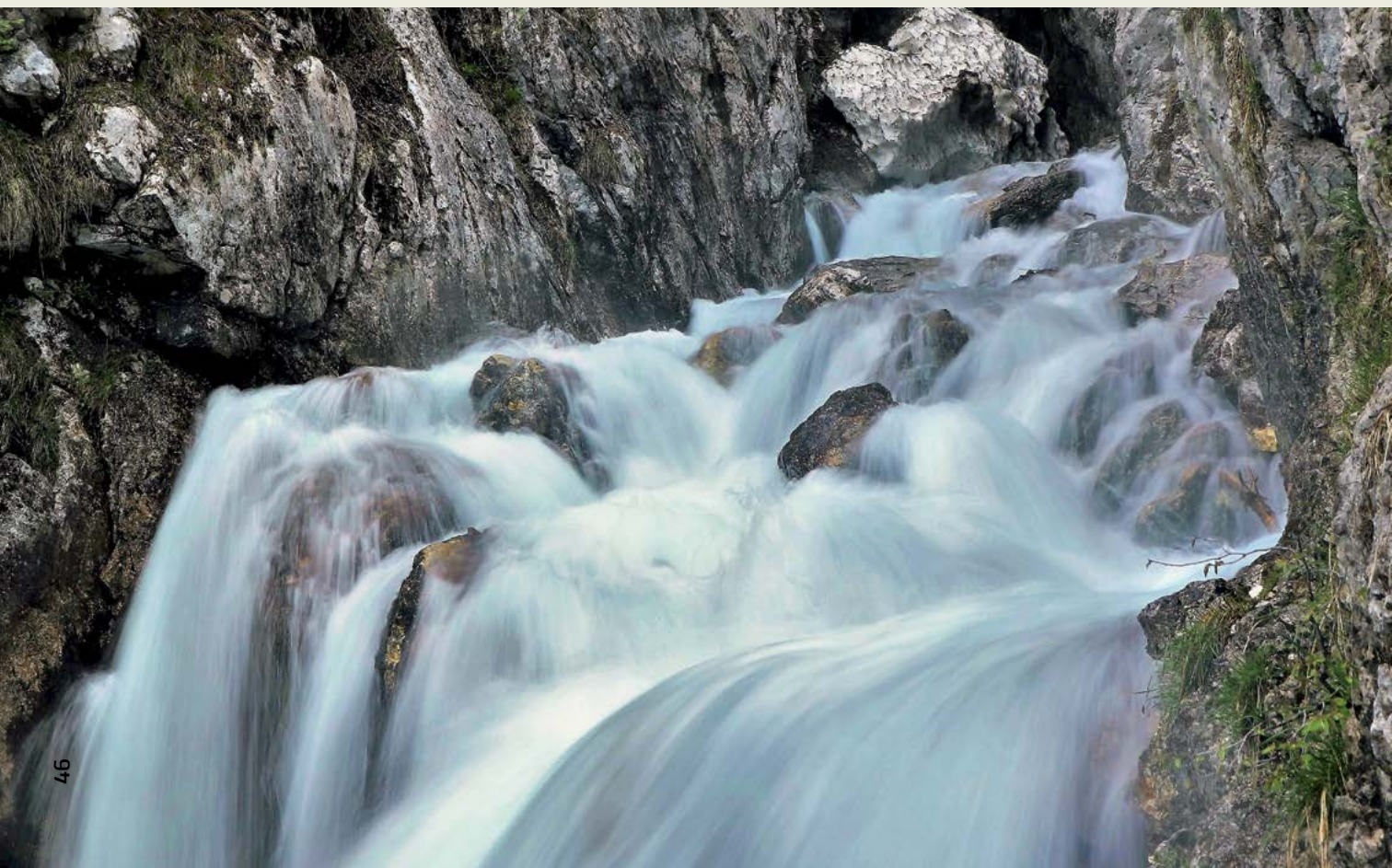
Ledeniška dolina Trenta, skozi katero se pretaka ena najlepših alpskih rek sveta, Soča, nam poleg naravnih lepot razkriva tudi številne kulturne in zgodovinske zaklade. Čas je tudi v te odmaknjene kraje počasi prinašal velike spremembe. V 19. stoletju sta se začela razvijati gornišstvo in turizem, odkrili pa so jo tudi botaniki. Nad dolino, ki spada v Triglavski narodni park, se dviga svet mogočnih gora. Divje in lepe so, a težko dosegljive. Stare Trentarje, ki so razvili brezpotno gornišstvo, je gnala tudi izredno močna lovska strast. Poznavanje terena kot lasten žep, izjemne plezalne sposobnosti in pogum so iz njih naredili odlične gorske vodnike. Zaradi nizke nadmorske višine so vsi pristopi v visokogorje naporni in dolgi. Oziraje se za višjimi cilji pozabljam na osupljivo lepe stranske doline, kot so Lepena, Vrsnik, Zadnjica, Mlinarica in druge.

Izvir Soče
Foto Olga Kolenc

Velika in Mala korita Soče

"Dolčas mi tukaj vsekakor ne bo," sem si rekla, ko sem pod oknom v nastanitvenem objektu zaslišala hrumeenje vode v Malih koritih Soče. Le raztežaj stran sem ob prihodu opazila smerokaze za Soško pot, *Alpe Adria Trail* in druge oznake. Pisal se je mesec rožnik in neustavljiva sila življenja je že preseglala s snegom zadelane grape – vse je bilo zeleno. Ker me je med odkrivanjem Velikih korit pred tremi tedni ujel dež, sem se odločila, da se tu nastanim in to območje počasi raziščem v celoti. Muhasto vreme, neugodne snežne razmere v gorah in nove odredbe glede prehajanja mej so me usmerili v malce drugačna raziskovanja.

Soška pot, ki je naravoslovna učna pot, je dolga 25 kilometrov in je del 640 kilometrov dolge poti *Alpe Adria Trail*. Poteka od izvira Soče do Bovca, na razdalji štirih kilometrov pa poveže najlepše območje korit.

Z raziskovanjem sem začela na začetku Malih korit, ki so pri odcepu za Vrsnik in Vas na Skali. Nizajo se na dolžini stotih metrov; voda v njih doseže globino do šest metrov, širina pa je mestoma ožja od enega metra. Sledi sotočje s potokom Vrsnica, ki si po opisih sodeč zasluži samostojen obisk. Kmalu dosežemo najbolj spektakularno območje Velikih korit, dolgih 750 metrov in globokih do 15 metrov. Kanjon, skozi katerega je Soča v živi skali izdolblja pot, se ponekod zoži na dva metra širine.

Lepo urejena in označena pot varno zaobide kočljiva mesta in se znova približa strugi. Sledijo ozki in neoznačeni strmi prehodi do razgledišč nad kanjonom, ki so v mokrem izredno nevarni za zdrs. Zaradi pogostih

*Na robu kanjona so zacvetele perunike.
Foto Olga Kolenc*

padavin so privreli na dan številni izviri. S sten so padali večji in manjši slapovi, zrak je bil zasičen z vlago. Drobne kapljice, združene v belo kopreno, so napolnile kanjon in moči pobesnele vode dodale novo dimenzijo. Območje, ki mu je človek tu prizanesel z urejenim dostopom za množični turizem, tako ostaja nedotakljivo. Narava je od mojega zadnjega obiska doživela razmah in na robu kanjona so že zacvetele perunike. Na drugi strani mostu, ki povezuje dostop do Lepene, se moč ujete reke razlije v široko strugo. V valu navdušenja sem razposlala par fotografij in takoj dobila nasvet, naj pazim, da se kje ne prekucnem.

Zapotoški slapovi in izvir Soče

Čprav sem družabno bitje, sem si tokrat zaželela da-leč stran od ljudi. Želela sem biti sama s seboj, z mislimi, ki kot voda spontano in neovirano tečejo dalje. Doživljanje mladega jutra se mi je zazdelo kot neprecenljiva vrednota. Dobila sem informacijo, da se ne da

*Slap brez imena v Zadnji Trenti, ki oživi ob velikem deževju in taljenju snega.
Foto Olga Kolenc*

Velika korita Soče
Foto Olga Kolenc

povzpeti do vseh Zapotoških slapov, narasla voda je na nekaterih mestih namreč segala vse do pasu. Dolina Suhega potoka, ki se zajeda pod Bavški Grintavec, se mi je zdela že sama po sebi dovolj lepa ne glede na moje zastavljene cilje. Prečila sem široko izsušeno strugo in poiskala stezo, ki se komaj opazno dviga navzgor. Zaradi obilnih padavin in taljenja snega v visokogorju so tudi tod hrumeli slapovi. Kmalu sem prišla do ogromne snežne zapore. Plazovi, ki so januarja letos pustili v trentarskem koncu, so tudi to dolino zasuli podolgem in počez. Pred menoj se je dvigala nekaj metrov visoka in okoli sto metrov dolga snežna gmota, ki je pljusnila čez strugo in zasula stezo na levi strani brega. Polomljena debela dreves in vejevje, ukleščeno v zbitem snegu, so omogočali varen prehod. Na sredini plazu sem srečala ljubkega rjavega psička iskrivih oči, ki se je očitno kar sam potepal po grapi.

Dosegla sem stezo in prizor na plaz je bil z druge strani kar malce strašljiv. Voda je v njem izdolbla veliko okroglo luknjo, v katero bi jaz z lahkoto vstopila. Pomlad je v grapi, ki se je vse bolj ožila, pravkar obujala nežno rumene cvetove avrikljev ter modrega svišča. Nad deviško belimi kamni, čez katere se je igrivo pretakala voda, se je pravkar odpiralo listje. Voda je kmalu zalila prehode, če pa so že bili, so bili mokri in spolzki. Do kolen sem zabredla v vodo, ki se mi sploh ni zdela mrzla, čeprav je premogla le nekaj stopinj. To izkušnjo sem vzela kot terapijo in vse se je dobro končalo. Za ostrim ovinkom se mali kanjon zapre, narasli slap, ki je padal v smaragdno zeleni tolmun, pa je še dodatno škropil naokrog.

Glede na informacije in videno količino vode sem se obrnila nazaj. V gozdu nad menoj je pokalo dračje in ni mi bilo vseeno. Obljubila sem si, da po takšnih samotnih poteh ne bom več hodila sama. Po prihodu do avta sem se zapeljala do Koče pri izvira Soče in se po dolgih letih znova povzpela do njenega izvira. Bilo je veličastno. Vode, ki se stekajo iz nedrij Jalovca, Šit, Travnika in Mojstrovke, so z vso močjo drle izpod velikega kupa snega in napajale strugo reke Soče. Ta izvir velja za enega najlepših in najčistejših kraških izvirov v Julijskih Alpah.

Lepena in Šumnikov vodni gaj

Naslednje jutro sem se pred odhodom v Lepeno še enkrat zapeljala do Trente. Ogledati sem si želela korita Mlinarice, ki so bila leta 1990 razglašena za naravno znamenitost. Do sto metrov visoka in meter široka korita turistom niso dostopna, zaradi padajočega kamnjenja je zaprt tudi edini možni dostop. Glede na močan vtis, ki me je spremljal po ogledu izvira Soče prejšnji dan, sem se odločila še za jutranji ogled. Jutranje svetlobe so drugačne, naše zaznave v njih pa bolj izostrene. Ni mi bilo žal. Bila sem sama, hrumenje narasle vode je preglasilo svet, ki v tem skritem kotičku ostaja prvinski. Raziskovalna žilica me je vodila v odmaknjeno dolino Lepene, v kateri pozimi še sonce zataji. Okoli sedem kilometrov dolgo dolino, po kateri teče reka Lepenica, je ustvaril pobočni ledenik, ki je bil sopotnik velikega Soškega ledenika. Dolina je dobila ime po velikem rastišču lapuha, ki ga najdemo na prodišču ob izlivu

Lepenjice v Sočo. Poleg naravnih katastrof, ki so jih tod povzročale hude in dolge zime, je dolino še posebej zaznamovala soška fronta. Stara vojaška kasarna, ki jo je PD Nova Gorica leta 1953 preuredilo v Dom dr. Klementa Juga, se danes lahko pohvali z dvema certifikatoma; to sta Družinam prijazna kočica in Okolju prijazna kočica.

Že po nekaj kilometrih od vstopa v dolino nas pričaka mali skriti biser Triglavskega narodnega parka – Šumnikov vodni gaj. Potok Šumnik, ki se kmalu pridruži Lepenjici, je na dolžini stotih metrov izdelbel številna, tudi do 10 metrov globoka korita. Ostanki mlina in žage pričajo o iznajdljivih in vztrajnih ljudeh, ki so razvili sistem preživetja v še tako skromnih in težkih pogojih. Na označeni krožni poti nas preseneti serija manjših slapov, ki se čez kaskade igrivo pretakajo skozi tolmine. Območje je znano kot energetska zdravilna točka z blagodejnim vplivom na splošno počutje in zdravje, blažila naj bi celo različna bolezenska stanja ter umirjala um. Tokrat je bilo vode več kot dovolj, kapljice so škropile na vse strani in s svojo zdravilno močjo polnile moje precej izpraznjene baterije.

Pri planinskem domu v Lepeni sem naletela na delovno skupino, ki se je pred sezonskim odprtjem pripravljala na nov zagon. Že na daleč se je slišalo hrumenje potoka Lepenjice in čeprav sem bila ob pohodih do Krnskih jezer tukaj že neštetokrat, sem si slap prvič dobro ogledala. Po približno pol ure hoje nas očara divji kraški izvir, ki pada izpod ostenja Malega Lemeža. Dostop pod slap po grapi ni bil možen, saj je bila globoko zasuta s snežnim plazom, ki je bil zaradi velikega pretoka vode izvotljen. Tik pred kočico me je končno dohitel dež. Vrnila sem se z od blata umazano zadnjo platjo in prijatelj me je dražil, kaj da sem počela. Prijetno druženje ob kavi je bila odlična popostritev mojega samotnega potepanja. Zvečer sem komaj čakala, da se pošteno oprham in zvrnem pod *kovter*, da se mi ob hrumenju reke pod oknom ponoči izpere iz mene še zadnja zastarana umazanija.

Za piko na i še Slemenova špica

Zapeljala sem se na prelaz Vršič, ki ga je pravkar doseгла pomlad. Ostanki plazov pod vršaci, ki so v obliki belih jezikov mestoma segali vse do dolin, niso ustavili prebujajoče narave. Čez pobočja nad Vršičem je pljusnila nežno zelena barva, žarele so prve zaplate resja. Prelaz je sameval, tišino je občasno zmotil le redek promet. Skozi raztrganine kopastih oblakov, ki so posedli nebo, so se prebijali redki sončni žarki.

Steza, ki vodi do malega sedla, je bila kopna, le ponekod je bilo treba prečiti nekaj manjših snežnih zaplat. Pobočja pod Šitno glavo in Malo Mojstrovko so bila zadelana s snegom kot sredi zime, na hrbtišču soncu izpostavljene Slemenove špice pa so se že prebujali macesni. Zaradi hitro talečega se snega je bila nekaj časa še vidna, nato pa je izginila. Na srečo je bila vidljivost dobra, snežna podlaga pa stabilna. Pohodniku pred menoj je noga zdrsnila med vejevje s snegom prekritega rušja, in to vse do zadnje plati. Takšne so

pač pasti v na videz povsem nedolžni spomladanski visokogorski turi.

Dohitela sem mlad par s Poljske, ki je bil izjemno navdušen nad lepoto slovenskih gor. Južno lice Slemenove špice je bilo tik pod vrhom že kopno in zemlja je dišala. Mala jezera z Jalovcem v ozadju, ki krasijo prenekatero umetniško sliko in fotografijo, so bila skrita pod snegom. Jalovec je bil tam, kjer je od nekdaj bil, in to v vsej svoji veličastni podobi. Odet je bil v deviško bel šal, ki je segal vse do doline Tamar. Ne pomnim, kdaj je bilo v naših gorah v prvi polovici junija še toliko snega in toliko pomladne svežine hkrati. Že kot otroka me je vznemirjala moč žive narave, ki jo predrami neustavljiva kozmična ura. Še preden se sneg stali, sok življenja že teče po njenih žilah.

Vrnila sem se do že na daleč vidnega majhnega sedla med Prednjim Robičjem in Šitno glavo. Oblaki so bili milostni in pri sestopu na Vršič jih je prevladalo sonce. Po vrnitvi v dolino Trente mi je popoldne ostalo dovolj časa za uživaško potepanje ob reki Soči. Jutro pred odhodom domov sem se zapeljala do Loga pod Mangartom. S hojo sem nadaljevala do konca doline Loška Koritnica, a to je že druga zgodba. V petih dneh mi je kratkim razdaljam navkljub in brez posebne naglice uspelo prehoditi okoli 70 kilometrov.

Slovenija, vedela sem, da si lepa. Čeprav si majhna, v času enega samega življenja nikoli ne bomo odkrili vseh tvojih lepote. ◉

Slap Lepenjica
Foto Olga Kolenc

Nespremenjena že sto deset let

Dom Planika pod Triglavom

Planika je med ljudmi najbolj znana gorska cvetica in simbol trdoživosti v neprijaznem, ostrem gorskem okolju. Simbol trdoživosti in ponosa je tudi Dom Planika pod Triglavom (2401 m), ki se je skoraj čudežno ohranil praktično nespremenjen in v istih gabaritih vse od začetka leta 1911, pred sto desetimi leti.

Koča Planika danes
Foto Peter Strgar

Ta planinski dom je dobesedno živi fosil iz začetkov organiziranega planinstva na naših tleh, saj je bil zgrajen še v času avstro-ogrske monarhije, preživel prvo svetovno vihro, pozneje prišel v last Slovenskega planinskega društva (SPD), nato preživel tudi za naše planinske kočice najbolj usodno drugo svetovno vojno in stoji še danes, na voljo planincem, ki v njem najdejo prijazno zavetje. Kljubuje tako, kot je v vseh teh letih kljuboval času v petih različnih državah in pod tremi različnimi imeni.

Prva kočica pod Triglavom

Če ne bi bili popolnoma natančni, bi lahko mirno rekli, da je zgodba tega visokogorskega objekta še precej starejša, saj sega že pred stoletje in pol. To ne bi bilo nič posebnega, saj tudi današnji planinski domovi na Kredarici, Doliču, Tičarjev dom na Vršiču, kočica na Mangartskem sedlu, na Kaninu idr. zaradi poznejših prezidav ali nadomestnih gradenj ne stojijo ravno na istem mestu kot njihove prvotne stavbe.

Prva skromna kamnita kočica na Prodih (Ledinah) je bila postavljena le nekaj metrov stran od današnje-ga planinskega doma Planika že leta 1871. Zgrajena je bila s prostovoljnimi prispevki ljubljanskih planinskih navdušencev, in sicer tako slovenskega kot nemškega rodu. To iz poznejšega zgodovinskega pogleda nekako ni skladno z znamenitim bojem SPD za slovenski obraz naših gora. Toda v omenjenem času se nacionalni boj še ni razplamtel, saj pozneje nasprotujoči si strani tedaj še nista bili organizirani. Združeno

nemško-avstrijsko planinsko društvo DÖAV je bilo ustanovljeno leta 1873, slovensko SPD pa šele dvajset let pozneje, ko je ozračje med obema narodoma na naših tleh že trepetalo od vročine.

Bohinjsko-ljubljanska naveza

Ko omenjamo malo kočico na Prodih, govorimo o tako imenovanem Triglavskem templju, ki ga je poleti 1871 postavil gorski vodnik in graditelj poti Jože Škantar - Šest iz bohinjske Srednje vasi. Zgradil ga je skupaj s svojim sinom Lovrencem. Mala zgradba je bila kamnita, ostreje leseno in pokrito s škodlami, notranja oprava pa zelo preprosta: klop, miza, skromen pograd in odprto ognjišče. Oče in sin sta ga dokončala v enem mesecu. Šesta sta na Bambergovo pobudo za plačilo nadelala tudi pot na Triglav, ki je v tistem času veljala za drzno dejanje in se ga ni bilo pametno lotevati brez gorskega vodnika.

Leto prej se je s Šestom kot vodnikom na Triglav povzpel ljubljanski založnik in knjigarar Otomar Bamberg,¹ se dogovoril o nadelavi poti in omenil gradnjo kočice, ki bi bila lahko izhodišče za vzpon na Triglav trem do štirim planincem. Sredstva za gradnjo je Bamberg z večkratnimi objavami v časopisu *Laibacher Tagblatt* začel zbirati kar v svoji knjigarni, in sicer med premožnimi nemškimi in slovenskimi ljubljanskimi planinci. Ustanovil je tudi Društvo prijateljev

¹ Dušan Škodič, Zgodovina najtežje poti na Triglav, *Planinski vestnik* 2011/12, str. 26-29.

gora (*Alpenfreunde*), somišljenikov, ki so se redno dobivali vsak petek zvečer v gostilni Pri Štrajzelnu na Poljanski cesti (v stavbi nasproti poljanske gimnazije, kjer zdaj stoji novejši stanovanjski blok).

Ko govorimo o prvi koči, nikakor ne smemo mimo Ivana Žana, srenjskega kaplana v bohinski Srednji vasi in ustanovitelja gorskega društva Triglavski prijatelji. Ta ljubljansko-bohinjska naveza med Bambergovimi prijatelji gora in Žanovimi Triglavskimi prijatelji je v tistem času dokazano obstajala. O tem pričajo tedanji članki v nemškem časopisju (*Laibacher Tagblatt* in *Laibacher Zeitung*) ter v slovenskem naprednem *Slovenskem narodu* in bolj umirjenih Bleiweisovih *Novicah* (Strojin, 2003). Kljub sodelovanju med Nemci in Slovenci pa v planinskem smislu tedaj ni bilo govora o ustanavljanju kakšnega skupnega društva, o čemer pričajo ohranjena pravila Triglavskih prijateljev iz Bohinja (o pravilih Bambergovega Društva prijateljev gora razen omembe v časopisih nimamo ohranjenega dokumenta).

Ne glede na poznejše zmanjševanje zaslug nemškega dela ljubljanske družine pa velja, da so prišla glavna sredstva za prvo kočo pod Triglavom iz Ljubljane. Med slovenskimi podporniki so večje deleže zanj prispevali trgovec in pobudnik ustanovitve SPD France Kadilnik, ljubljanski trgovec in industrialec Terpinc in Alfonz Pavich pl. Pfaenthal, velik podpornik SPD, po rodu sicer Hrvat.

Velike zasluge Ivana Žana

Triglavski prijatelji z Ivanom Žanom na čelu, ki je prav tako iz svojega prispeval sredstva in sodeloval pri podpori gradnje, so si zadali nalogo, da bodo kočo in novo pot na Triglav pozneje tudi vzdrževali. Vnema, s katero si je Ivan Žan prizadeval za turistični obisk bohinskih gora in še posebno Triglava, je bila zelo pohvalno omenjena tudi v *Laibacher Tagblattu*. Toda usoda koč in društva bohinskih prijateljev Triglava je bila žal drugačna.

V tistem času je namreč Kranjska industrijska družba od zadolženih Zoisovih dedičev odkupila vse bohinske posesti in fužinarske obrate ter prevzela terjatve. Bohinjski kmetje so s tem izgubljali pravice do izkoriščanja gozdov iz nekdanje fevdalne lastnine. Prišlo je do upora, zaradi katerega je nameravala vlada nekoč celo posredovati z vojsko. Vedeti moramo, da je bila tedaj v Parizu krvavo zadušena pariška komuna, in nekateri kmetje naj bi celo grozili, da bo tudi pri nas tako kot v Parizu, zaradi česar je bila vložena obtožba za zločin proti državi.

Sledilo je v časopisju odmevno zastraševalno sojenje 62 kmetom iz Studorja in Stare Fužine, na katerem je bilo šestdeset kmetov zaradi upiranja avstrijskim oblastem obsojeno na težko dveletno zaporno kazen in plačilo stroškov sojenja. Ker so uporni kmetje spadali v Žanovo župnijo, ta pa jih je v boju za njihove pravice podprl, je s tem domnevno sprožil postopke, ki so pomenili njegovo nenadno prestavitev iz Bohinja (Veber, 2009).

Prva Koča Marije Terezije na skrajnem levem delu razglednice, ki jo je izdala Kranjska sekcija DOAV leta 1896. Vir www.alpenverein.de

Planinci pred kočo Marije Terezije pod Triglavom, razglednica iz leta 1906. Vir Gorenjski muzeji

Kolorizirana razglednica novozgrajenega in okrašenega Doma Marije Terezije pod Triglavom, verjetno izdana leta 1911. Vir Arhiv SAGEN.at

Kranjska sekcija DÖAV je leta 1912 izdala razglednico, na kateri je predstavila sodobni dom Marije Terezije pod Triglavom. Njegovi gabariti so ostali nespremenjeni do današnjih dni. Vir Vikimedija

Razglednica iz tridesetih let. Dom Marije Terezije se je preimenoval v Aleksandrov dom. Stara koča Marije Terezije, desno od doma, je postala zaradi rapalske meje graničarska karavla. Vir Slovenski planinski muzej

Konec društva Triglavski prijatelji

Ko so Žana premestili iz Bohinja, je društvo razpadlo. Deželna vlada ustanovitve društva ni dovolila in tudi predloženih društvenih pravil leta 1872 ni potrdila.² Slovensko planinstvo je moralo zato počakati vse do leta 1893, da je bilo ustanovljeno SPD. Enaka usoda je doletela kočo na Prodirh oziroma Ledinah, ki je bila zaradi nevdzdrževanja po štirih letih že neuporabna. Njene obnove se je lotila in jo izvedla spet s pomočjo obeh Šestov novo ustanovljena ljubljanska Kranjska sekcija DÖAV, ki jo je vodil založnik Otomar Bamberg. Vanjo je bilo vključenih več članov omenjenega Društva ljubiteljev gora, med katerimi je bilo v tistem času poleg Nemcev in *nemškutarjev* tudi nekaj zavednih slovenskih planincev. Ob ustanovitvi Kranjske sekcije je namreč *Slovenski narod* objavil, da "društvo

² Prošnja, naslovljena na "veleslavno cesarsko kraljevo deželno vlado" je bila zavrnjena. Po Kermaunerjevih navedbah jo je zavrnil že referent, ker je bila storjena osnovna napaka – kot sedež društva je bil zapisan Bohinj, t. j. dolina z več kraji, ne pa določen kraj, kakor je zahteval zakon.

s politiko nima čisto nič opraviti, zatorej se ga vsak, bodisi Slovenec ali Nemec z dobro vestjo lahko udeleži." (Dušan Kermavner, 1964). Seveda pa se je to začetno sožitje, kolikor ga je v resnici sploh bilo, zaradi naraščajočega nemškega nacionalizma in na drugi strani slovenskega narodnega prebujanja kmalu popolnoma spremenilo.³ Poročilo iz leta 1877 navaja, da je mala koča, ki so jo poimenovali *Maria Theresia Hütte* (koča Marije Terezije), že takoj ostala brez finančnih sredstev centrale DÖAV, na katero je Kranjska sekcija resno računala, zato je zgradba ponovno začela propadati.

Čakala jo je usoda prve koče, vendar se je v Julijskih Alpah tega leta mudil dr. Johannes Frischauf, ki je posredoval pri avstrijskem turistovskem klubu ÖTC, naj se vendar zavzame za kočo. ÖTC je naslednje leto kočo odkupil od DÖAV za 350 goldinarjev, prodajo je v imenu Kranjske sekcije izvedel Bamberg osebno.

Oče in sin Šest sta jo ponovno popravila in 1. avgusta 1880 je koča pod novim lastništvom dobila ime *Erzherzogin Maria Theresia Schutzhaus* (Zavetišče nadvojvodinje Marije Terezije). Uporabna je bila do leta 1885, ko je oživljena in močna Kranjska sekcija, tedaj že pod vodstvom Karla Deschmanna, od konkurenčne ÖTC prevzela skrbnika koče Gregorja Rabiča. Na zahodni strani Triglava je sledilo začasno zatišje zaradi gradnje Dežmanove koče (*Deschmannhaus*, danes Dom Valentina Staniča pod Triglavom). V letih pred prvo svetovno vojno pa so ljubljanski Nemci sklenili stopiti v akcijo tudi na zahodu in na Ledinah naredili velik planinski dom.

Dom Marije Terezije že v gabaritih današnjega Doma Planika

Kranjska sekcija DÖAV je 13. avgusta 1911 odprla zidan, dvonadstropni planinski dom z imenom *Maria Theresia-Hütte am Triglav*, s katerim je skupaj z *Deschmannhaus* predstavljala močno konkurenco Aljaževi koči na Kredarici. Lepo so uredili tudi zelenico pod domom, na kateri so lahko posedali utrujeni planinci in uživali v daljnih razgledih. Notranjost doma je bila za visokogorje in tisti čas prav razkošna in prostorna.

Kranjska sekcija je imela svoj sedež v Ljubljani, prestolnici tedanje avstrijske kronske dežele Kranjske. Tedaj je v Ljubljani živelo okoli 30.000 Slovencev in okoli 5.000 nemško govorečih prebivalcev. Kranjska sekcija je po letu 1879, ko se je začel razraščati nemški nacionalizem na naših tleh, predstavljala najmočnejšo nasprotnico SPD. A kolo zgodovine se je kmalu zasukalo, prišla je prva svetovna vojna in avstro-ogrska monarhija je razpadla. Stare meje so padle in nastale so nove države. Slovenci smo zaradi nove rapalske

³ Dokončni prelomni trenutek je bila Deschmannova predrzna izjava leta 1887 ob odprtju *Deschmannhaus*, da je Triglavsko pogorje – nemška zemlja. Janko Mlakar v spominskih piše, da sta tedaj celo oba ljubljanska dnevnika, ki sta si bila vedno v laseh, nastopila složno.

meje ostali brez Primorske in se priključili Kraljevini SHS oziroma poznejši Kraljevini Jugoslaviji.

Vse koče, ki so ostale na zasedenem primorskem ozemlju, so pripadle Kraljevini Italiji, vse nekdanje premoženje DÖAV in ÖTC pa je postalo last SPD, med njimi tudi po štirih letih vojne izropan, a ohranjen planinski dom Marije Terezije pod Triglavom. Konec leta 1919 so na občnem zboru SPD sklenili, da se pridobitev preimenuje v Aleksandrov dom. Hkrati so spremenili tudi *Deschmannhaus* v Staničevo kočo, *Siebenseenhütte* pa v Kočo pri Triglavskih jezerih.

Vsiljena rapalska meja je potekala čez Triglavsko škrbino in čez vrh Triglava. Treba je bilo vzpostaviti nadzor prehajanja meje, zato so usposobili še stoječo staro kočo Marije Terezije poleg novega doma in jo za približno dvajset let spremenili v graničarsko karavlo. Po spominih planincev, objavljenih v *Planinskem vestniku*, graničarji v visokogorju sicer niso bili zelo strogi in planincev niso preverjali, ali imajo pri sebi dovolilnice. Nekako so se morali menda izmuzniti le mimo graničarjev v stražarnici spodaj v Vratih (Karel Bajd, 1982). Danes je v tej stražarnici, pet minut hoda od Aljaževega doma proti Luknji, urejen zimski bivak (op. a.).

Leta 1941 se je začela druga svetovna vojna, med katero je pogorela večina naših planinskih koč. Nekatere visokogorske koče okoli Triglava so sicer izropane vseeno preživele težka vojna leta; med njimi Aleksandrov dom, Vodnikov dom in Aljaževa kočna na Kredarici. Po vsej verjetnosti tudi zato, ker jih je nameraval po končani vojni nemški rajh vključiti v svoj planinski turizem. Zemljiškoknjizno so bile namreč že prepisane na razne podružnice Alpenvereina, večina na DÖAV Zweig Oberkrain – Assling.

Planiko prevzame Planinsko društvo Gorje

Po drugi svetovni vojni je PD Gorje prevzelo Tržaško kočno na Doliču od SPD Trst, ker povojne politične razmere zamejskim planincem niso več omogočale upravljanja. Gorjanci so se pokazali kot zelo dobri gospodarji, zato jim je planinska zveza ponudila v hitro prenovo in upravljanje še Aleksandrov dom, ki je bil zaradi minule vojne v precej klavrnem stanju. Domu so dali politično nevtrarno ime Planika. Prav jim je prišla tudi stara kočna, medvojna graničarska karavla, ki so jo spremenili v zasilno depandanso.

Dom Planika je edina planinska postojanka v Julijskih Alpah, ki se je več kot stoletje ohranila v svoji prvotni podobi in predstavlja spomenik tedanjih časov. Nekoliko je bila spremenjena le zunanja podoba, ker so pred pol stoletja dom oblekli s skodlami, ki so mu dale toplejši videz in ga zaščitile pred vremenskimi vplivi. Prav tako se je zaradi načina gradnje in statike ohranila notranjost doma, ki ni dopuščala konkretnjših posegov in posodobitev.

Leta 1987 so dokončno porušili propadajočo drugo kočno Marije Terezije, bivšo graničarsko karavlo, in na njenem mestu zgradili novo depandanso (1992), ki pride prav v primeru pomanjkanja ležišč. Danes, že v času pete države od njenega nastanka, ta stavba vztraja pod Triglavom po zaslugah sposobnega gospodarstvenega odbora PD Gorje in njegovih številnih predhodnikov, ki vestno skrbijo za njeno vzdrževanje. ●

Viri:

Arhiv *Planinskega vestnika*.

Jože Kosmač: Častitljivih 110 let Doma Planike pod Triglavom. *Glasilo občine Gorje*, št.136, julij 2021.

Chronik der Section Kustenland des deutschen und österreichischen Alpenvereins: 1883–1892, Trst, 1893.

Visoko nad Krmo
 Foto Peter Strgar

Triglav z Velega polja
Foto Peter Pehani

Hacquetova vloga pri merjenju višine Triglava

Ob nedavnem (2020) prevodu prvega od štirih delov monumentalne *Oryctographie Carniolice* v slovenski jezik je Andrej Mašera v PV 2021/3 povzel Hacquetov čas in njegovo življenje. Za gornike je nedvomno zanimiv tudi njegov prispevek k merjenju višine Triglava.

Obdobje pred Hacquetom

Naše kratko potovanje po zgodovini meritev Triglava začnimo pred dobrimi 330 leti, pri kom drugem kot pri Janezu Vajkardu Valvasorju. Valvasor v *Slavi vojvodine Kranjske* iz leta 1689 Triglava ne omenja. Juljskim Alpam vsebinsko najbližji je v omembi "visoke gore Krme". Očitno ni bil zelo gorniški človek. Je pa na ta način vsaj nekaj prostora za raziskave – in tudi za slavo – prepustil raziskovalcem za njim.

Da naletimo na prvo uradno omembo Triglava, moramo zavrteti časovni stroj še za dobrih 50 let naprej. Duhovnik Janez Dizma Florjancič de Grienfeld je leta 1744 izdal prvo celovito karto naših krajev, *Horografski zemljevid vojvodine Kranjske*. Izdelan je bil v okvirnem merilu 1 : 100.000. V sklopu priprave na izdelavo

zemljevida je opravil prvo meritev višine Triglava, predvidoma na astronomski način, z meritvijo kota od ravnine in oceno razdalje. Gre torej za meritev "od daleč". Triglavu je pripisal višino 1399 pariških sežnjev nad višino Ljubljane (tj. 2727 m nad Ljubljano), in to je zapisal tudi na zemljevid: *Mons Terglou Carnioliae Altissimus, cuius vertex perpendiculari altitudine supra horizontem Labacensem 1399 hexapedis Parysiensibus assurgit* (Triglav, najvišja gora Kranjske, katere vrh se dviga v navpični višini 1399 pariških sežnjev nad ravnino Ljubljane). Fotografija karte s tem napisom je bila pred desetletjem že objavljena v PV (2011/12, Gašperič in Zorn, str. 6, zgornja slika). Prvenstvo Triglava na Kranjskem oziroma v Sloveniji od takrat naprej nikoli več ni bilo sporno.

Hacquetove meritve

Zdaj pa preskok še za dobrih 30 let naprej. To je bila za osvajalce Triglava prelomna doba, čas prvih poskusov – tudi uspešnih –, in skladno s tem tudi prvih barometričnih meritev višin. Za barometrično meritev namreč ne zadošča pogled od daleč; lahko jo izva-jaš le na mestu samem. Za izmero višine se moraš to-rej povzpeti na sam vrh!

V to dogajanje je bil vseskozi z vso raziskovalno stra-stjo, z dušo in telesom, vključen tudi Balthasar Ha-cquet (izg. Aké), pri nas živeči vsestranski bretonski naravoslovec in zdravnik (1739/1740–1815). V letih 1777, 1779 in 1782 je opravil kar tri vzpone na ma-siv Triglava (prvič na nekakšen predvrh, potem pa domnevno dvakrat na vrh); smetano na torti pa so mu, kot zdaj velja, leta 1778 snedli štirje srčni možje. Hacquet je svoja potovanja in odkritja skrbno zapiso-val. Največ – predvsem o geografiji, geologiji in flo-ri našega sveta – jih vsebuje omenjena *Oryctographia Carniolica*, objavljena v štirih knjigah (izšle so v letih 1778, 1781, 1784 in 1789).

V prvih treh delih je Hacquet podal tri različne ocene višine Triglava. Kljub njegovim mestoma podrobnim, večinoma pa znanstveno zgoščenim opisom vzpo-nov in razlagam meritev vse skupaj – tako vzpone kot meritve – ovija tančica skrivnosti. Kar nekaj zgodovi-narjev ali zavzetih bralcev je skrbno bralo njegove te-kste, zapisane v dovolj sodobni nemščini, tehtalo nje-gove besede, jih primerjalo z drugimi zgodovinskimi

viri, pa s svojim poznavanjem mikroreliefa okoli Tri-glava, vendar do enotne slike dogodkov niso prišli (med spodaj navedeno literaturo glej sploh Deržaj ter Strojín). Določena mera nejasnosti bo verjetno ve-dno ostala. Na kratko poglejmo, kako je šlo po vrsti. Hacquet naj bi prvi poskus v letu 1777, leto pred pr-vim uradnim vzponom, zaključil na Malem Triglavu (*te male Terklou*). Osebnostno mi je sicer blizu razmišlja-nje Matjaža Deržaja, ki trdi, da se je povzpel na Tri-glavsko škrbino, sedlo med Rjavcem in Triglavom, predvsem zaradi opisa velike krušljivosti in izdatne prisotnosti železa.

O tem vzponu je Hacquet podrobno pisal v *Orycto-graphii I* leta 1778, o čemer se lahko vsak slovenski bralec prepriča z branjem prevoda. Tja je zapisal oce-no, da je Triglav visok 1699 pariških čevljev. Kako je prišel do te številke? Kot smo prej videli, je Florjan-čič ocenil, da Triglav "štrli" 1399 pariških čevljev nad Ljubljansko kotlino. Hacquet je na podlagi padcev rek Idrijce in Soče ocenil, da Ljubljanska kotlina leži na višini 300 pariških čevljev (slabih 600 m nad mor-jem), in seštel obe vrednosti. Višina 1699 pariških če-vljev (3312 m) velja za prvo absolutno oceno višine Triglava!

Leta 1779 je Hacquet uspel dobiti De Lucov dvokra-ki barometer (higrometer) ter z njim izmeriti tlak na Reki/Rijeki, v Ljubljani in verjetno tudi na Trigla-vu (*Terglou oder Terklou*) ali vsaj v bližini vrha, me-ritev pa je opisal v predgovoru k *Oryctographii II* iz

Triglav s
severno steno
Foto Dan Briski

Preglednica prvih izmer ali ocen višine Triglava. Višine so podane v vseh enotah, veljavnih pred 250 leti, ter v metrih. Pri preračunu upoštevam naslednja razmerja: 1 pariški seženj = 1,9491 m; 1 dunajski seženj = 1,8965 m; 1 angleški seženj = 1,8532 m. Razmerje čevljev proti seženju pa je 6 : 1, razen pri angleškem je 6,08 : 1.

avtor	način izmere	leto meritve	leto objave	sestava meritve	pariški sežnji	pariški čevlji	dunajski sežnji	dunajski čevlji	angleški čevlji	metri
Florjančič	astronomsko		1744	1399 nad ravnino Ljubljane						
Hacquet 1	sklepanje	1777	1778 (OC I, str. 30)	300 + 1399	1699	10194	1746	10477	10864	3312
Hacquet 2	barometrično	1779	1781 (OC II, predgovor str. XXIX-XXX)	150 + 1399	1549	9294	1592	9552	9905	3019
Hacquet 3	barometrično	1782	1784 (OC III, str. 95)	1549 - 9	1540	9240	1583	9496	9848	3002
Schultz	izračun		1803	(1699 + 1549) x 0.5	1624	9744	1669	10015	10385	3166

leta 1781. Njegova izmera nadmorske višine Ljubljane je dala neverjetno natančnih 150 pariških čevljev (292 m)! Pri oceni višine Triglava pa se je – malce presenetljivo – še vedno naslanjal na Florjančičevo meritev oziroma si je vsaj ni drznil popraviti. Florjančičevi meritvi 1399 pariških čevljev je tokrat pristel "ljubljskih" 150 pariških čevljev (namesto 300 kot v letu 1778) in dobil mnogim zelo poznano višino 1549 pariških čevljev (3019 m).

Zakaj zelo poznano? Seveda zato, ker je zapisana na znameniti prvi upodobitvi Triglava na notranji naslovnici *Oryctographie I* iz leta 1778. Gre za bakrorez, ki ga je – najverjetneje po Hacquetovi skici – narisal kranjski inženir Franc Ksaver Baraga leta 1776, v baker vrezal pa C. Conti. Ko je Hacquet leta 1779 opravil svojo meritev, so bili prvi – očitno pa še ne vsi – izvodi *Oryctographie I* že natisnjeni. V bakrorez so dodatno vgravirali napise *Mali Terglou, Velki Terglou, Kreterza* in *Bela pola* ter pri Triglavu še višino 1549 ter znak za pariške čevlje. Nadaljnji izvodi *Oryctographie I* so se tiskali s temi dodatki. Narodni muzej Slovenije v Ljubljani hrani tako izvode z napisi in višino, kot tudi prvotne različice, brez omenjenih dodatkov.

V *Oryctographii III* v letu 1784 Hacquet poda še svojo tretjo oceno višine Triglava, pripravljeno na podlagi dodatnih meritev ob vzponu leta 1782. Takrat je imel s sabo izboljšan barometer s snemljivim enim krakom, zato je lahko deloval kot dvo- ali enokraki. Prav tako je imel že nekaj več izkušenj s podobnimi izmerami na drugih vrhovi (npr. na Dobraču). Izmero jo popravil za – 9 čevljev na končnih 1540 pariških čevljev (3002 m).

To je torej Hacquetov trojček višin Triglava. Kot vidimo, so vse previsoke.

Nadaljnja usoda Hacquetovih meritev

Nič manj zanimivo ni, v kakšnih neverjetnih različicah so se Hacquetove meritve pojavljale v knjigah še več kot 50 let po objavah. Evropa tistega časa še ni imela enotnega merskega sistema. Poleg angleškega merskega sistema, ki nam ostalim Evropejcem še zdaj *kravžlja* živce, sta bili pred dobrimi 200 leti zelo uveljavljena pariški ter dunajski merski sistem. Vsi trije so

vsebovali tako čevlje kot sežnje, tako da je bila zmešnjava zagotovljena! Kakšna višina je zaživela povsem novo, samostojno življenje samo zato, ker je bila preračunana v drugo enoto in nekje objavljena.

Kot zanimiv primer si pogledjmo višine, ki jih navaja A. Adolf Schmidl v knjigi *Das Kaiserthum Oesterreich* iz leta 1840. Podrobneje bomo razčlenili dve od šestih višin, ki so navedene za Triglav. Višina 9554 dunajskih čevljev je pripisana Hacquetu. Gre za drugo Hacquetovo meritev (9294 pariških čevljev), preračunano v dunajske čevlje z rahlo zaokrožitveno napako. Tu je vse jasno. Zanimiva je navedba Schulza 10015. Ni znano, da bi geodet ali naravoslovec s takim imenom hodil po naših krajih. Če pa se poigramo s številkami, kmalu ugotovimo, kako je nastala njegova "meritev". Če vzamemo aritmetično sredino prvih dveh Hacquetovih višin (torej 10194 in 9294), to znese 9744 pariških čevljev; če to številko preračunamo v dunajske čevlje, dobimo 10015. To je kot prvi očitno naredil Schultz, zato je "meritev" pripisana njemu.

Podobno kot za višine velja tudi za ime. Hacquet je z uporabo neustrezne besede *Terglou*, ki jo je povzel po Florjančiču, podaljšal napačno uporabo za skoraj nadaljnjih 100 let. ●

Viri in dodatno branje

Deržaj, M., 1980: Zgodovina meritev višine Triglava.

V: T. Strojini (ur.): *Triglav, gora naših gor*, str. 141–163.

Domače in tuje gore 19, Založba Obzorja Maribor Gašperič, P., Zorn, M., 2011: Vzpeti svet na starih zemljevidih ozemlja Slovenije: zgodovinski oris slovenske planinske kartografije. *Planinski vestnik* 2011/12.

Hacquet, B., 1778, 1781, 1784, 1789: *Oryctographia Carniolica oder Physikalische Erdbeschreibung des Herzogthums Krain, Istrien und zum Thiel der benachbarten Länder I–IV*. Leipzig.

Hacquet, B., 1778: *Oryctographia Carniolica ali Fizikalno zemljepisje vojvodine Kranjske, Istre in delom sosednjih dežel*; slovenski prevod, del I. Knjižnica Jožeta Udoviča Cerknica in Založba Maks Viktor.

Mašera, A., 2021: *Oryctographia Carniolica* prevedena v slovenščino. *Planinski vestnik* 2021/3.

Mikša, P., 2013: Prvi raziskovalci slovenskih gor in prvi dokumentirani pristopi nanje. *Zgodovinski časopis* 67/2013 (148), št. 3-4, str. 390–405.

Strojini, T., 2009: *Zgodovina slovenskega planinstva*. Didakta.

Prvi program v hribih

Radijsko javljanje iz planinskih koč

Že drugo leto zapored so avgustovske sobote v jutranjem programu Prvega programa Radia Slovenija potekale v živo iz planinskih koč. Letos je program potekal iz Doma na Menini planini, Valvasorjeve kočice pod Stolom, Mariborske kočice na Pohorju in Koče na Kumu.

Prvi program Radia Slovenija, ki že dolga leta sodeluje s Planinsko zvezo Slovenije – predvsem pri vzgoji in na področju promocije planinstva, gorništvu in alpinizmu, je letos v sklopu jutranjega programa ob podpori in sodelovanju Strokovne službe PZS pripravil že drugo sezono živega programa iz planinskih koč v slovenskih gorah. Tako lani kot letos je PZS sodelovala pri izbiri koč, pri organizaciji in logistiki, nujno potrebni za izvedbo projekta. Radijske ekipe so do koč, od koder je potekal program, prispele dan prej, torej v petek, pripravile improvizirane studije ter posnele prispevke, ki so bili naslednji dan predvajani v jutranjem programu.

Posebno mesto so imeli oskrbnice in oskrbniki koč, ki so jih radijci v živo predstavili na zelo domiselne načine: Ljudmila Ocvirk - Mili iz Koče na Kumu, Tanja Dajčman iz Mariborske kočice na Pohorju, Rok Škrjanc iz Valvasorjevega doma pod Stolom ter Helena Prepadnik in Majda Potočnik iz kočice na Menini planini. Predstavitve koč in oskrbnikov je potekala od 5. ure zjutraj do poldneva, vmes je pa med 8. in 10. uro potekal tematski program za mlade, vezan na gore in planinstvo. V znanju in poznavanju gora so se pomerili tudi obiskovalci koč, ki so bili tam navzoči v tistem času. V kvizu so jim voditelji zastavljali vprašanja,

Oskrbnica Mariborske kočice, Tanja Dajčman, je nekdanja evropska prvakinja v rokometu. Foto Jure K. Čokl

pri odgovarjanju pa so sodelovali tudi oskrbnice in oskrbniki.

Radijski program je zajel široko področje planinstva, gorništvu in alpinizmu ter prispeval k promociji delovanja PZS in Strokovne službe PZS, zadolžene za delovanje planinskih koč. 📍

*Radijska ekipa pod stolom pred Valvasorjevim domom pod Stolom
Foto Mojca Delač*

*GRS Radovljica na obisku
Foto Mojca Delač*

Po zahtevnih
ledenških morenah
Arhiv Franca Ekarja

Prvi slovenski sedemtisočak

Istor-O-Nal

Petega junija 1971 sta okoli 15. ure na vrh stopila člana slovenske odprave Planinske zveze Slovenije, Planinskega društva Kranj, odlična alpinista Zvone Kofler in Janko Ažman iz Mojstrane.

Prvo jugoslovansko in slovensko alpinistično odpravo je organiziralo in financiralo Planinsko društvo Kranj ob 70-letnici ustanovitve samostojne Kranjske podružnice Slovenskega planinskega društva leta 1899, katerega nasledstvo je 1946 prevzelo sedanje Planinsko društvo Kranj. Vodja odprave je bil dr. Ivo Valič. Odprava je odšla na pot iz Kranja 25. aprila s tremi osebnimi vozili in poltovornjakom do Islamabada in se vrnila 9. julija po skoraj 15.000 prevoženih kilometrih. 29. junija ob 11.30 je na cesti v puščavi Afganistana s ceste zdrsnil osebni avto, ki je eksplodiral. Zvone Kofler je utrpel tako hude opekline, da je v bolnišnici v Kabulu umrl.

Ime gore Istor-o-Nal pomeni oblika konjske podkve z desetimi vrhovi. Najvišji vrh je visok 7403 metre. Prvi poskus osvojitve so opravili britanski oficirji že v letu 1935, žal neuspešno. Leta 1935 sta se na goro že drugi podala Američana J. E. Murphy in T. A. Mutch s

trditvijo, da sta osvojila vrh, vendar so naslednje odprave ugotovile in dokazale, da to ne drži. Leta 1966 je s severne strani poskusila avstrijska odprava, vendar tudi ta zaman. Naslednje leto, 1967, je avstrijska odprava, K. Lopach in M. Oberegger, po zahodni strani osvojila dva severna vrhova Istor-o-Nala. V letu 1968 tudi prva ženska japonska odprava ni osvojila glavnega vrha. Nanj so stopili člani španske odprave iz Barcelone pod vodstvom J. M. Anglada leta 1969. Opravljeni slovenski vzpon na glavni, najvišji vrh Istor-o-Nala, je bil mednarodno izstopajoč in odmeven alpinistični dogodek in velik dosežek slovenskega alpinizma. Profesor A. Diemberger iz Avstrije, ki je bil eden najboljših poznavalcev pakistanskega Hindukuša, je sodeloval z M. Schmuckom in K. Lapuchom iz Avstrije, dr. G. Gruberjem iz Nemčije in z J. Walo iz Poljske. Diemberger je ob vrnitvi odprave Istor-o-Nal v pismu sporočil dr. Ivu Valiču: "Dejansko ste našli

direktno smer h glavnemu vrhu. Lahko bi rekli, da je direktissima. Prepričan sem, da je to smer prihodnosti." 5. junija sta v jutranjih urah Zvone Kofler in Janko Ažman zapustila tretji tabor na višini 6600 metrov z odločitvijo, da bosta poskusila osvojiti najvišji vrh Istor-o-Nala. Do vrha sedla, do višine 7000 metrov, ni bilo posebnih težav razen nepredvidljivih opasti in ledeniških razpok. Od sedla naprej sta premagala zahtevno strmino relativne višine 400 metrov. Vrh sta dosegla okoli 15. ure, se na njem zadržala skoraj pol ure in vodji odprave dr. Valiču sporočila, da sta osvojila vrh. Slikovita panoramska videnja sta tudi posnela. Utrujena in izčrpana sta se spuščala po smeri prvenstvenega pristopa. Po dvesto metrih je na zasneženi strmini obema zdrsnilo. Po več sto metrov dolgi, strmi snežno-ledni vesini sta pristala v globeli pod sedlom. Poškodovana, v šoku, brez opreme, fotoaparatorov, očal sta se znašla v nemilosti sedemtisočaka.

Petega junija popoldne sta okoli četrte ure do tabora tri priplezala Janez Brojan in Peter Ščetinin. Okoli pol šeste ure popoldne sta v daljavi pod sedlom opazila drobceni neobičajni piki. Dozdevalo se jima je, da slišita tudi nejasne glasove. To sta bila Zvone in Janko. Janez in Peter sta o nesreči takoj obvestila bazo in vodjo odprave. Zvone se je opotekajoče pomikal, se vlekel proti taboru tri, Janko pa je bil že popolnoma negiben in slep. Z nadčloveškimi napori je Janezu in Petru uspelo ponesrečenca spraviti v višinski šotorček. Obupno sta tulila v radijsko postajo, da potrebujeta pomoč. S toplo tekočino in ogrevanjem sta poškodovanca ohranjala pri življenju.

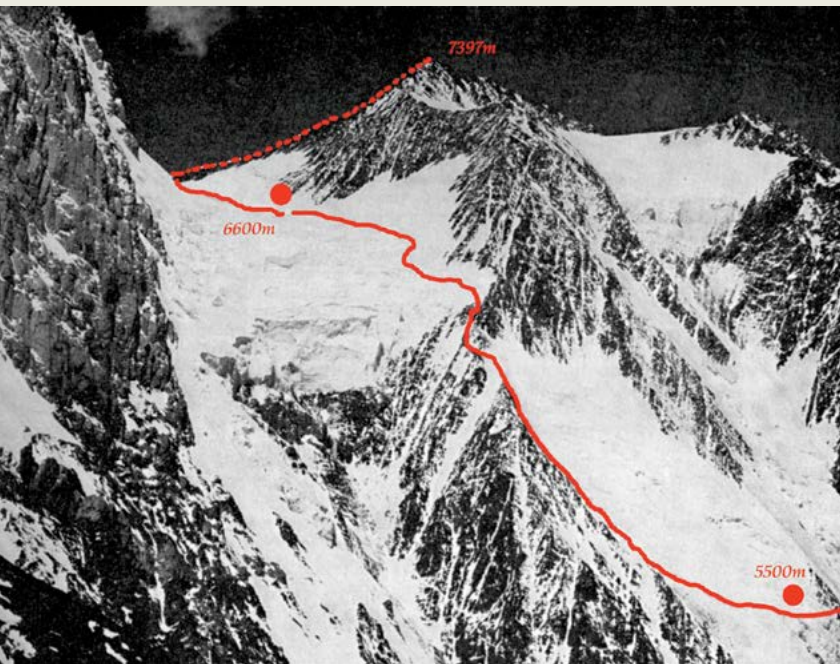

*Zvone Kofler na vrhu Istor-o-Nala, 7403 m
Arhiv Franca Ekarja*

V nedeljo, 6. junija, je Iztok priplezal proti taboru dve z dvema polniloma kisika. Imel je izjemno srečo, da se mu je uspelo rešiti iz zahtevne prečnice. Zavedali smo se, da je za ponesrečenca edina rešitev čimprejšnja dostava kisika. Iz dveh nahrbtnikov sva naredila enega in vse zreducirala na minimum. Tudi vso odvečno opremo, del prehrane, fotoaparate in kamere sva pustila v taboru dve. Mišo Jamnik je nesel jeklenki,

*Tabor dve
Arhiv Franca Ekarja*

Vris vzpona
Arhiv Franca Ekarja

meni pa je bil dodeljen dvojni nahrbtnik. Tako nato-
vorjena sva se podala v najzahtevnejši del snežno le-
denega vzpona, katerega višinska razlika je skoraj
1100 metrov. Ves čas so naju spremljala Brojanova
sporočila: "Pridita, pridita ... Teško je!" Tovor nama je
postajal vse težji in tudi višina naju je vse bolj mučila,
vse bolj sva hlastala za kisikom, ko sva po šestih urah
zahtevnega plezanja končno zagledala dva zasnežena

šotorčka – kot prikazan v popolni tišini viharja. Bro-
jan in Ščetinin sta začutila najino bližino in se izmu-
čena priplazila iz šotora. Po kratkem razgovoru in iz-
menjavi informacij sta se odpravila na "dvojko".
Pogled na Janka in Zvoneta je bil zastrašujoč. Janko ni
bil pri zavesti. Snežna slepota, višinska bolezen, obraz
je bila sama krasta. Zatekle, nevidne oči ... Tudi Zvo-
ne ni bil videti dosti bolje. Kolikor sva še zmogla, sva

Člani odprave (z leve): Peter Ščetinin, Janez Brojan, Joco Žnidaršič, Zvone Kofler, Janez Ažman,
vodja Ivo Valič, Sandi Blažina, Tomaž Jamnik, Iztok Belehar, Franc Ekar Arhiv Franca Ekarja

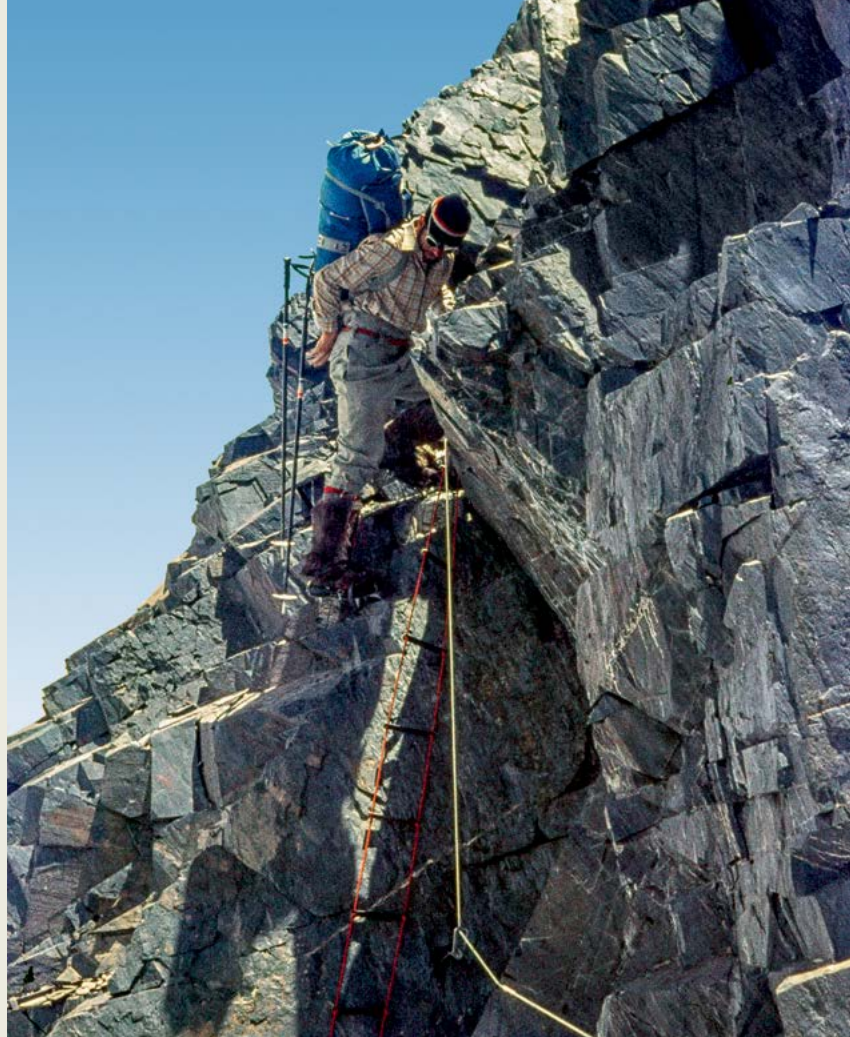

Odprava je prispela v bazo. Arhiv Franca Ekarja

začela taliti sneg, pripravljati glukozne in čajne napitke, očiščevati obraz, rane in dajati kisik. Kisik je na srečo začel delovati in obnemogla sta prišla v stanje delne zavesti. V veliko pomoč so nama bili strokovni nasveti zdravnika in vodje odprave Iva. Storila sva vse, kar sva zmogla v danih okoliščinah.

Zaradi nenehnega viharja in sneženja se je temperatura zelo znižala. Opolnoči sva zaznala neobičajni šum in opazila, da se Zvone plazí iz šotora proti globoki ledeniški razpoki. Samo malo je manjkalo in bi zdrsnil ter padel v ledeniški blodnjak brez dna. Nisva bila prepričana, ali bosta Janez in Zvone preživela noč, in tudi za naju ni bilo nobene garancije, da bova jutraj še sposobna in pri moči, da bi se začeli spuščati po zahtevni, strmi ledeni smeri in še težji prečnici, kjer so bile pritrjene fiksne vrvi. Naslednji dan, 7. junija, sva po oskrbi in oživiljanju ponesrečencev iz stropornih ležišč pripravila podlago, na katero sva namestila negibnega Janka. Najprej sva po vrvi meter za metrom, korak za korakom spuščala njega, nato sva poskrbela za Zvoneta in v dobrih dveh urah smo se spustili za dobrih dvesto višinskih metrov. V viharju, metežu in z bojznijo, da temu fizično in orientacijsko ne bova kos, je bilo stanje skoraj brezizhodno. V takih razmerah bi se najino reševanje lahko končalo z nesrečo za vse štiri.

V tem kritičnem trenutku, ko sva razmišljala o nadaljnjih načinih reševanja, so se prikazali drugi člani odprave: Ivo, Sandi, Iztok. V veliko olajšanje je bila zdravnikova prisotnost s strokovnim ukrepanjem in nudenjem pomoči – fizično, psihično in moralno. Moč in moralo pa je dvignil tudi prihod vseh drugih članov odprave, kajti vsi so se vključevali v reševalno akcijo. V viharju in ob slabi vidljivosti v ledeno snežnih strminah je bilo spuščanje še naprej počasno in tvegano. Bali smo se zdrsa tisoč metrov v globino.

Iskali smo mesto za drugo višinsko nočitev. Sandi, Iztok, Mišo in Franci so prenočili pod milim nebom, pod seraki. Jankovo stanje se še ni opazno spremenilo na bolje, še vedno je bil negibljiv. Vendar je zdravnikova prisotnost vzdušje precej izboljšala. Naslednji dan smo končno prispeli do tabora dve in prenočili. Zvoneta je Franci še isti dan spravil v bazo po "novi" trasi, po snežnem, plazovitem kuloarju, Janka pa je moštvo z velikimi napori tja preneslo naslednji dan, 9. junija. Verjetno bo kar držalo, kar je Janko Ažman zapisal v svoji črtici Vzpon na vrh Istor-o-Nal a, da je tam stekla in se uspešno končala prva reševalna večdnevna akcija na taki višini. ●

*Prečka med taborom ena in dve
Arhiv Franca Ekarja*

*Dvajset kilometrov
vratolomne vožnje s
skoraj neuporabnimi
terenskimi vozili
Arhiv Franca Ekarja*

Meta Štrukelj

Nada Ružić Kostanjevic

(1928–2021)

Draga Nada, obstajajo le podobe najinih srečanj, razlika v letih je postala nepomembna, zato Te bom tokrat po planinski šegi tikala. Spomladi 2014 sem ti prvič pisala:

"Spoštovana gospa Nada Kostanjevic!
Že leta vas spremljam v *Planinskem vestniku* in vaše zadnje pismo bralcev(m) mi ne da miru. Srčno rada bi osebno spoznala planinko, ki s toliko žara poroča o svojih potepanjih in nam vsem vliva poguma tudi za dni, ki se jih morda bojimo zgolj zato, ker jih ne poznamo. Res ste zelo posebni in navdihujete s prav svojsko vztrajnostjo in korajžo /.../, če pa bi vas srečanje razvedrilo, bi vam z največjim veseljem ustavila na vašem priljubljenem *štop placu* in vas kam zapeljala. Bolj praktično je seveda, da pridem po vas v dom, saj zaradi daljave težko do minute planiram čas prihoda ..."

Nada Kostanjevic
Foto Meta Štrukelj

Z usklajenim terminom po pošti, saj zaradi naglušnosti telefona nisi marala, smo s tvojo Mijo odrinile proti Abramcu in nadaljevale na Nanos. Z avtom, seveda. Od kočice na vrh sva se podali tik pred dežjem, veter naju je priganjal in na vrhu se nisva dosti obirali, kljub tvojemu znanemu reku: "Hitro se samo muhe lovi!" Mija je počakala v koči. Počakal je tudi dež in pod Hieronimom si nabrala šopek. Ne maraš sveč, samo rože nosiš na grob. Konec dneva sva druga o drugi sestavili podobo, ki se je iz predstav v pismih preselila v sprejemanje in medsebojno naklonjenost.

Doma sem znova prebrala intervju urednika *Planinskega vestnika* s teboj (Vladimir Habjan, PV 10/2006) in opazila, da nikoli nisi tarnala, vedno utirjena le na pot pred seboj in naprej. Kljub vsemu sem čutila, da ti malo razvajanja ne bi škodilo, moji samovšečnosti pa je ta posebna vrsta karitativnosti dajala zagon, saj je potrebno kdaj pa kdaj malce pokrpati svojo samopodobo.

Dosti sva, pravzaprav smo *rajžale*. Predlogov, želja in idej ni manjkalo, v tem sva si bili zelo podobni, kar nenasitni, bi se temu prosto reklo. Občudovala sem tvoje široko poznavanje krajev, zgodovine, oseb, še posebej me je navdušil tvoj odlični spomin, spoznala sem, da si skozi težke viharje ostala trden steber varnosti za vse, ki se oklenejo tvojih rok. Oba rejenca, tudi o njej si mi pisala, pastorka Mija, spoznala sem jo v domu, tvojo Marto, Danila gledam fotografije sedmih let družjenja, čutim tvojo bit – nič *pocukranega*, vse konkretno, gosto grajeno in zanesljivo. Tegobam si se posvečala zgolj v humornih pesmicah in trem desetletjem prednosti navkljub mi nikoli ni bilo dolgčas, še posebno ne, ko sem nas iz Gorenja spravljala z avtom proti Hublju. Če je Nada hodila tam, se gre pač tam.

Na srečanjih sem pozorno prisluhnila, bila si lučka vsem sostanovalcem v domu. Prevzela me je tvoja navezanost na knjige, geni kakopak, tudi v Lavričevu knjižnico si me peljala. Znosila si nahrbtnike knjig iz knjižnice v dom in nazaj, ne samo za sebe. Pisma in srečanja, brez telefona. Spoznala sem, da dobivam več, kot dajem.

Prijateljstvo je nezaznavno raslo, včasih le kratek klepet na povratku s Čavna, Gore, Golakov ... Vedno si bila vesela, a kadar sem prišla po zajtrku, smo imele

ves dan za naša potepanja, od piknika na Kokoši tja na razgledno ploščad nad Dolino Glinščice, drugič na Goče, obiskat biser domačijske primorske arhitekture, pa na pokopališča tvojih dragih, na Mirenski Grad in Sveto Goro, daleč čez Vojsko smo se peljale v Gorenjo Trebušo, kjer nam je razgledni sv. Francišek ponudil stole in mizo kar na svojem toplem obzidju. Podpora iz nahrbtnika je bila konkretna kot pokončni Poldanovec pred nami. Vračale smo se mimo odcepa za Šebreljsko planoto.

"Otmar Černilogar počiva tam gor in še enkrat bi rada šla na njegov grob. Sem bila njegova tajnica, ko je bil predsednik Planinskega društva Vipava."

In sva ga lepega dne šli obiskat na pokopališče kraj cerkve sv. Jurija. Dvomim, da bodo veličino tega moža kdaj prav izmerili. Vse, kar sem brala o njem, govori o možu neskončno bistrega uma in širokega srca. Visoko izobražen, a hkrati ljudem tako domač in ljub pastir, navdušen gornik, ki je modro krmaril med Scilo in Karibdo tistega časa, je bil zmagovit in hkrati tako človeško ranljiv. Ni mu bila prihranjena tegoba slehernika, ki v bolezni šibak kleca pod bremenom.

Privoščili sva si še razgled od sv. Ivana, prav na kljuno planote čuva Divje babe s starodavnim glasbilom. Babe sva pustili arheologom in se vrnili mimo Otmarjevega doma, kjer sva zapeljali na pot čez Šebreljski proti Oblakovemu vrhu. Žal sva morali zaradi sečnje in spravila lesa obrniti in biti tako prikrajšani za eno hudó divjo cestno pustolovščino. Mija je bila na počitnicah in hoteli sva si privoščiti še kanček

planinarjenja. Pa je ostalo le pri vožnji. Korajžno si zapala vsem mojim cestnim manevrom in mi nikoli s trohico negotovanja nisi pokazala, da te je strah. Manjkajoči štrapač sva nadoknadili v Vipavi.

Spekla sem skromno tortico, ti si jo oddala v kuhinji doma "za potem" in odpeljale smo se planinsko slaviti tvojih devetdeset let na Slavnik. Bilo je prijetno med planinci, čeprav brez muzike in plesa. Žal dogodek ni ostal zabeležen v zgodovino, fotografije so padle v vodo. Pravzaprav ne fotografije, telefon je padel v vodo. Naslednji dan na slapovih Mirne. Z menoj vred. Zelo mi je bilo hudo, da ti nisem mogla poslati spominskega posnetka izpred Tumove kočice na Slavniku. Name se človek res težko zanese.

Lani spomladi sem ti vsa ponosna poročala, da sem zmogla novo Otmarjevo pot, a domovi so bili takrat še zaprti za obiske in nisem mogla do tebe. Nato se je meni vse podrlo, poletje belih halj in obupa brez gora, ki traja in traja.

"Korajžno, Marjetka, dokler smo živi, še gre!" si me tolažila. Vse daljša pisma so romala, tistega s papirjem, znamkami in natisnjenimi naslovi sem se dobro domislila, si me pohvalila. Gledam Čaven, a ne morem zraven – tako si pesniško rimala najino gorje.

Na božično-novoletne želje čudno dolgo nisem dobila tvojega odziva. Končno si, nič več na pisalni stroj, s šibko pisavo napisala, da sta obe z Mijo zboleli, ona da ne spozna nikogar. "Osebjice je v plastičnih oblekah,

Nanos

Foto Oton Naglost

Vipavska dolina, kjer je Nada rada hodila.
Foto Oton Naglost

kot astronauti so. Dobro skrbijo za nas in tudi hrana je dobra," si jih slikovito pohvalila v boju s korono. Potem si mi v februarju napisala, da je Mija še na negovalni postelji, ti pa že s hojco meriš hodnik in sama ješ, da ti gre dobro, le slabo vidiš in tistega starega stroja, ki sem ga pred leti zate našla v Mariboru, nimaš več kam postaviti. Bila sem potolažena, saj je bila tokrat tudi tvoja pisava razločnejša, znova si pohvalila osebo, ki da je herojsko in upošteva vsakogar. Končno so napovedali "1. svobodni petek" in prijateljica mi je ponudila prevoz v tvojo Deželo, da te presemetim z obiskom. Dan poprej sem v domu po e-pošti najavila obisk, kot terjajo pravila, a naslednje jutro, tik pred odhodom so mi telefonirali, da si se že 8. marca poslovila. Bila sem v šoku. Nisem mogla verjeti.

Poiskala sem tvoje zadnje pismo: "Jaz sem dobra. Poljube Nada," si zaključila 3. februarja 2021. Vedno pozdrav, nikoli poljubov ... Slutnja slovesa tokrat? Vsa drobna v obraz me Mija ni spoznala. Ležala je v postelji in v dno duše se mi je zasmilila brez tebe. Nisem se mogla premagati, na grob sem ti poleg cvetja prižgala lučko, le tokrat – drugič prinesem samo rožice, obljubim. Tja, kjer sem te spoznala, v *Planinskega* ti napišem zadnje pismo. Morda pa *Doživetja priletne štoparke*¹ še kdo pogreša. Jaz tebe zelo, draga Nada. Pri svetem Petru si zagotovo dvignila palec. Hvala ti za ves pogum, luč in radoživost, za druženje in spoznanja, ki so obogatila mojo pot. ●

¹ Planinski vestnik 2008/1.

PLANINSKI KOLEDAR 2022

VABLJENI K NAKUPU

Naročila sprejemamo po e-pošti
koledar@pzs.si

preko spletne trgovine
https://trgovina.pzs.si

in na brezplačni tel. številki
080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **4,90 €**

Stari grad nad Vipavo Foto Oton Naglost

PLEZALNI NAHRBTNIKI

www.factorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan, Amfibija

FILMSKI FESTIVAL E.O.F.T 2021

Po letu koronskega premora je jubilejna turneja European Outdoor Film Tour 2021 tik pred zdajci. **Premiera bo 12. oktobra 2021 v Münchnu, organizator pa ponosno predstavlja letošnji program filmov.** Junaki se bodo med drugim podali v džunglo, ledeno tundro, globoke prepade in na rob svojih lastnih zmožnosti. Iranska profesionalna plezalka Nasim Eshqi sledi svoji neukrotljivi potrebi po svobodi in v skalah najde enakopravnost, ki je v družbi nima. Elliott Schonfeld (Le Minimaliste) se poda po sedemdeset let stari poti po Amazoniji v neverjetno dogodivščino iz preteklosti. Vzdržljivi atlet Jonas Deichmann se so- oči z neverjetnim izzivom – s triatlonom okoli sveta.

Trailer za celoten program E.O.F.T. 2021 najdete na https://www.youtube.com/watch?v=gillz_MrfIQ. **Vse informacije o posameznih filmih so na** <https://si.eoft.eu/programme/>. **Vstopnice** od 10 evrov naprej so na voljo v lokalni predprodaji in na spletu: <https://outdoor-ticket.net/events/eoft-2021/#list/slovenien>.

Po sporočilu za medije povzel Mire Steinbuch.

Use je (lahko) strup

Kako ukrepati pri zastrupitvah

Planinski svet slovi po svoji biotski raznovrstnosti, znano pa je tudi, da so prav tako raznovrstne nevarnosti v njem. Pri poškodbah, kjer je vzrok jasen in posledica več kot očitna (odprta rana, kri itd.), hitro vemo, kako ravnati. Imamo pa tudi posebno vrsto stanj, ki ravno zaradi svoje nespecifičnosti simptomov otežuje prepoznavanje in pravočasno ukrepanje.

"Use je strup in nič ni neškodljivo. Samo odmerek loči zdravilo od strupa."

Znani citat zdravnika Paracelzija iz 16. stoletja dobro opiše širok spekter snovi, ki lahko povzročijo zastrupitev. Razlikujemo nenamerne in namerne zastrupitve. Posplošeno bi lahko rekli, da so namerne zastrupitve težje, predvsem tiste z namenom samo-poškodbe, saj so običajno uporabljeni večji odmerki strupa. Učinek je sicer odvisen od fizikalno-kemijskih lastnosti snovi, mehanizma delovanja in tudi od posameznika, saj vsako telo drugače prenaša zastrupitev. Ravno zato je prepoznavanje težje, če niso okoliščine zastrupitve res očitne (prazne steklenice, skatla zdravil, embalaža kemikalij, vonj po plinu itd.). Če si spremenjenega obnašanja, slabega počutja ali drugega stanja pri posamezniku ne znamo pojasniti, moramo pomisliti tudi na zastrupitev. Ustrezna prva pomoč prepreči nastanek hudih in trajnih posledic ter smrtne izida.

reševanjem zastrupljenca iz zastrupljenega območja zaščitimo. Sledi preverjanje zavesti in dihanja ter po potrebi izvajanje temeljnih postopkov oživljanja, pri čemer smo spet predvidni, da strupa ne zanesemo nase. Nezavestne osebe, ki dihajo, damo v levi bočni položaj ter glavo namestimo vstran in navzdol, da lahko snov prosto izbruha in ne pride do vdihavanja. Potem pokličemo na pomoč – na številko 112 ali v najbližjo ambulanto. Pomoč pokličemo takoj, ko je to mogoče, tudi če samo sumimo na zastrupitev ali da ta ni nevarna. Povemo, kdo kliče, kaj, kje in kdaj se je zgodilo, kdo in koliko je zastrupljenih. Pomembna sta tudi starost in spol zastrupljenega. Povemo tudi, s katerim strupom in kako je prišlo do zastrupitve, če so okoliščine bolj ali manj očitne, ter kakšni količini strupa je bila oseba izpostavljena. Uporaben je podatek tudi o času nastanka in trajanju zastrupitve. Ne pozabimo povedati, ali je zastrupljenec pri zavesti, ali diha, kakšna je hitrost utripa in kateri so drugi simptomi (potenje, tresenje, bolečine v trebuhu ipd.). Med dajanjem prve pomoči poizkušamo čim bolj natančno ugotoviti, s čim se je oseba zastrupila. Že ob klicu na pomoč opišemo okoliščine, v katerih smo zastrupljenca našli, ter opišemo embalaže, ki se nahajajo na prizorišču. Če lahko, vzorec vsebine, embalažo in navodila za uporabo shranimo ter predamo reševalcem.

Stik z nekaterimi strupenimi rastlinami lahko povzroči opekline na koži.
Foto Shutterstock

Najprej zastrupitev prepoznamo, potem pa ...

... kot vedno najprej poskrbimo za svojo varnost. Še posebej pri zastrupitvah s plinom, hlapi in jedkovinami (kisljinami ali bazami) je pomembno, da se pred

Zaužitje strupa

Pri vnosu strupa skozi usta ga odstranimo in tako zmanjšamo njegovo strupenost s čiščenjem ust, še posebej pri jedkovinah. Prst ovijemo v gazo in z njim potegnemo pod jezikom in ob robovih dlesni. Sledi razredčevanje strupa z navadno vodo. Vodo zastrupljenec pije po požirkih, saj bi hitro zaužitje lahko povzročilo bruhanje, čemur se želimo izogniti. Za razredčevanje strupa ne pride v poštev pitje kisa, limoninega soka, surovih jajc ali raztopljenih sode bikarbone. Potem se posvetujemo z zdravnikom, ki lahko dodatno svetuje izzivanje bruhanja ali zdravljenje z aktivnim ogljem. Pogoj za izzivanje bruhanja je popolna zavest zastrupljenca, saj tako najbolje preprečimo vdih izbruhanin. Zastrupljenec si lahko sam s

prstom draži zadnjo steno žrela ali jeziček na mehkem nebu, lahko pa mu pomagamo s palčko ali drugim podobnim trdim predmetom.

Udihavanje strupa

Plini so kot strupi še posebej nevarni, ker so dostikrat nevidni in pride do poslabšanja stanja postopoma. Pri prvi pomoči zastrupitev s plinom je najpomembnejše, da v prostoru, v katerega vstopamo, ni več strupenih plinov. Prostor lahko prezračimo ali pa poiščemo dovod plina in ga zapremo, seveda če na to pravočasno pomislimo. Ob vstopu čim bolj zadržimo dih in zastrupljenca premestimo na svež zrak. Če sami ne moremo odstraniti plina, to povemo ob klicu na 112 in počakamo na pomoč gasilcev.

V kočah ali bivakih, kjer se ogrevamo s pečmi na drva, je priporočljiva uporaba detektorja ogljikovega monoksida.
Foto Shutterstock

Strup na koži

Prizadeti predel na koži čimprej očistimo. Pri čiščenju uporabljamo rokavice. Najprej razrežemo ali raztrgamo obleko ter jo previdno odstranimo. Pazimo, da je ne vlečemo. Potem prizadeti predel kože umijemo z navadno mlačno vodo in milnico. Pri tem pazimo, da strupa z odtekanjem ne razširimo na zdravo kožo ter si pri tem ne poškodujemo rok. Očiščeno kožo pokrijemo s suhim in sterilnim povojem. Če gre za poškodbe obraza, ga ne obvezujemo. Če nastanejo mehurji, jih ne prediramo.

Strup v očeh

Pri zanosu strupa ali druge dražeče vsebine v oči je ključno hitro in obilno izpiranje oči vsaj 15 minut. S prsti razpremo vekci in izpiramo z blagim curkom iz pipe ali posodice. Curek usmerimo v notranji kot očesa, da tekočina izteka proti zunanjemu očesnemu kotu. Prej odstranimo kontaktne leče in morebitne trdne delce. Nikakor ne uporabljamo očesnih kapljic.

Neočitne zastrupitve

Če nismo bili prisotni v trenutku zastrupitve, če oseba niti ne ve, da je zaužila strupeno snov, ali pa nam

GHS - Globally Harmonized System

OZNAČEVANJE NEVARNIH KEMIKALIJ

ZDRAVJU NEVARNE LASTNOSTI

- AKUTNA (TAKOJŠNJA) STRUPENOST** (zelo škodljivi učinki, ki se pojavijo po vnosu kemikalij preko kože, preko ust ali pri vdihavanju)
- PREOČUTLJIVOST DIHAL**
- MUTAGENO** za zarodne celice (takšne kemikalije lahko povzročijo dedne spremembe)
- RAKOTVORNO** (takšne kemikalije lahko povzročijo raka)
- STRUPENO ZA RAZMNOŽEVANJE** (takšne kemikalije škodljivo vplivajo na plodnost in na razvoj potomcev)
- SPECIFIČNA STRUPENOST za posamezne organe** (bolj škodljivi učinki)
- NEVARNO PRI VDIHAVANJU**
- AKUTNA (TAKOJŠNJA) STRUPENOST** (škodljivi učinki, ki se pojavijo po vnosu kemikalij preko kože, preko ust ali pri vdihavanju)
- DRAŽENJE** kože, oči
- PREOČUTLJIVOST** kože
- SPECIFIČNA STRUPENOST** za posamezne organe (manj škodljivi učinki)
- DRAŽENJE DIHAL**
- NARKOTIČNI UČINKI** (takšne kemikalije lahko povzročijo omamljenost)
- JEDKOST** za kožo (takšne kemikalije razjedajo kožo)
- HUDE POŠKODBE OČI**

OKOLJU NEVARNE LASTNOSTI

- NEVARNO ZA VODNO OKOLJE**

NEVARNE FIZIKALNE LASTNOSTI

- EKSPLOZIVI**
- BOLJ NEVARNE SAMOREAKTIVNE KEMIKALIJE** (so termično oz. toplotno nestabilne in lahko brez prisotnosti zraka razpadejo, pri tem pa se sprošča toplota)
- BOLJ NEVARNI ORGANSKI PEROKSIDI** (so termično oz. toplotno nestabilni in lahko eksplodirajo, hitro gorijo, so občutljivi na udarce ali trenje...)
- VNETLJIVI plini, aerosoli, tekočine, trdne snovi**
- MANJ NEVARNE SAMOREAKTIVNE KEMIKALIJE** (so termično oz. toplotno nestabilne in lahko brez prisotnosti zraka razpadejo, pri tem pa se sprošča toplota)
- PIROFORNE kemikalije** (v stiku z zrakom se zelo hitro vžgejo)
- SAMOŠEGREVAJOČE SE kemikalije**
- Kemikalije, ki v stiku z vodo sproščajo VNETLJIVE pline**
- MANJ NEVARNI ORGANSKI PEROKSIDI** (so termično oz. toplotno nestabilni in lahko eksplodirajo, hitro gorijo, so občutljivi na udarce ali trenje...)
- OKSIDATIVNI plini, tekočine, trdne kemikalije** (ob prisotnosti kisika lahko povzročijo vžig drugih kemikalij)
- PLINI POD TLAKOM:** stisnjeni plini; utekočinjeni plini; ohlajeni utekočinjeni plini
- JEDKO** za kovine (takšne kemikalije lahko razjedajo kovine)

Uporabljaj v zrachenem prostoru!

Ne mešaj!

Beri etiketo!

Pravilno odlagaj odpadke!

Ne uporabljaj v bližini ognja!

OPAZORILNI BESEDI
Na etiketi nevarnih kemikalij lahko najdemo opozorilni besedi NEVARNO in POZOR. Take kemikalije imajo lahko škodljive učinke na ljudi ali za okolje. Kemikalije, ki so označene z besedo "NEVARNO", so bolj škodljive od kemikalij, označenih z besedo "POZOR".

Uporabljaj v zrachenem prostoru!

Ne mešaj!

Beri etiketo!

Pravilno odlagaj odpadke!

Ne uporabljaj v bližini ognja!

Založnik: Ministrstvo za zdravje / Uniz RS za kemikalije, pripravljeno v okviru projekta "Prehodni vir: Kemikalija varnost 3", št. SI/06/BE/02. Ilustracije: Davor Grigorević. Oblikovanje: Branka Smolčić. Tisk: Present d.o.o. 2000 Izdavec: Maj 2009

tega ne more povedati (otroci), smo pozorni na več simptomov, ki kažejo na zastrupitev. Pogost je močan občutek slabosti, bolečina v trebuhu ter driska in bruhanje. Prisotna je lahko mrzlica, porast temperature in glavobol. Prisotne so lahko težave s požiranjem, povečano slinjenje in zasoplost. Slednja, če traja dlje časa, se pokaže z modrimi ustnicami. Odvisno od strupa se sčasoma lahko pojavijo dvojni vid, zmedenost in postopna izguba zavesti. Če je prišlo do zastrupitve na koži, lahko vidimo opeklinam podobne rane in izpuščaje.

Kako se zastrupitvam izogniti?

Med pohajkovanjem po planinah ne uživamo nepoznanih rastlin ali plodov. Še posebej na to opozorimo otroke. Če spimo v najetih planinskih kočah, preverimo, ali so peči za ogrevanje delujoče. Priporočena je uporaba detektorjev ogljikovega monoksida, ki nas v primeru uhajanja plina na to opozorijo. Izogibamo se shranjevanju čistil in drugih jedkvin v neoriginalnih in neoznačenih embalažah. ○

Bodimo pozorni na oznake nevarnih kemikalij na embalaži.
Vir www.sos112.si

Tri discipline v nekaj urah je preveč

Pogovor z Martino Čufar Potard

Ko sem si belil glavo s primernim komentarjem ob zlati medalji Janje Garnbret v športnem plezanju na Olimpijskih igrah v Tokiu, me je prešinila odrešilna misel. Plezalka Martina Čufar Potard, leta 2001 svetovna prvakinja v težavnostnem plezanju in večkratna zmagovalka na tekmah svetovnega pokala, je več kot primerna oseba za kratek pogovor o dvojnem dosežku – o uvrstitvi športnega plezanja na OL in zmagi Janje Garnbret v kombinaciji treh disciplin (hitrost, balvani in težavnost).

Ste plezalci v času, ko si bila še aktivna tekmovalka, razmišljali, da bi športno plezanje postalo olimpijski šport?

Ne, sama nisem prav nič razmišljala o tem, saj sem tako rada plezala, da mi je bilo vseeno, ali je plezanje olimpijski šport ali ne. Tekma je bila tekma ... verjetno sem ravno zato postala svetovna prvakinja, ker sem tisto tekmo jemala kot vsako drugo in ne kot nekaj več.

Domnevam, da si zelo vesela zaradi plezanja na OL, zanima pa me, če se ti kdaj milo stori, ker se ni to zgodilo že prej, da bi se lahko potegovala za mesto v reprezentanci?

Vsekakor je za prepoznavnost športnega plezanja to, da je končno postalo olimpijski šport, super. Nena zadnje je res čudno, da eno od osnovnih človekovih gibanj ni že prej postalo del olimpijske družine športov. Toda ko sem gledala tekmo, res ne bi bila rada na mestu tekmovalcev. Tri discipline v nekaj urah se mi zdijo čisto preveč naporna zadeva (še za gledalce je dolgo), rezultat pa je pogosto tudi mala loterija ... Lep primer je Adam Ondra, ki je, ko ga je v težavnosti prehitel Jakob Schubert, v skupnem zmnožku rezultatov padel s prvega na šesto mesto. Zdi se mi, da bodo tekme svetovnega pokala in svetovna prvenstva še vedno ostala pravo merilo za to, kdo je najboljši v določenem trenutku in v določeni disciplini.

Angleška plezalka Shauna Coxsey (zmagovalka svetovnega pokala 2016 in 2017 na balvanih) je izjavila, da hitrostno plezanje sploh ni športno plezanje in ne spada v kombinacijo. To je, kot da bi Usaina Bolta poslali na maraton, nato pa še na ovire. Kaj ti meniš o tem trojčku?

Ja, hitrostno plezanje je res bolj vertikalni šprint kot plezanje. Če bi bila smer vsakič drugačna, bi bilo po moje že bolj podobno "pravemu plezanju".

So pa plezalci, ki se s hitrostjo niso ukvarjali, gotovo s treningom te discipline pridobili tudi nekaj dinamike,

Martina v smeri Papa spit, 7c+, stena Balme, sektor Superbalmette, Francija Foto Maximilian Moussette

ki jim pomaga pri balvanskem in težavnostnem plezanju. Če iščem dobre strani, bi rekla tudi, da s hitrostjo v osnovi izpadejo vsi presuhi in anoreksični plezalci, saj eksplozivnost in podhranjenost res ne gresta skupaj. Vseeno pa bi bilo najbolj realno podeliti tri sete kolajn, kot je to v vseh drugih športih.

Ko gledam sodobne tekme v balvanskem plezanju, se mi zdi, da postaja vse bolj podobno opičjim skokom, za katere rabiš le moč in gibčnost. Pogrešam eleganco plezanja, balet v steni. Bi moral zamenjati očala?

Haha ... meni se zdi gibanje opic z veje na vejo zelo elegantno in lahkotno in ne bi imela nič proti, če bi tudi sama premogla njihovo idealno koordinacijo. Res pa je, da se je stil zelo spremenil, vendar zadnje čase postavljavci pazijo, da niso vsi balvanski problemi postavljeni na enak način, da lahko pride do izraza vsestranskost. Plezalci so dosegli že tako visok nivo in so tako izenačeni v moči, da bi bili balvanski problemi izpred desetih let čisto prelahki in predolgočasni za gledalce. Zdaj celo oprimke delajo take, da so vedno težji za držanje, saj je hrapav le določen del površine, ostalo pa je kot kapniki v Mišji peči – zlizano.

Po tvojih besedah si svetovna prvakinja postala tudi zato, ker ti je uspelo tisto tekmovanje obravnavati kot vsako drugo tekmo v svetovnem pokalu. Bi se lahko tega držala tudi na olimpijskih igrah?

To res težko rečem, saj si ne predstavljam čisto dobro veličine tega dogodka, a verjetno to ne bi šlo. Še Roman Krajnik je v intervjuju dejal, da sta z Janjo pač mislila, da bo to tekma kot svetovni pokal ali prvenstvo. Potem pa ju je vseeno malce presenetilo vse skupaj, kar se je nekoliko poznalo v prvih Janjinih nastopih. A na srečo je potem pokazala, da je res najboljša, znala je izkoristiti veličino dogodka v svoj prid in lahko smo samo uživali ob njenih nastopih! Že ob pogledu na njen obraz, ko je prišla pod steno, se je videlo, da bo plezala, kot zna in da nimamo biti za kaj živčni.

Kako komentiraš slovenski nastop?

Kot sem že rekla, bilo je sanjsko! Janja me je najbolj impresionirala v balvanih, s svojo neverjetno koordinacijo za dinamične gibe, seveda tudi v hitrosti z državnim rekordom in v težavnosti z veliko borbenostjo, saj se ji je že poznala utrujenost s prvih dveh disciplin. Še bolj sanjsko bi bilo, če bi ji v finalu družbo delala Mia Krampfl ... mogoče v Parizu.

Pri plezanju je smer vsakič drugače postavljena, podobno kot npr. pri smučanju ali veslanju na divjih vodah. Vsaka smer je lahko v detajlih čisto drugačen svet od sosednje. Je zato tako pestro, nepredvidljivo in zanimivo?

Seveda, to je bistvo plezanja! In ne samo na umetnih, tudi na naravnih stenah. In ravno v tem hitrostno plezanje odstopa od tega ... ○

VITAMIN D3 Krka

ZAGOTOVITE SI SONCE

www.vitaminD3krka.si

VITAMIN D3 Krka vsebuje holekalciferol.

 KRKA

PRED UPORABO NATANČNO PREBERITE NAVODILO! O TVEGANJU IN NEŽELENIH UČINKIH SE POSVETUJTE Z ZDRAVNIKOM ALI S FARMACEVTOM.

NOVICE IZ VERTIKALE

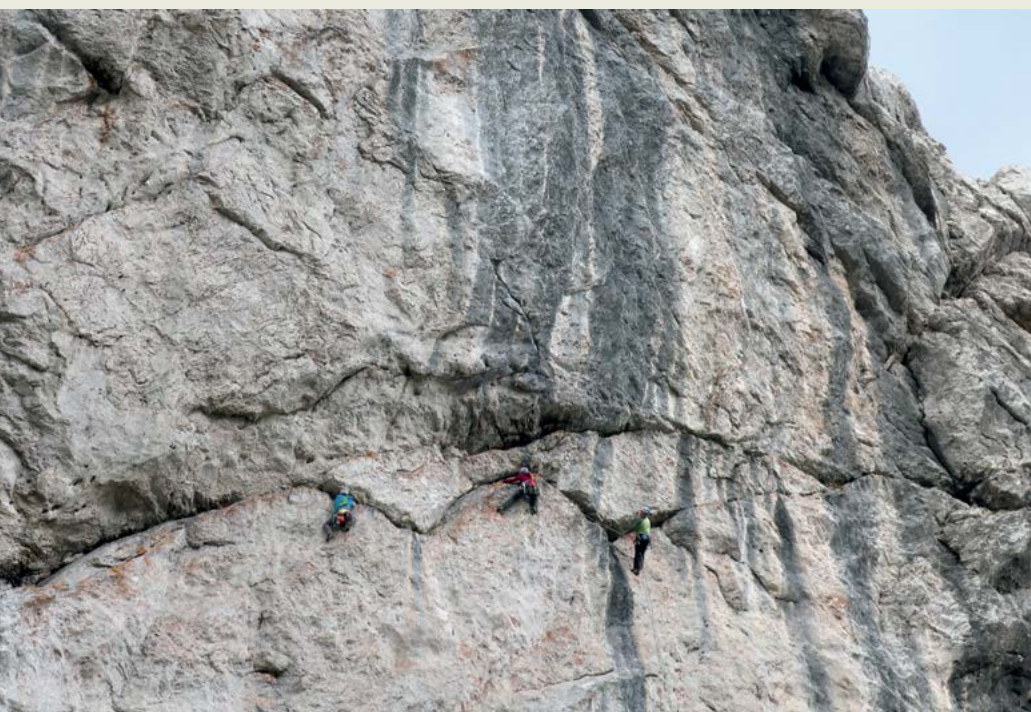
Zaradi snega, ki je letos dolgo ležal v gorah, se je sezona skalnega plezanja začela precej pozno. Snežne zaplate na severnih straneh gora so še dolgo ležale na dostopih, sestopih in sredi sten. Tudi mokrote v stenah je bilo posledično več. V drugi polovici junija so bile večinoma preplezane običajne pomladanske smeri zmerne težavnosti. Več dogajanja je bilo v juliju in avgustu, ko je bilo opravljenih

*Jedro smeri Asistolija
Foto Gašper Pintar*

nekaj zahtevnih ponovitev in prvenstvenih vzponov. Julija se je veliko dogajalo tudi na tujem. Naši plezalci so obiskali Alpe zahodno od naše dežele in med drugim daljne Ande. Veliko je bilo taborov v režiji posameznih odsekov, nekaj jih je bilo tudi plod sodelovanja med odseki. Spet je bil organiziran spominski tabor Nejc Zaplotnika na Ledinah, dobro je uspel tudi začetni alpinistični tabor na Kamniškem sedlu. Med vzponi v tujini zagotovo izstopajo vzponi Slovenske mladinske alpinistične reprezentance v Peruju in prosta ponovitev smeri Divine providence v pogorju Mont Blanca.

Zahtevni ponovitvi v Steni

Med letošnjimi prostimi vzponi v severni steni Triglava in naših gorah nasploh izstopata ponovitvi **Planinskega grabeža** in **Uline smeri**. Smer Planinski grabež poteka med Čopovim stebrom in Korenino. Linija poteka po veliki zajedi in omogoča lep prehod čez strm del Osrednjega stebra. Slabost linije je, da je pogosto mokra. Prva sta jo leta 2013 preplezala Tomaž Jakofčič in Marko Prezelj. Večino smeri sta preplezala prosto, tehniko sta uporabila le čez veliko krušljivo streho, čez katero sta pohitela zaradi negotovosti glede težav, ki so ju čakale višje. Smer je nato več let čakala na proste ponavljavce. Tomaž kljub želji ni utegnil poravnati dolga, zato je morala smer počakati do letošnjega poletja, ko se je z njo spoprijela nova generacija "navitih" plezalcev. 7. julija sta jo prosto preplezala Tadej Krišelj in Žiga Oražem ter jo ocenila z VIII/VII+, VI, 1000 m. Smer sta preplezala v dveh dneh. Na mestu za bivač je čakal sneg, tako da jima vode ni manjkalo, a to seveda pomeni, da tudi skala ni bila suha. Dolge in zahtevne odseke sta morala preplezati po mokri skali. Druga smer, ki zahteva še več **vplezanosti** v plezališču, hkrati pa veliko kilometrino v hribih, je **Ulina smer** (IX/VIII-VII, 1000 m). Tudi pri tej smeri je imel prste vmes Tomaž Jakofčič, svojih deset prstov pa je dodala še njegova partnerka na vrvi in v življenju Tina Di Batista. Smer sta preplezala leta 2011 v dveh dneh in jo posvetila svoji takrat še drobceni hčerki. Prvo ponovitev sta še istega leta v dveh dneh opravila Andrej Grmovšek in Nejc Pozvek. Tretja sta se čez njo povzpela Luka Lindič in Ines Papert leta 2017. Zadnjo, tretjo ponovitev sta letos opravila Luka Stražar in Jernej Kruder. Naveza je zanimiva kombinacija vrhunškega alpinista z visoko športnoplezalno ravni in vrhunškega športnega plezalca, ki se v zadnjih letih vse bolj udejstvuje tudi v večraztežajnih smereh v gorah. Za seboj ima že lep seznam prostih ponovitev, slednja je najbrž najbolj markantna. Tudi onadva sta tako

*Asistolija v Vršičih
Foto Gašper Pintar*

kot predhodniki ponovitev opravila v dveh dneh. Smer sta preplezala prosto in brez ponavljanja raztežajev. Edini padec se je zgodil Luki zaradi odlomljenega stopa.

Prvenstvene na klasičen način ...

Prva letošnja prvenstvena smer v kopni skali (s tradicionalno opremo) je bila preplezana 18. junija v desnem delu južne stene Planjave. Preplezal jo je Žiga Oražem (AO Kamnik) s soplezalcem. Plezala sta v stolpu, po katerem že potekata smer Stolp iz leta 1981 in njena varianta. Žiga in soplezalec sta plezala v osrednjem delu stolpa in po petih kratkih raztežajih ter petih urah plezanja dosegla rob stene. Smer sta poimenovala **Utrip** (VII+/IV-VI+, 135 m) in jo posvetila letos preminulemu prijatelju alpinistu Ivanu Tomašiču.

V severozahodni steni Vršičev je 11. julija novo smer preplezal Gašper Pintar s soplezalcema. Izbrali so si izrazito vodoravno poč v desnem delu stene. Plezati so začeli po poč, ki je po težavnosti segla do šeste stopnje, in prišli do omenjene poč, ki vijuga proti desni. Plezanje je bilo tako za prvega kot za druga dva v navezi psihično podobno zahtevno. Poč na koncu postane manj izrazita in tam jih je čakal detajl, ki še čaka na prosto ponovitev. Smer so poimenovali **Asistolija**. Prvi raztežaj so ocenili s VI, drugi s VII, tretji s VII, A1 in četrti s V+. Smer je dolga približno 150 metrov.

... in s svedrovci

Prva v seriji letošnjih s svedrovci opremljenih ali delno opremljenih smeri v Nad Šitom glavi je bila v prvi polovici junija preplezana smer Potepuh (6b, 120 m), ki je v preteklih novicah že našla svoje mesto. Sledilo ji je še nekaj podobnih. Naslednja je bila preplezana 3. julija v območju Poključke smeri. Preplezali so jo Tilen Kreft, Andrej Pečjak in Marko Žičar. Smer je v celoti opremljena in poteka po dobri skali. Lahek vstopni raztežaj poteka levo od Poključke smeri po dobro razčlenjeni skali, če raztežaj izpustimo, lahko začnemo plezati tri metre pred začetkom Kamenkovega kamina po kompaktni črni skali. Težavnost se nato konstantno giblje

Vris smeri Utrip
Foto Žiga Oražem

od 5a do 6a. Smer so poimenovali **Intenzivka** (6a, 130 m).

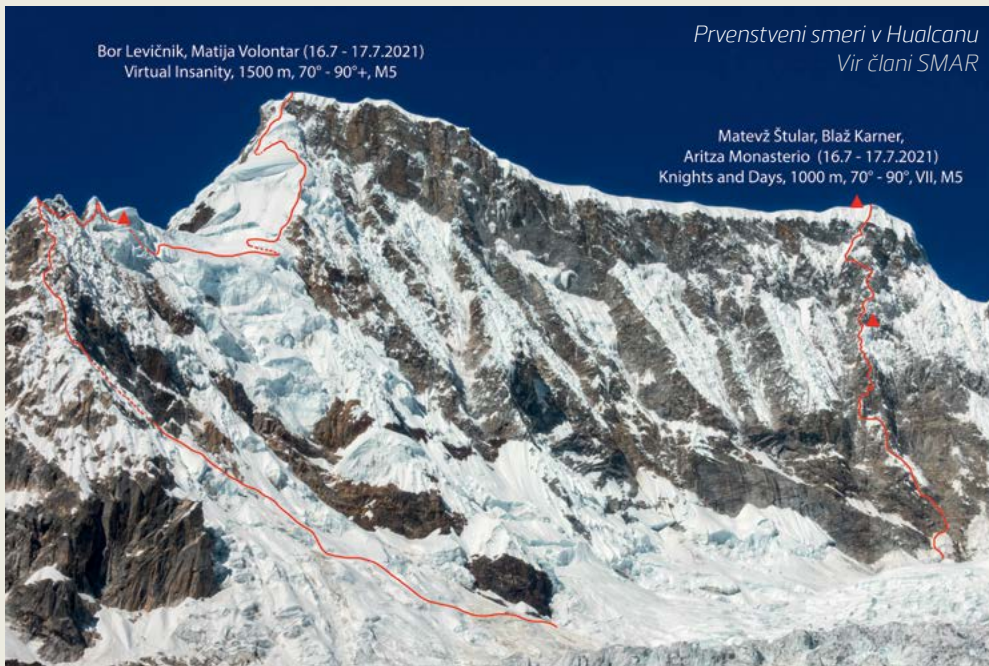
Teden pozneje je v steni nastala še ena podobna smer. 7., 9. in 10. julija sta jo opremila in preplezala Tomo in Dragica Česen. Dobre strme prehode sta našla desno od lani preplezane smeri Mandolinca. Tudi v njeni smeri je skala večinoma dobra. Nekaj krušljivosti je mogoče najti v drugem raztežaju. Smer sta poimenovala **Karolinca** (6b+, 130 m). Smer se v osrednjem delu delno prekrija z osemindeset let staro smerjo Bob Marley, ki sta jo prva preplezala Stojan Kejžar in Igor Jamnikar. Tomo ugotavlja, da so glede na vris, ki mu ga je Stojan poslal lani, do zdaj verjetno le redki ponovili originalno smer. Mnoge so zavedli svedrovci, ki so jih na začetku stene zavrtali menda avstrijski plezalci, nato pa je vsak od ponavljalcev nadaljeval po svoje. Naslednjo delno navrtano prvenstveno smer sta kmalu za Tomom in Dragico preplezala Andrej in Jasna Pečjak. Gre za najlažjo smer med družčino novih modernih smeri v steni, po mnenju avtorjev pa je vseeno težja od Stebra ob Kamenkovem kaminu in Poključke smeri. Novo smer sta poimenovala **Bitka** (5a, 130 m), po Jasnini bitki za življenje med korono in njeno vrnitvijo nazaj v plezalne vode.

Naslednjo smer sta 27. julija v dežju opremila Matic Košir in Igor Kremser. Opremila sta jo levo od smeri Potepuh. Preplezala sta jo 11. avgusta. Po raztežajih sta jo ocenila s 6a+, 6b in 6c+, za dosego vrha je treba obvladati prosto plezanje do ocene 6b. Za vzpon je potrebnih trinajst kompletov. Smer sta poimenovala **Trdoglavci** (6c+, 120 m).

Jugovzhodna stena Nad Šitom glave trenutno nudi veliko izbiro opremljenih smeri in še kakšna bo najbrž nastala. Prvo takšno pa je letos dobila vzhodna stena Male Raduhe. Preplezala in opremila sta jo Andrej Jež in Davo Mihev. 3. avgusta sta steno prvič obiskala in jo opremila od spodaj navzgor. Uporabila sta svedrovce in kline. Za najtežji tretji raztežaj sta potrebovala štiri ure plezanja. Na tretjem sidrišču ju je nato ujel dež, ki je zmočil zadnji, najlažji raztežaj. Ta je bil kljub oceni 5c psihično najbolj naporen. Naslednji dan je Andrej smer prosto ponovil, situacija glede mokrote pa je bila podobna. Novost sta poimenovala **Planika** (7a, S2, 105 m). Za vzpon je potrebnih 15 kompletov in varovala po lastni presoji.

Andi

Člani Slovenske mladinske reprezentance so že dlje časa imeli v mislih odpravo v Ande. Ideja se je rodila že

Bor Levičnik, Matija Volontar (16.7 - 17.7.2021)
Virtual Insanity, 1500 m, 70° - 90°+, M5

Prvenstveni smeri v Hualcanu
Vir člani SMAR

Matevž Štular, Blaž Karner,
Aritza Monasterio (16.7 - 17.7.2021)
Knights and Days, 1000 m, 70° - 90°, VII, M5

V smeri *Virtual Insanity*, Hualcan
Foto Bor Levičnik

konec leta 2019, vendar v letu 2020 do izvedbe zaradi zahtevnih potovalnih razmer ni prišlo. Letos so se le odpravili v Južno Ameriko in poželi uspehe. Odprave so se udeležili vodja Matija Volontar, Krištof Frelih, Blaž Karner, Bor Levičnik in Matevž Štular. Mentor Aleš Česen se odprave zaradi poškodbe ni udeležil. V veliko pomoč jim je bil lokalni alpinist Aritza Monasterio, ki ima za seboj že dolgo zgodovino plezanja s Slovenci. Med drugim je Slovenijo večkrat obiskal za dlje časa. Prvo aklimatizacijo so opravili v plezališču Hatun Machay, ki leži na višini približno 4250 metrov in je od Huaraza oddaljeno tri ure

vožnje. Sledil je vzpon Karnerja, Rozmana, Štularja in Freliha na **Ishinco** (5530 m) ter Levičnika in Volontarja po smeri **Original route 1985** (VIII-, 750 m) na Sfingo (5325 m). Zaradi utrujenosti sta se Levičnik in Volontar smeri Cruz del sur v isti steni odpovedala, štirica alpinistov pa je po Ishinco opravila še vzpon po **Direktni smeri** (D+, 900 m) na Ranrapalco (6162 m). Naslednji cilj za večji del ekipe je bila severna stena gore Hualcan, ki jo je do letos preplezal le Aritza Monasterio s Kanadčanom Alikom Bergom, in to šele leta 2017. Aritza se je za cilj zagrel in se pridružil skupini naših fantov. Tako so Karner,

Štular in Monasterio preplezali novo smer na zahodni vrh gore (6107 m). Smer so poimenovali **Knights and Days** (70-90°, VII, M5, 1000 m).

Volontar in Levičnik sta si izbrala smer na glavni vrh gore. Ta sprva ni bila videti zahtevna, na kraju samem pa se je njuna predvidena ocena marsikdaj izkazala za napačno. Plezanje je zahtevalo veliko previdnosti zaradi strmih odsekov v nepredelnem snegu in ob slabih možnostih varovanja. Smer sta poimenovala **Virtual Insanity** (70-90°+, M5, 1500 m). Sledil je vzpon Freliha in Karnerja v **Zahodni steni** (D+, 450 m) pettisočaka Churup (5495 m). Zadnji vzpon na odpravi je opravil Frelih z domačinom Monasteriom. Ponovila sta smer Pavleta Kozjeka **Oro del Inca** (IV, AI4, 70°, 1000 m) v SV-steni južnega Huandoya (6166 m).

Od 1. do 23. julija so Ande obiskali tudi člani Šaleškega AO. Osvojili so vzhodni **Urus** (5420 m), **Ishinco** (5530 m) in **Yanapaccho** (5460 m), ki je predstavljala tehnično najzahtevnejši vzpon. Kot se za odpravo spodobijo, so se zaradi neugodnih razmer tudi obračali, doživeli neprijetnosti z zdravjem, hkrati pa se naužili lepote Peruja. Opravili so trekking in plezali v plezališču Hatun Machay.

Prosta ponovitev smeri **Divine providence**

Luka Stražar in Nejc Marčič sta od 20. do 22. julija obiskala pogorje Mont Blanca. Zadala sta si cilj preplezati smer **Divine providence** v stebri Grand pilier d'Angle in to tudi uspešno izpeljala. Turo sta začela na koči Torino (3375 m), do katere sta se povzpela z gondolo. Ob pol drugi uri ponoči sta odrinila od kočice proti sedlu Fourche. Čez ledenik Brenva sta v soju čelnih svetilk ujela idealno linijo in čez sedlo Pic Moore ob pol petih zjutraj dosegla vznožje stebra Grand pilier d'Angle. Še v temi sta začela plezati. Osrednji del smeri je postregel z napetim in izpostavljenim plezanjem. Luka je vse raztežaje preplezal prosto in na pogled, Nejc pa je nekajkrat prijel za železje. Po zahtevnem in utrujajočem plezanju ju je v zgornjem delu smeri čakal še kočljiv kombiniran teren, nad njim pa še lažji, toda po dolgem dnevu

izčrpavajoč vzpon na vrh Mont Blanca. Za smer sta porabila petnajst ur in pol, do vrha Mont Blanca pa dvajset ur in pol. Med vrnitvijo sta se ustavila v bivaku Vallot in za pet ur zadremala, nadomestila manjkajočo energijo in tekočino in z zoro nadaljevala sestop. Po dvaintridesetih urah sta v dolini zaključila turo.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

PISMA BRALCEV

Odziv na zgodovino plezanja

Z zanimanjem sem prebiral Kratko zgodovino plezanja, kot jo je (v nadaljevanjih) priobčeval Jurij Ravnik. Luštno čtivo, zanimivo in iskrivo napisano. Žal so v majski številki *Planinskega vestnika* v članku, ki se tiče slovenskega deleža, navedki, ki tak vtis skazijo. Ko avtor štorijo privede do ene največjih epopej, ki se je odigrala v Severni triglavski steni – kako sta Pavla Jesih in Joža Čop preplezala Centralni steber, zaviža zelo po svoje. Bog ne daj, da bi torturo, ki jo je Pavli namenila povojna oblast, ne obsojal, a avtor nima prav, ko je zapisal: "Vojne je bilo zdaj konec, ampak za vse to ni bilo enako dobro. Za začetek je kmalu umrla Mira Marko. Pavlo pa je čakala še bednejša usoda."

Povezovati usodo Mire Marko z usodo Pavle Jesih je čisti anahronizem. Morebiti ste hoteli povedati, da so ji botrovale politične spletko, to pa za Miro Marko, na kar cikate, ne drži. Ena najboljših alpinistk medvojnega obdobja je umrla – zaradi bolezni. Ta smrt je bila tragična, prezgodnja in žalostna, nikakor pa ne (kot moremo iz zapisa razumeti) bedna.

Če to še lahko opravičite kot recimo v naglici zapisano, vam je očitno spodletelo, ko ste zapisali, da se je Jožu Čopu po vojni zgodila "programirana usoda". Spomnim se ga, mojega idola, kako je često "vozil barko", a za to kriviti takratno oblast ...? No, to se mi zdi precej za lase privlečeno. Prav zbedel pa me je vaš opis, kaj naj bi se mu pripetilo ob predaji Titove štafete. Srečan s Čopom se še živo spominjam. Moj oče pa ga je osebno poznal

in izjemno cenil. Da "so ga zvelikli na neko procesijo, da Titu stisne roko ob rojstnem dnevu" (tako ste zapisali), je tolmačenje, ki, kolikor vem, niti približno ne odgovarja resnici. Leta 1948 je bil Joža Čop prvi nosilec štafete, ki je krenila z vrha Triglava, in zadnji menda leta 1951?, ko je štafeto Titu predal. V tistih časih, to bi že lahko vedeli, to ni bila nobena "procesija", ampak častno dejanje. Če mislite drugače, vprašajte, kaj o tem meni npr. Miro Cerar starejši. O prvih povojnih štafetah ni dosti zapisanega, znano pa je, da je Čopa zmagala trena in je povsem pozabil, kaj bi moral reči. Tako je voščil po svoje: "Dolgo nam živi in ostani nam zdrav kot planinski kozel!" (Navedki iz različnih virov se razlikujejo v besedah, ne pa po vsebini.)

Tito se je ob teh besedah prisrčno zasmel in bojda izjavil, da ceni ljudi, ki ne dolgozevijo.

Tako nekako poročajo vsi viri, nikjer pa nisem prebral, kar ste zapisali: da se je Tito počasi, skoraj grozeče sklonil k njegovemu ušesu in mu zabrusil: "Hvala, recimo, ampak mogoče je bolje, če si tiho."

"Se strinjam," je dejal Joža in si zamrmral v brado, "itak bi bil raje v Severni steni."

Morda se še spomnite igre "telefonček", ki je bila nekdanj precej popularna, še posebej po planinskih kočah. V njej si igralci v krogu kar se da hitro šepetajo neko misel. Vsak kaj prida ali kaj izpusti, in ko je misel naokoli, se vsi zabavajo, ko izvejo, kaj se je iz nje izcimilo. Zdi se mi, da je tako nekako z navedenim opisom štafete. Tudi vi ste, kot kaže, marsikaj pridali, menda da bi bilo videti bolj ... slikovito ..., ali pa se motim? Mogoče imate svoj vir in je bilo res tako, kot ste zapisali? Če to drži, vas prosim, da me razsvetlite, kje ste za "grozeče besede" (in za Joževe pomisli) izvedeli. Če vam uspe svoje navedke utemeljiti, se vam bom opravičil (za čudno povezavo Mire Marko in Pavle pač nel). Če pa ni tako ...

Več kot štirideset let sem živel v prejšnji državi. Marsikaj je bilo narobe, ne pa vse, kot bi hoteli danes nekateri, ki se zelo trudijo vsa ravnanja prejšnje oblasti (še posebej njene ključne osebnosti) po vsej sili očrtni. Posebej

tistih, ki to počno brez argumentov ali pa te prikrojijo zelo po svoje (kar postaja novodobna praksa), prida ne obrajtam. Prvič: ker "pričanja", ki jih skuša kdo prikazati tako, da izkrivlja dejstva, v resen časopis (kar *Planinski vestnik* tudi je!) ne sodijo, in drugič: ker je grdo, skrajno grdo klevetati nekoga, ki se ne more braniti, oz. kot se po domače reče: plesati na grobu. Kako je, g. Jurij Ravnik, torej s tem?! Joža Čop je moj hribovski idol. Ne le kot plezalec, ampak kot humanist – že kot mulca sem poslušal očka, ki mi je razlagal, kako je Čop iz Stene rešil soplezalko Pavlo Jesih. Kadar koli sem obiskal Tičarjev dom, sem se, če je bilo le prosto, usedel pod risbo Joža Čopa. Prikupil sem mi je, ko mi je oče pripovedoval o njem. Kot zagrizen šodrovec ga je osebno poznal in z navdušenjem nizal anekdote, ki jih je znal Joža hudomušno zabeliti. Mene je prevzel predvsem kot plezalec. Moj oče ni bil alpinist, a po tem, kako živo je znal plezarijo opisovati, sklepam, da je bila to njegova skrita želja, ki je ostala neuresničena. Še pomnim, kako stoji naša družinica pred domom v Planici. Očka se je z njim zapletel v dolg, predolg klepet ..., nas pa je zeblo. Tekmovanje v skokih so komaj izpeljali, saj je bilo vreme kislo, da bolj kislo skoraj ne bi moglo biti. Snežilo je in velike snežinke so se, čim so pristale, takoj stopile v veliko kapljo, da smo bili vsi po vrsti mokri in prezebli. Še vedno hranim fotografijo očka in Joža Čopa. Menda ju je pritisnila moja mati?

Takoj po vojni je s Pavlo Jesih preplezal Centralni steber, ki so ga takoj potem preimenovali v Čopov steber, a je treba pripomniti, da Čopu to ni bilo povšeči. Prav nič nečimeren ni bil, so ga pa potem, ko so ga predčasno upokojili, vabili v družbo, v kateri je bil glavni, ko je obujal svoje bogate spomine. Kot priča Potočnik, je bil po upokojitvi kar nekam zgubljen, a se takih vabil ni branil, še posebej ker so ga gostili s pijačo. Njegov sosed, ki sem ga srečal na Rožci – na avstrijsko stran je šel po borovnice, je povedal, kako so mu pomagali iz jarka, v katerega je precej okajen padel. Ko so ga ocedili in postavili pokonci, se je hudomušno zahvalil:

"Bog ti naj da srečo pa moč v hlačah."

Kot pobič, začaran z gorami in zagledan v lik Joža Čopa, o bolj skritih, tudi nemalo bolj klavnih spominih nanj nisem nič vedel. Če se vrnem k Čopovemu stebru: občudoval sem njegov pogum – kako je tako rekoč brez opreme preplezal zadnjih nekaj vrto-glavih raztežajev, predvsem pa njegovo nesebično tovarištvo, zaradi katerega se je podal v tvegano plezarijo. Da je padel steber, tiste krati niti ni bilo tako pomembno. Moral je pasti, kajti šlo je vendar za Pavlo, ki je pred ključnim odsekom obnemogla. Nujno jo je bilo treba čim prej spraviti iz stene. To me je pritegnilo: po plezariji, ki je terjala skrajni napor, je tekel v Aljažev dom po pomoč, a to še ni bilo dovolj. Odgovornost za soplezalko mu je dala moči, da se je, čeprav na smrt utrujen, pridružil reševalcem. Povedel jih je do mesta, od koder so ji potem pomagali, da je varovana, a brez pomoči izplezala iz stene.

Reševalni ekipi se je pridružil tudi Čopov nečak, fotograf Jaka Čop. Tako je ohranjena fotografija, narejena takoj potem, ko so Pavlo spravili na varno. Njenega obraza ni videti, vidi pa se lice Joža Čopa.

Marko Tonkli

LITERATURA

Nikóla Guid: Obhodnice na Slovenskem. Vodnik in monografija. AO-STAR, d. o. o. Limbuš, 2021. 452 str., 39 EUR.

Čeprav je knjiga podnaslovljena kot vodnik, ne gre za klasičen primer-tek te literature, pač pa za seznam

aktivnih in neaktivnih obhodnic v Sloveniji; posvečena je vsem mar-kacistom in skrbnikom omenjenih poti. Zajema vse obhodnice, ki ima-jo označeno celotno pot, dnevnik, z žigi opremljene kontrolne točke in za katere skrbnik oz. upravitelj pohodniku podeli priznanje za pot, preho-jeno v celoti. Obhodnica, ki ne izpol-njuje vsaj enega naštetega pogoja, je uvrščena med neaktivne. Kdor bi rad več zvedel o sami poti, prebral po-drobnejši opis njenega poteka, mor-da popasel oko na fotografijah, še preden bo noga naredila prvi korak, bo moral pogledati v klasični planin-ski vodnik. Vse aktivne obhodnice so razvrščene v šest območij, za katera obstajajo tudi planinski zemljevidi in planinski vodniki.

Avtor, planinski vodnik Nikóla Guid, navaja, da je do zdaj izšlo samo eno delo s to tematiko, in sicer leta 1985 *Vodnik po peš poteh* Braneta Soto-ška. Planinska zveza Slovenije je leta 2008 izdala *Guidove Planinske po-hodnice in pohode*, kjer so navedeni samo osnovni podatki.

V pričujočem vodniku je zajetih 88 aktivnih in 41 neaktivnih obhodnic. V uvodu je govor o različnih poimeno-vanih planinskih poti in polemikah, do katerih je prišlo v zvezi s tem; na-tančno je definirano, kaj je obhodni-ca (nekdanj transversala) – pojem, ki se je pojavil v prvem desetletju dru-gega tisočletja. Beseda steče tudi o motivih za hojo po obhodnicah, prvi trije so ljubezen do narave, zdra-vstveni motiv, vedoželjnost ..., častni znak je na zadnjem mestu. Poglavlje Osnovni pojmi pri obhodnicah je raz-deljeno na podpoglavja o vrstah pri-znanj in dnevnikov. Za vse *gik* nav-dušence: dnevnik obhodnice je lahko tudi v obliki mobilne aplikacije. Dva odstavka sta namenjena razlagi ko-ordinat GPS (zapis DMS; širina, dol-žina; v Sloveniji pri zemljepisni širini kotna sekunda 0,1" pomeni približno 3,07 m, pri zemljepisni dolžini pa 2,17 m). Sledi pomembno podpoglavje – struktura opisa obhodnic.

Naslednje poglavje bi lahko poime-novali tudi "pot pod noge". Prva na vrsti je seveda Slovenska planinska pot (SPP). Za kratkim uvodom so pomembni elementi vsake obho-dnice: zahtevnost, povprečno število

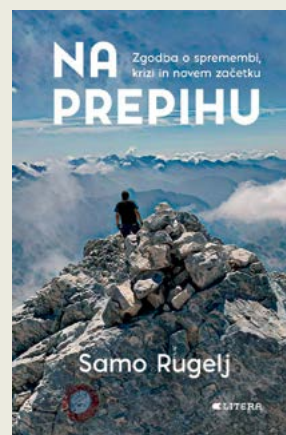
dni hoje, število kontrolnih točk (KT), vrste žigov in kje se jih dobi. Zatem so na vrsti posamezne etape s KT, za katere je naveden točen naslov (ali vrh), nadmorska višina in koordinata GPS, čas hoje do sosednje KT in še kaj. Pri nekaterih etapah je navede-na tudi dolžina v kilometrih. Za pri-mer, na SPP je 80 KT in dodatnih 36 na Razširjeni poti.

Za aktivnimi so navedene neaktivne obhodnice, pri katerih so opisi manj obsežni, omejeni na osnovne podat-ke: število in lokacije KT ter etap, dol-žina po času in včasih še v kilome-trih. Napisani so še seznam kratic aktivnih obhodnic, spisek vseh KT in stvarno kazalo.

Pri vsaki poti je pregledni zemljevid, pri daljših obhodnicah je v dveh ali več delih. Vendar bo za zahtevnej-še poti boljša prava planinska karta. Na fotografijah so namesto pokra-jinskih motivov razna priznanja, žigi, plakete, značke in podobno. Gre za obsežno delo, ki je zahtevalo vztrajnost, potrpežljivost in preda-nost.

Mire Steinbuch

Samo Rugelj: Na prepihu. Zgodba o spremembi, krizi in novem začet-ku. Založba Litera, Maribor, 2021. 273 str., 26 EUR.

Rugljev *Na prepihu* je literarni anti-depresiv, ki deluje brez farmacevt-skih izdelkov in kemičnih substanc, zgolj s močjo pisane besede. Pred prihodnjim koronskim valom ga to-plo priporočam v branje vsem, ki še niso skusili zdravilne moči narave, predvsem gorske. V višavah sonč-ni žarki požgejo viruse stresa, ve-ter očisti dušo in pljuča ter prepiha notranjost, znoj odpira pore in spira

nesnago iz telesa. Človek se vrne v dolino, če že ne prerujen, pa vsaj napolnjen z novo energijo. V hribih z dvigovanjem razpoloženja pojenja vpliv pandemičnega covida na psiho in splošno počutje ali po domače: bolj ko švicaš, bolje bo.

Besedilo je niz petindvajsetih zgodb, ki se dogajajo v kratkem predahu med prvim in drugim izbruhom koronske pandemije, a tudi med samo krizo. Nekaj začetnih zgodb se navezuje na probleme v poslovanju, ki so se pojavili nenadoma, tako rekoč čez noč, in sta se z ženo znašla pred dejstvom, da je na kocki obstoj podjetja. Ko avtor s preprosto razčlenitvijo po zgledu saldakontskih postavk razloži, kako se razdobi prodajna cena knjige in koliko od nje ostane založniku, postane med drugim tudi kristalno jasno, zakaj so pri nas honorarji tako nizki. Seveda pri tem igrajo pomembno vlogo tudi bralci, ki so v veliki večini samo to – bralci, ne pa tudi kupci knjig. Za ilustracijo: povprečna prodajna cene knjige v Sloveniji je 20–25 evrov. Ko založnik poplača

vse obveznosti, mu ostane pet do šest evrov!

Samo Rugelj je spreten pisec, ki mu uspe stvarno, brez patetike in jamranga prikazati kaotično, stresno stanje in vzdušje med prvo koronsko "vojno", ko so se začeli ukrepi z zapiranjem podjetij, omejevanjem gibanja, prepovedjo zbiranja na prostem, zapovedano fizično distanco itd., ko se je začelo težavno obdobje za mala podjetja, med katera spada tudi majhne založbe. To so bili časi, ko je trdni volji priskočila na pomoč neizprosna trma, ki vidi pred seboj en sam cilj – preživeti kot založnik in človek. In kje se napajata volja in trma? V hribih, seveda. Med "sprostitutvijo ukrepov" so se včasih družinsko, včasih s prijatelji podali na še neprehajene etape Slovenske planske poti (SPP), ki so jo nekateri začeli že pred desetletji in jo dokončali pred koncem knjige. Vmes spoznavamo nekatere podvige zagnancev in zagnank, kot so teki po celotni SPP, dirke na Triglav in hoja po SPP od Maribora do Debelega

rtiča v enem zamahu, ki protagonistom pomenijo zelo veliko, drugim pa manj ali nič. Ruglju uspe celo ustvariti vtis, da v silno redkih, zato pa toliko bolj dragocenih trenutkih klub vsemu vse štima in da v vesolju vlada harmonija. Zmogli so se sprostiti in spet nasmejati.

Na prepihu je v dolini med dvema koronskima valoma priporočljivo branje, med (že napovedanim) bodočim izbruhom covida pa kar obvezno. Med prebiranjem bomo morda našli kaj uporabnega tudi zase in odkrili, kako povečati možnost za ohranjanje zdravega duha v zdravem telesu, torej zdrave pameti, fizične zmogljivosti in delovnega elana. Naj parafraziram Johna F. Kennedyja: "Ne sprašujte, kaj lahko država stori za vas, vprašajte se, kaj lahko vi sami naredite zase."

À propos: Marcel Štefančič na vprašanje, kaj aktualnemu predsedniku vlade priporoča v letošnje branje, odgovarja: Rugljev *Prepilih*, pa tudi *Virus* Tadeja Goloba. (*Delo*, Sobotna priloga, 10. 6. 2021; str. 20)

Mire Steinbuch

»Izjemno branje, ki osupne z avtentičnostjo in večplastnostjo.«

– IRENA CERAR, PRAVLJIČNE POTI

Dara McNulty
DNEVNIK MLADEGA
NARAVOSLOVCA

Wainwrightova literarna nagrada
za najboljšo knjigo o naravi!

Britanska književna nagrada (The British Book Awards)
za najboljšo stvarno knjigo leta!

»Dara McNulty je izjemen pripovedni glas z unikatno perspektivo: pogumen, poetski, etičen, liričen, dovolj močan, da je slišan in spoštovan že od zgodnje mladosti naprej.«

– Robert Macfarlane, avtor knjige *Underland*

Avtor uspešnice **Zgodba človeškega telesa**

Daniel E. Lieberman
NARAVNO GIBANJE

Evolucijski in antropološki
vidiki telesne aktivnosti,
počitka in zdravja

»Knjiga *Naravno gibanje* ponuja navodila za 'uporabo' človeškega telesa, obenem pa je to tudi napeta detektivska zgodba, ki raziskuje našo evolucijo, s čimer bo spremenila način, na katerega razmišljamo o telesni vadbi, prehranjevanju in dobrem počutju.« – Neil Shubin

V prednaročilu do 1. oktobra 2021.

»Briljantna in poučna knjiga, ki razbije mnoge mite.«

– Alice Roberts, avtorica TV-serije *Neverjetno potovanje človeštva*

- V spletni knjigarni bukla.si je poleg knjig založbe UMco na voljo več kot 2000 izbranih knjižnih novosti in uspešnic drugih založb.
- Za ugodnejši nakup pobrsajte po naših akcijah in si izberite knjige po svojem okusu.

Knjigarna
www.bukla.si

Naročila: na spletni strani www.bukla.si • po telefonu 01/520 18 39 • po e-pošti knjigarna@umco.si

Finalisti natečaja gorniške literature

Na natečaj za prestižno knjižno nagrado Boardman Tasker v Veliki Britaniji je iz šestih držav prispele 41 knjižnih del. V finale se je letos prebilo šest avtorjev. Družini in nekaj prijateljev pokojnih alpinistov ter že uveljavljenih piscev Petra Boardmana in Joeja Taskerja,¹ ki sta maja 1982 izginila visoko na severovzhodnem grebenu Mount Everesta, so v njun spomin že leto pozneje ustanovili Dobrodelni sklad Boardman Tasker, ki vsako leto nagradi najboljšo knjigo s področja gorniške literature (prvič so jo leta 1984), poleg tega pa podeli še nagrado za življenjsko delo.

V poštevek pridejo knjižne zvrsti leposlovje, stvarna literatura, drama in poezija, katerih glavna tema se ukvarja z gorskim okoljem. Nagrado v znesku tri tisoč funtov podelijo avtorju ali soavtorjem za izvirno delo, ki predstavlja pomemben prispevek h gorniški literaturi. Letos bodo zmagovalca razglasili 20. novembra na Festivalu gorniškega filma v Kendalu. Finalisti po izboru tričlanske žirije so avtorji sledečih knjig:

Ed Caesar za *The Moth and The Mountain: A True Story of Love, War and Everest*, v kateri avtor piše o poskusu vojaka, letalca in alpinista Mauricea Wilsona, da bi priletel pod goro in popolnoma brez priprave splezal na Everest;

Ed Douglas za *Himalaya: A Human History*, v kateri pisec podrobno raziskuje človekovo zgodovino Himalaje in kako so gore ter njihove geološke in namišljene meje oblikovale ljudi in kraj;

¹ Napisala sta vsak po dve knjigi. Posthumno so leta 1995 vse štiri izšle v knjigi *Boardman Tasker Omnibus*. Ponatisi 1998, 2001 in 2004.

Stephen Fabes za *Signs of Life: To the Ends of the World with a Doctor*, v kateri Fabes na topel in pogosto humoren način opisuje svoje potovanje okoli sveta na kolesu in ljudi, ki jih je srečal;

Helen Mort za *Never Leave the Dog Behind*, v kateri avtorica raziskuje globoko navezanost, ki obstaja med ljudmi, njihovimi psi in gorami, kar opisuje v čudoviti prozi in poeziji;

Élisabeth Revol za *To Live: Fighting for Life on the Killer Mountain*, v njej Revolova pripoveduje, kako ji je pozimi uspelo preživeti na Nanga Parbatu, o svojem občutku krivde in o tem, da je pisanje zgodbe postalo zdravljenje;

David Smart za *Emilio Comici: Angel of the Dolomites*, gre za zelo impresivno, dobro napisano biografijo o enem najvidnejših in najboljših italijanskih plezalcev, ki je razvil nove sloge plezanja in tehnike.

Do zdaj je bila še vsaka knjiga, ki je prejela nagrado Boardman Tasker in ki sem jo prebral, zame odlična. Sprašujem se, ali bomo v Sloveniji kdaj uspeli spraviti skupaj podoben natečaj, magari vsako drugo leto. Očitno ni dovolj, da imamo dobre alpiniste z dobrimi vzponi, med katerimi nekateri pišejo dobre knjige, in dobre bralce, potrebujemo tudi dobre kupce in nenazadnje – tudi dobre sponzorje. Pri zadnjih dveh se pa zatakne. Ni vsak pisec tudi dober trgovec, ki se osebno angažira pri prodaji. Nekateri enostavno nimajo daru za to, drugi pa se preprosto s tem nočejo ukvarjati.

Mire Steinbuch

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

PZS je objavila razpis za podelitev najvišjih priznanj Planinske zveze Slovenije, in sicer spominske plakete PZS in svečane listine PZS. Priznanja PZS podeljuje za razvoj množičnega planinstva, življenjsko in dolgotrajno aktivno delo, zasluge pri širjenju planinske ideje, izjemne dosežke, ki

dvigajo ugled slovenskega planinstva doma in v tujini, delo in dejavnosti, ki krepijo planinsko organizacijo predvsem na področju dela z mladimi, vzgoje in izobraževanja, večje varnosti v gorah, raziskovalnega dela, za izjemne športne dosežke, delo z osebami s posebnimi potrebami in delo v ostalih nevladnih organizacijah, povezanih s planinstvom.

Sedmo glasovanje portala Siol.net in PZS za naj planinsko kočico se bo zaključilo ravno v času zadnjih dni do izida *Planinskega vestnika*. Od 154 sodelujočih koč, od tega 27 visokogorskih planinskih postojank in 127 planinskih koč, so bralci Siol.net izglasovali deset finalistk. Finalistke za naj planinsko kočico so bile Koča na Dobrči (1478 m), Dom na Kofcah (1488 m), Lavričeva kočica na Gradišču (510 m), Planinski dom na Uštah - Žerenku (658 m) in Planinski dom pri Gospodični na Gorjancih (828 m), za naj visokogorsko kočico pa so se v finalu pomerile Kerkova kočica na Ratitovcu (1642 m), Pogačnikov dom na Kriških podih (2050 m), Dom Planika pod Triglavom (2401 m), Dom na Komni (1520 m) in Zasavska kočica na Prehodavcih (2071 m). O obeh zmagovalkah bomo poročali v naslednji številki naše revije.

Odbor planinstvo za invalide/osebe s posebnimi potrebami. Odbor je bil s svojimi akcijami Gluhi strežejo v planinskih kočah (GSPK), Skupaj v hribe, Nevrozlični AMA (avtizem, motnja v duševnem razvoju, ADHD), Gibalno ovirani gore osvajajo (GOGO) to poletje zelo aktiven. Podali so se na številne inkluzijske pohode (Lavričeva kočica na Gradišču, Ruška kočica, Cojzarica, Čaven, Pokljuka ...), slepi in slabovidni pa so se povzpeli tudi do Korošice pod Ojstrico.

Odbor je maja začel z drugo sezono akcije GOGO, že štiri leta pa poteka tudi projekt spletne aplikacije inPlaninec – Planinske poti, dostopne invalidom in osebam na vozičkih. Jurček Nowakk, vodja odbora Pin/OPP, si z ekipo prizadeva, da se zberejo sredstva, s katerimi bi se ustvarila mobilna aplikacija, ki jo bo možno uporabiti s pametnim telefonom.

Mladinska komisija (MK) je v Bavšiči izvedla dijaški tabor in povabila še

na študentski tabor, ki ga bo izpeljala med 18. in 24. septembrom, prav tako v Bavšici.

V začetku septembra so povabili na otroško predstavo Greva pod objem gora v Siti teater BTC, posredovali so zeleni ustvarjali natečaj za mlade: Zapri oči in sanjaj o okolju leta 2027.

20. junija v Štanjelu pripravila Kraško planinsko orientacijsko tekmovanje za vse kategorije, katerega namen je predvsem druženje, obnavljanje orientacijskega znanja in motivacija za novo jesensko sezono.

Gospodarska komisija (GK). Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo je dodelilo 3,9 milijona evrov za obnovo ali energetsko sanacijo enaindvajsetih planinskih koč. V okviru razpisa je predvideno še eno odpiranje vlog, in sicer 1. oktobra, za drugo odpiranje je na voljo še dobrih 1,1 milijona evrov.

GK je obveščala planince, obiskovalce gora in planinskih koč o koriščenju turističnih bonov in o pogojih za vstop v kočje glede na ukrepe zajezi-tve koronavirusa.

V slabih štirih letih so bile v požarih uničene kar tri planinske kočje: Kocbekov dom na Korošici, Frischaufov dom na Okrešlju in Mozirska kočja na Golteh. Gradnja novih objektov ali vsaj intenzivna priprava nanjo poteka v vseh treh primerih in če bo šlo vse po načrtih, bomo nov dom na Okrešlju dobili že leta 2022. Povsod pa je bilo tekom poletne planinske sezone poskrbljeno za osnovno oskrbo lačnih planincev, na Korošici se je dalo tudi prespati.

PD Kočevje je iskalo oskrbniški par za Kočo pri Jelenovem studencu na Stojni nad Kočevjem. PD Dol pri Hraštniku je objavilo razpis za najem Planinskega doma v Gorah, PD Zagorje ob Savi za najem Planinskega doma na Zasavski Sveti gori, PD Radovljica je razpisalo oskrbniški mesti Valvasorjevega doma pod Stolom in Roblekovega doma na Begunjščici, PD Mežica pa za oskrbovanje Doma na Peci. Kosijev dom na Vogarju je iskal poletno pomoč pri oskrbovanju doma.

Na Orožnovi koči na planini Za Liscem pod Črno prstjo so se nadaljevali priljubljeni glasbeni koncerti.

Planinske kočje, predvsem tiste v

visokogorju, se bodo postopoma začele zapirati, zato pred odhodom v gore preverite aktualno stanje o odprtosti koč na <https://www.pzs.si/koce.php>.

Komisija za planinske poti (KPP). Osmi dan slovenskih markacistov je markaciste PZS iz vse Slovenije tokrat zbral 3. julija v Pomurju, udeležilo se ga je 133 markacistov, urejali pa so poti na Goričkem.

KPP je obveščala o zaprtih planinskih poteh. Med drugim so bile oz. so še zaprte naslednje poti in ferate: pot med Planiško škrbino in Visoko Ponco, ferati z Belopeških jezer na Visoko Ponco in Vevnico z italijanske strani, pot med sedloma Mlinarica in Planja, pot med planinama Kosmačeve Rastke in Cirkovica, pot Silva Korena na Krn, pot ob Lobnici iz Ruš do slapov Šumi, zgornji del Hanzove poti na Prisojnik, pot iz Bavšice proti Bavškemu Grintavcu, zaradi dotrajanosti žičnice cicka čez reko Savo pri Zidanem mostu je tudi ta prehod do nadaljnjega zaprt. Zaradi podora je zaprta ferata Ožarjeni kamen nad Bohinjskim jezerom. Predvidoma do konca septembra bo zaprta planinska pot med stolpom na Rogli in Kočo na Pesku. Do nadaljnjega je zaradi spravila lesa zaprta planinska pot iz Javorniškega Rovta do Valvasorjevega doma pod Stolom, prav tako pa tudi pot med Vahto in partizansko bolnico Mrzle vode.

V poletnem času so markacisti tehnične skupine KPP popravili Gorjansko pot s Planike na Triglav, pot na Malem Triglavu in pot na Razor s sedla Planja. Obnovljena je tudi pot s planine Kal na preval Globoko.

Na skupni akciji markacistov Meddruštvenega odbora planinskih društev Dolenjske in Bele krajine se je zbralo 44 markacistov, ki so očistili in markirali okoli 30 kilometrov turnokolesarskih poti, 14 kilometrov Trdinove poti, 10 kilometrov Naprudnikove poti oz. Evropske pešpoti E7 in okoli 8 kilometrov drugih planinskih poti.

KPP je objavila poziv planinskim društvom za zbiranje predlogov za tehnične delovne akcije na zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh v letu 2022. Rok prijav je 19. september.

Komisija za varstvo gorske narave je povabila na interaktivno turistično konferenco Po stopinjah inovacij Turizma 4.0.

Dvojno jezero je v izredno slabem ekološkem stanju. Zato se v okviru projekta VrH Julijcev izvajajo aktivnosti, ki bodo omogočile izboljšanje stanja Dvojnega jezera, kot so poročali na spletni strani PZS.

Združenje planinskih organizacij alpskega loga CAA je izdala zloženko Srečanja z volkom z navodili, kako se odzvati in postopati ob morebitnem srečanju s to živaljo, čeprav je verjetnost srečanja majhna.

Poročali so tudi o projektu ohranjanja risov, LIFE Lynx in Risovi pešpoti.

Komisija za alpinizem (KA) je poročala o perujski odpravi SMAR 2021, katere se je udeležilo šest mladih alpinistov, in o odpravi z Aljaske do Patagonije Luke Lindiča in Ines Papert - Lindič.

AO PD Kranj je avgusta organiziral deveti alpinistični tabor Nejc Zaplotnika na Kranjski koči na Ledinah. Prav tako avgusta je KA organizirala poletni tabor v Klinu v Krnici in plezalni tabor za alpinistke v ostentnih Karnijskih Alp Cogliansa z izhodiščem v gorski koči Marinelli. Poletni tabor za perspektivne alpiniste v tujih gorah je potekal konec avgusta v Dachsteinu v Avstriji.

KA je poročala z začetnega alpinističnega tabora na Kamniškem sedlu

Komisija za športno plezanje (KŠP). Naši športni plezalci so v poletnem času na svetovnih pokalih v športnem plezanju dosegali uspeh za uspehom, največjega pa je okronala Janja Garnbret z olimpijskim zlatom, in to na poletnih olimpijskih igrah v Tokiu, kjer se je svetovnih vrh športnih plezalcev prvič v zgodovini olimpijskih iger potegoval za olimpijske medalje.

Petindvajseta tekma svetovnega pokala v težavnosti v Kranju je potekala 3. in 4. septembra; nanjo so se obiskovalci lahko podali kar z javnim prevozom, in sicer z avtobusom ali vlakom.

KŠP je objavila razpis za usposabljanje za pridobitev naziva vaditelj športnega plezanja in razpis za pomočnika vodje usposabljanja KŠP.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je povabila na vrtenje pedal na tretjem dogodku Slovenska turno-kolesarska pot v enem dnevu, ki so jo 11. septembra prevozili skupaj na 41 etapah v skupni dolžini 1850 kilometrov, premagali so več kot 50 tisoč višinskih metrov in obiskali več kot 50 planinskih koč.

Planinska založba (PZ). Izšel je nov planinsko-zgodovinski vodnik *Meja na razvodnici* izpod peresa priznane publicista Dušana Škodiča. Gre za posebnost med slovenskimi planinskimi vodniki, saj so v tej publikaciji, za razliko od večine planinskih vodnikov, opisani dostopi do vseh glavnih mejnikov rapalske meje, ki se nahajajo na ozemlju Slovenije. Izšel je tudi dopolnjeni ponatis plezalnega vodnika *Moderne večraztežajne smeri*, ki je izšel lani, a je bil hitro razprodan.

Izšel je tudi novi zemljevid *Julijske Alpe 1:50.000*, ki pokriva praktično celotno območje visokogorja Julijskih Alp.

Preventiva. Planinska zveza in Gorska reševalna zveza Slovenije sta opozarjali na varnejše obiskovanje gora, na upoštevanje vseh varnostnih ukrepov, trenutnih razmer v gorah glede vremena in posebnosti na poteh ter na dobro pripravo na turo, ki naj jo obiskovalci gora

izberejo svojim psihofizičnim sposobnostim primerno.

PZS je povabila na festival Zunaj, gorniško druženje ob filmih in knjigah, ki je potekal 3. in 4. septembra v Ajdovščini, Vipavski dolini in na Vipavskem križu. Povabila je tudi na petdnevno pohodniško avanturo *Highlander Adventure*, ki se je v Sloveniji odvila prvič.

Promocijski dan umirjanja prometa do planinskih izhodišč pod Košuto je potekal 14. in 15. avgusta, in sicer kot del projekta *Outdoor* doživetja v Karavankah.

Zdenka Mihelič

NOVICE

Na Koroškem nova ferata

V Črni na Koroškem, natančneje v Žerjavu, je bila 7. avgusta odprta nova pridobitev za vse navdušence zelo zahtevnih planinskih poti in *ferat*. Po spustu po eni najdaljših jeklenic v Evropi, imenovani Olimpline, s katero se Črnjani ponašajo od lanskega leta, so se v Črni na Koroškem odločili, da uredijo še *ferato* Mučevo, ki poteka po izraziti divji hudo-urniški soteski (imenovani tudi Hudi

graben). S tem so razširili pestro turistično-adrenalinsko ponudbo za obiskovalce in domačine.

Nova *ferata* Mučevo je nastala na pobudo PD Črna na Koroškem, gradnja je omogočila občina Črna na Koroškem, zgradilo pa jo je podjetje Karbid. V soteski se nahajata dve zavarovani plezalni poti, in sicer lažja poteka na začetku po desni strani soteske, nato pa po izrazitem grebenu. Težja *ferata* poteka po soteski in čez steno soteske.

Izhodišče je na parkirišču na desni strani ceste Mežica-Črna na Koroškem, približno petsto metrov pred naseljem Žerjav. Do vstopa v *ferato* pridemo s parkirišča po pločniku dvesto metrov proti Mežici do smerne table za *ferato*. Nato po gozdni poti v sotesko do manjšega lesenega mostička, kjer se ločita lažja (modre oznake) in težja *ferata* (rdeče oznake). Od parkirišča je deset minut hoje.

Za obe različici, lažjo in težjo, je obvezna oprema za *ferate* in zelo zahtevne planinske poti: čelada, plezalni pas, samovarovalni komplet, priporočljive pa so tudi rokavice za plezanje po jeklenicah.

Lažja *ferata* je na terenu označena z modrimi oznakami. Ocena je B, mestoma C, višina: 150 metrov, dolžina: 250 metrov. Pot vodi čez lesen mostiček in po blagih serpentinah do podstenja. Plezamo po izpostavljenem in razglednem grebenu nad sotesko. V zgornjem delu se *ferata* položi, pot pa nas pripelje do visečega mostu. Tu se združita obe različici. Sledi še prečenje visečega mostu, na njegovi drugi strani pa se *ferata* konča. Čas plezanja je predvidoma 45 minut.

Težja *ferata* ima na terenu rdeče oznake. Ocenjena je z oceno D, mestoma E, a se da teh delov izogniti in obhodi. Višina: 150 metrov, dolžina: 350 metrov. Od lesenega mostička nadaljujemo po soteski navzgor približno 80 metrov do vstopa v *ferato*. Vstop in prvih 10-12 metrov je zelo zahtevnih (ocena E, možen je obhod po soteski), težavnost pa v mokrem in spolzkem še naraste, zato se nanjo podajte le v suhem vremenu. *Ferata* je v nadaljevanju speljana po lažjem terenu z manjšimi

Informativna tabla nove ferate Mučevo

Lastnosti / Characteristics

- **Težavnost / Grade**
B, posamezna mesta C
B, certain passages C

višina / height	150 m
dolžina poti / route length	250 m
dostop / access	10 min
plezanje / climbing	45 min
sestop / descent	20 min

Izposoja opreme / Equipment Rental
TIC Črna na Koroškem
Center 101, 2393 Črna na Koroškem
T +386 2 870 4820; M +386 41 743 442
E tic@crna.si

Najem vodnika / Hire a Guide

Lastnosti / Characteristics

- **Težavnost / Grade**
D, posamezna mesta E
D, certain passages E

višina / height	150 m
dolžina poti / route length	350 m
dostop / access	10 min
plezanje / climbing	1:30 h
sestop / descent	20 min

Uporaba na lastno odgovornost! / Use at your own risk!

● **Spornata, zelo težka zavarovana plezalna pot, strmi in zahtevni odseki, velika izpostavljenost na nekaterih mestih**
● **Minimum equipment**
● **Helmets, harness, via ferrata kit**

● **Samovarovanje**
● **Preprečite varovanje s pomočjo samovarovalnega kompleta**
● **Self-protecting**
● **Continuous use of carabiners linked onto steel cables**

● **NEKOLIKO UPORABITE POMOŽNE VOJCE, VOPI ALI NEKOLIKO ZANK**
● **NUMEROUS SAFETY DEVICES, RINGS, SCREWS OR SLINGS ARE NECESSARY**
● **NEVER USE AN AUXILIARY CORD, A ROPE OR A SLING INSTEAD OF A SELF-PROTECTING KIT - LIFE THREATENING IN CASE OF A FALL**

● **Silabanje po lestvi**
● **Sama 1 oboje med dvema klenami**
● **Climbing**
● **Only 1 person between two pliers**

● **Pomembno**
● **Oberavnna oprema**
● **Preprečite varovanje samovarovalnega kompleta**
● **Important**
● **Approved self-protection kit via ferrata kit is mandatory!**

Pomembno / Important

● **Vstop na plezalno pot je prepovedan neizkušenim in mladoletnim brez spremstva polnoletne osebe. Ne vstopajte v primeru neviht, snega ali ponoči. Nevarnost poplavi! Za sestop nikoli ne uporabljajte plezalne poti. Sestopajte po označeni gozdni poti.**

● **Entering via ferrata is prohibited for inexperienced persons and for the minors unaccompanied by adults. Do not enter via ferrata in stormy weather, during snow fall, or at night. Flood risk! Never use via ferrata for a descent. Use a nice and easy forest trail instead.**

Klic v sili
Emergency call 112

izpostavljenimi prehodi in s prečnjem v levo do prvega visečega mostu. Od tega mostu dalje plezamo po zahtevnih ploščah navpično navzgor (ocena E, možen je obhod pred mostičkom desno navzgor) do drugega visečega mostu. Čezenj in po nekoliko lažjem terenu do previsnega dela (ocena E, možen je obhod previsa). Sledi še plezanje po različnem terenu do roba stene do zadnjega visečega mostu, ki je skupen z lažjo različico. Vsa najtežja mesta je možno obhoditi, tako da dobi ferata skupno oceno D. Čas plezanja je predvidoma 1 uro in 30 minut.

Sestop z obeh ferat traja približno 20 minut po označeni gozdni poti. Za visečim mostom nadaljujemo po grebenu do gozdne vlake. Sledimo ji v desno do električnega daljnovoda in po stezi pod njim nazaj do parkirišča.

Zdenka Mihelič

Nova krožna turnokolesarska pot *Juliana Bike*

Slovenija ima novo krožno kolesarsko pot *Juliana Bike*, ki na sedmih etapah okoli Julijskih Alp združi naravno okolje in rekreacijo, namenjena je različnim ciljnim skupinam, njena dolžina je 290 kilometrov, ima okoli osem tisoč metrov višinske razlike. Je nov turistični produkt skupnosti Julijske Alpe, ki se je pridružil pri obiskovalcih in turistih zelo priljubljeni daljnjski pohodniški poti *Juliana trail*.

Predstavniki Občine Kranjska Gora, Planinske zveze Slovenije (PZS) in skupnosti Julijske Alpe so pot odprli konec junija v Mojstrani. Na odprtju so v kulturnem programu udeležence pozdravili in nagovorili junaki Triglavskih pravljic, direktorica STO Maja Pak, župan občine Kranjska Gora Janez Hrovat, direktor Skupnosti Julijske Alpe Klemen Langus in predsednik PZS Jože Rovan pa so slovesno odkrili usmerjevalno tablo za novo turnokolesarsko pot *Juliana Bike*. Zatem so se vsi zbrani s kolesi in e-kolesi odpravili na pot proti Krmi ter simbolično preizkusili del druge etape *Juliana Bike*, ki gre čez Goreljek in Zgornjo Radovno do Kranjske Gore.

Juliana Bike sledi filozofiji starejših sester *Juliana Trail* in je v osnovi del Slovenske turnokolesarske

- Juliana Bike
- Pristopne etape
- Julijske Alpe
- Triglavski narodni park

poti (STKP), vendar je krožno zaključena, zato jo lahko razumemo kot samostojen krog po robu Julijskih Alp. Turnokolesarska pot *Juliana Bike* vsebuje sedem etap, dolgih po okoli štirideset kilometrov, ki si v obratni smeri urinega kazalca sledijo takole: Bohinjska Bistrica–Goreljek, Goreljek–Kranjska Gora, Kranjska Gora–Bovec, Bovec–Tolmin, Tolmin–Zakojca, Zakojca–Podbrdo, Podbrdo–Bohinjska Bistrica. Skupno merijo 290 kilometrov, njihova

višinska razlika pa znaša slabih 8500 metrov. Poleg osnovnih etap se na *Juliana Bike* navezujejo tudi pristopne etape iz treh smeri (Radovljica–Bled–Gorje, Žirovnica–Jesenice–Mojstrana, Goriška Brda–Tolmin). Pot pelje po lokalnih cestah, kolesarskih stezah, gozdnih poteh ali kolovozih in terja od obiskovalca (še posebej v občutljivih naravnih habitatih) spoštovanje do narave, rastlin, živali in zasebne lastnine domačinov, ki trajnostno sobivajo z

Zemljevid nove turnokolesarske poti Juliana Bike

Zbrani kolesarji na odprtju turnokolesarske poti Juliana Bike
Arhiv občine Kranjska Gora

Nova turnokolesarska pot je dolga 290 kilometrov in "premaga" okoli 8500 višinskih metrov. Arhiv občine Kranjska Gora

vse naravnimi deležniki okolja v zavarovanem okolju UNESCO, Nature 2000 in Triglavskega narodnega parka.

Turnokolesarska pot *Juliana Bike* je označena z modrimi usmerjevalnimi tablicami tako kot STKP, dodan je le zaščitni znak Julijskih Alp (JA). Temeljna razlika med STKP in *Juliana Bike* je ta, da so začetki in zaključki etap prestavljeni v naseljene kraje oz. turistična središča Julijskih Alp.

Po sporočilih za medije pripravila
Zdenka Mihelič.

U SPOMIN

Marjan Jožef Ručigaj

(27. 2. 1948–22. 5. 2021)

26. maja smo se člani PD Iskra Kranj na kranjskem pokopališču poslovili od našega ustanovnega člana, planinskega vodnika, vodje izobraževalnega in fotografskega odseka, častnega člana in prejemnika najvišjega priznanja Planinske zveze Slovenije Marjana Jožefa Ručigaja.

Njegova življenjska pot je bila tesno povezana z gorami, ki jih je želel približati tudi drugim, zato je 19. februarja 1974 skupaj s somišljeniki Tomažem Jamnikom, Brankom Jakličem, Petrom Lebanom in Jožetom Trilarjem ustanovil Planinsko sekcijo pri PD Kranj, ki je kasneje prerasla v PD Iskra Kranj.

O spominih in mnogih doživetjih z Marjanom bi člani našega društva lahko napisali pravi roman, posebej še o dolomitskih in feratarskih časov, ko sta iskraše v Dolomite vodila legendarna Mario & Vittorio (Marjan in Viki), kot tudi o prenekateri zahtevni turnosmučarski turi doma in v tujini. Tudi o plezanju po zaledenelih stenah bi lahko marsikaj napisali, kaj šele o vodenju nepozabnih, večdnevnih izletov po otokih, po Španiji, Grčiji, Albaniji, Romuniji in gotovo še kje. Vabile pa ga niso le gore, rad je zašel tudi v podzemlje, v jame. Tudi tja je rad popeljal vodnike in člane društva. Naj izpostavim zgolj tisto iz leta 2007: spust v brezno Govic v steni nad Bohinjskim jezerom z zelo raznovrstno alpinistično in jamarsko tehniko, vključno z žimarjenjem.

Vodenje po zahtevnih poteh je bilo le del njegovega doprinosu planinstvu. Marjan se je zavedal, da je v gorah najpomembnejša varnost, zato se je na njegovo pobudo začelo intenzivno izobraževanje vodnikov. Kot izvrsten alpinistični in vodniški inštruktor je kandidate vodil v *ferate*, plezalne vrtce, na plezalne stene ... Vodniki so pod njegovim vodstvom opravili tudi nekaj alpinističnih zimskih vzponov, na primer na Grintovec po

jugovzhodnem grebenu. Na njegova izobraževanja so hodili planinci iz vse Slovenije. Poučeval jih je o tehniki hoje, o gibanju v snežnih razmerah, dvigal nivo znanja o plazovih, uporabi tehničnih pripomočkov in opreme, vodil je vaje na terenu. S tem je dosegel, da so bili udeleženci že pred zahtevnimi turami ustrezno usposobljeni in opremljeni.

Na brezštevilnih poteh, ki jih je prehodil, pa je naravo tudi opazoval. V vsem, pa naj bodo to kamen, mineral, fosil, cvetje ali pejzaž, je videl zanimivost, ki jo je ovekovečil v nepozabnih fotografijah. V društvu je pod Marjanovim mentorstvom leta 2003 v organizaciji Izobraževalnega odseka zaživela fotografska sekcija, ki se je izobraževala tudi na tako imenovanih Foto avanturah v Istri, Bohinju, Benetkah itd. Prva razstava je bila v februarju 2004, sledile pa so nove in nove razstave. Vse do leta 2012 je skupina pripravila 20 razstav, ki so pripomogle k prepoznavnosti našega društva.

Ob vseh aktivnostih v društvu si je vzel čas tudi za zahtevnejše podvige tako doma kot v tujini in s tem ponesel v svet ime našega planinskega društva. O njegovih uspehih v domačih in tujih gorah se je v njegov spomin podrobno razpisal Franc Ekar v *Dnevniku* (29. 5. 2021) in v *Gorenjskem Glasu* (1. 6. 2021).

Njegov življenjski opus je bil mnogo širši, kot samo delovanje v PD Kranj in kasneje v PD Iskra Kranj. Bil je član Gorske reševalne službe kot inštruktor gorski reševalec in njihov veteran ter tudi kot ustanovni član Združenja vojaških gornikov Slovenije. Za svoje planinske zasluge je prejel mnogo priznanj; zadnje priznanje častni član pa mu je podelilo prav naše društvo leta 2019.

Z njegovim odhodom smo v PD Iskra Kranj izgubili izrednega učitelja, prijatelja in predanega člana, ki je vsa leta pred usodno boleznijo svoje znanje in izkušnje s sebi značilnim žarom nesebično prenašal na mlade generacije. Njegov odhod je med nami povzročil veliko praznino. Marjan, naj ti bo lepo tam za čudovitim spektrom mavričnih barv.

Rozalija Rajgelj,
predsednica PD Iskra Kranj

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

Aktivne in zabavne počitnice | Za začetnike in izkušene mlade plezalce
10 terminov preko celega poletja | www.plezalnicenter.si

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

**Ledene jame, mit o prekletstvu Lassove vrvi,
neločljiva povezanost gora s smrtjo**

INTERJUJ

Tomo Virk, Marjeta Čič

Z NAMI NA POT

Alta Badia, nad Sedmerimi jezeri, U okolici Maribora

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

f t

gore-ljudje

IGLU ŠPORT

Nova kolekcija že v trgovinah in na
WWW.IGLUSPORT.SI